Interviu cu VALERIU STOICA, MINISTRUL JUSTIŢIEI pag. 6–7

22

Nr. 10 (368), 11–17 martie 1997

LEGEA FONDULUI FUNCIAR pag. 3

Arhivele PCR şi ale Securităţii pag. 4

SUPLIMENT GRATUIT

FORUMUL PENTRU STAREA CULTURII

ILIE ŞERBĂNESCU

Leul poate fi doar temporar mai bun decît economia

Leul pare să se stabilizeze pe piaţa valutară. E drept, la un nivel foarte scăzut: circa 7.000–7.500 lei pentru un dolar. Aceasta, cu preţul unei căderi masive şi vertiginoase: de la aproximativ 4.000 lei pentru un dolar pe piaţa oficială şi circa 5.000–5.500 lei pentru un dolar pe pieţele paralele la începutul anului, spre 8.500–9.000 lei pentru un dolar în punctul cel mai de jos, săptămîna trecută, pe ambele pieţe. A urmat însă o revenire, de netrecut cu vederea, exact la sfîrşitul lunii februarie şi începutul lunii martie.

Această traiectorie are explicaţii precise. Decizia politică de a se da drumul cursului oficial, după ţinerea artificială în chingă a acestuia luni de zile, din motive politice şi electorale, urma, inevitabil, să antreneze o dramatică prăbuşire a leului. Moneda naţională nu poate fi mai bună decît economia naţională. Şi cînd pe piaţa valutară se creează – precum spre sfîrşitul anului trecut – un fantastic dezechilibru, rezultînd din depăşirea cu peste o treime a încasărilor din exporturi de către cheltuielile pentru importuri, iar finanţarea externă, care să acopere deficitul, stă sub semnul incertitudinii şi se realizează prin împrumuturi pe termen scurt, nu poate exista alternativă la devalorizarea monedei naţionale pentru echilibrarea situaţiei. De altfel, marea diferenţă la care, faţă de cursul oficial, ajunsese cursul leului de pe pieţele paralele demonstra caracterul artificial al „leului politic“ şi anunţa căderea sa.

Prima reacţie a deţinătorilor de valută a fost pe deplin firească: au jucat la devalorizare, mizînd pe aceasta în aşteptarea unui curs cît mai avantajos, ceea ce a mărit amplitutindea căderii.

Totul a durat pînă cînd s-a simţit că tendinţa ar putea să se inverseze şi deci aşteptarea va fi devenit păgubitoare, întrucît pe valută se va fi putut obţine mîine mai puţin decît azi. Tot piaţa paralelă, mult mai sensibilă, a fost cea care a reacţionat prima şi serios. Deţinătorii individuali de valută, chiar şi numai în perspectiva inversării de tendinţă, au luat cu asalt casele de schimb pentru a-şi plasa din valută în lei disponibilităţile şi a le valorifica apoi în bănci contra dobînzilor remuneratorii.

Banca Naţională îşi poate trece în cont imprimarea unei asemenea traiectorii leului. Cînd s-a decis, probabil de conivenţă cu guvernul şi oricum sub presiunea FMI, să dea drumul la curs, a luat singurele măsuri posibile pentru ca – desigur, după o devalorizare – să se obţină pe termen scurt o stabilizare a cursului leului. Singurele măsuri, avînd în vedere că o stabilizare pe fond nu se poate realiza decît în timp, printr-o reducere severă a importurilor, care să micşoreze dezechilibrul faţă de încasările din exporturi (căci, realist vorbind, de o sporire a exporturilor nu poate fi vorba decît cu mult mai tîrziu, dacă, şi numai dacă, economia şi, îndeosebi, industria se vor restructura astfel încît să poată mai mult decît pot). Măsurile pe termen scurt nu puteau fi, evident, decît monetare şi, în esenţă, aveau să vizeze crearea rapidă a unei „crize de lei“. Ceea ce s-a şi obţinut, pe de o parte, printr-o limitare drastică a emisiunilor monetare, iar, pe de altă parte, printr-o substanţială majorare a dobînzilor care să atragă disponibilităţile de lei în bănci, oprindu-le fuga spre valută, şi, totodată, să scumpească băncilor însele accesul la creditele în lei oferite de Banca Naţională. La tendinţa de cădere a leului, Banca Naţională a răspuns nu prin restricţii administrative, ci printr-o liberalizare şi mai accentuată a cursului, autorizînd tuturor băncilor calitatea de dealer, adică dreptul de a efectua tranzacţii în nume propriu şi în cont propriu, ceea ce a stimulat concurenţa pe piaţă.

Consecinţa a fost că băncile au pornit bătălia pentru valută, prin preţ, cu casele de schimb. Acestea din urmă, resimţind direct criza de lei, au scăzut cursul dolarului, în timp ce băncile, beneficiind încă de lei graţie atractivelor dobînzi înalte folosite la depozite, au putut oferi chiar mai mult pe dolari. Căci, pentru bănci, a devenit, probabil pentru prima dată, mai puţin costisitor să se aprovizioneze cu lei împrumutîndu-se de pe piaţă decît de la Banca Naţională. Mai mult, în mod cert pentru prima dată, Banca Naţională are posibilitatea de a-şi spori rezervele (oficiale) prin atragerea nemijlocită a valutei de pe piaţa interbancară (oferind lei băncilor contra valută), deoarece pentru bănci a devenit mai ieftin să ajungă indirect la lei, vînzînd valuta chiar şi la un curs sub cel de cumpărare, decît împrumutîndu-se direct la Banca Naţională, avînd în vedere dobînzile prohibitive practicate acum la aceste împrumuturi.

Multiplele incertitudini care încă afectează piaţa valutară fac să nu se poată băga mîna în foc că leul a ajuns la un curs relativ stabilizat. Mai ales nu se poate preciza cît va dura relativa stabilizare a cursului. Deocamdată singurul element încurajator îl constituie volumul în sine al tranzacţiilor, ce a depăşit zilnic, în perioada ultimelor două săptămîni, între 10 şi 20 de ori nivelul de 2 milioane dolari, convenit cu FMI, ca reprezentînd minimul necesar pentru o piaţă activă, aptă de a asigura un curs cît de cît stabil.

Relativa stabilizare a cursului leului nu poate avea substanţă şi durabilitate decît în măsura în care asanări şi corecţii structurale profunde, pe linia eficientizării şi măcar a eliminării irosirilor de resurse, vor avea loc în economia românească. Ne place, nu ne place, leul, în cazul în care va rămîne stabil – chiar dacă o va face după o masivă prăbuşire –, va fi, pe perioada relativei stabilităţi, mai bun decît economia naţională. Pentru că a fost relativ însănătoşit, dar prin mijloace monetare, şi nu economice, în timp ce în economie deocamdată nu s-a întîmplat nimic. Aceasta a rămas în continuare la fel de ineficientă. Dacă măsurile preconizate de guvernul Ciorbea, de echilibrare şi asanare economică, nu vor fi rapid şi ferm aplicate, stabilitatea leului se va duce pe apa Sîmbetei. La fel ca în 1994, cînd stabilităţii leului, dobîndită tot prin mijloace monetare, nu i-au urmat reformele la baza economiei, adică în întreprinderi. Şi s-ar întîmpla la fel ca în 1994, pentru că leul poate fi doar temporar mai bun decît economia.

SĂPTĂMÎNAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL ● ANUL VIII ● 24 pagini ● 1.000 lei

Reamintim cititorilor noştri că această pagină le aparţine, ca şi responsabilitatea pentru scrisorile lor.

SCRISORI OPINII DREPT LA REPLICĂ

DREPT LA REPLICĂ

Stimate d-le Gheorghe Neguţ,

Simt nevoia să vă răspund la scrisoarea pe care aţi trimis-o revistei „22" şi pe care revista a publicat-o în nr. 8. O fac pentru a susţine în faţa dv. o valoare intelectuală pe care nu avem cum să o respectăm „prea mult": rigoarea. Nu mă refer la rigoarea matematică, la rigoarea filozofică etc. – adică la sensuri foarte specializate ale rigorii –, ci la aceea, mai simplă, care înseamnă adecvarea la semnificaţia unui text. Fără a avea în vedere exact ceea ce spune preopinentul, dialogul între persoane devine aproape inutil (nu mai e, în fond, dialog). Daţi-mi voie să vă spun, d-le Neguţ, că nu aţi citit adecvat textele mele. Astfel:

1. Eu nu mi-am afirmat o „superioritate" derivînd din cunoaşterea ecuaţiei lui Scrödinger etc. (preocupare atît de penibilă!). Am arătat doar că pretenţia d-lui Paler de a mă trăta „ca pe un african" nu este admisibilă şi că, oricum, nu ţine seamă de acel gen de experienţă intelectuală la care d-l Paler nu are (şi nu-i cere nimeni să aibă) acces.

2. Nu confundaţi lupta pentru independenţa Uniunii Scriitorilor, literatură autentică etc. – fără doar şi poate, importantă şi merituoasă – cu „luarea de atitudini publice împotriva dementei ceauşiste". Totuşi, ultimul lucru se plătea cu închisoarea: a nu fi riguros cu astfel de detalii înseamnă a mistifica istoria. (De ce vreţi dv. să-l puneţi pe d-l Paler în aceeaşi categorie cu d-na Doina Cornea?)

3. Nu m-am „ocupat de veniturile d-lui Paler" (obţinute de altfel cît se poate de cinstit) ca un subiect în sine. M-a preocupat, într-adevăr, tema ipocriziei, a cărei argumentare presupune şi astfel de date. Societatea românească a fost covîrşită de ipocrizie: sînt, recunosc, sensibil la manifestările ei, publice ori private. Dar nu văd în nici un fel cum asta „duce toată europenitatea naibii".

Aveţi, desigur, dreptate să spuneţi că problema aprecierii literare e o chestiune de gust. Însă, în privinţa listei de autori la care v-aţi referit, vă rog să mă credeţi pe cuvînt: toţi autorii numiţi, de la Carnap ori Piaget la Richard Rorty, sînt exemplare strălucite ale istoriei intelectuale a lumii. A-i numi „obscuri" este, după modesta mea părere, tot o problemă de rigoare.

Cu stimă,

Gabriel Andreescu

SCRISORI

Stimată redacţie,

În legătură cu articolul „Scopul şi mijloacele" al doamnei Tia Şerbănescu, apărut în nr. 6 al revistei dv. aş dori să fac cîteva remarci:

În primul rînd, trebuie să mărturisesc că am o deosebită consideraţie pentru autoarea articolului menţionat, motiv pentru care domnia sa ocupă primul loc în chestionarul dv. la rubrica „Autorii mei preferaţi din revista «22»".

Articolul cu pricina mi-a produs însă o mare decepţie. Mă refer la critica pe care d-sa a adresat-o ministrului de Interne, Gavril Dejeu, potrivit căreia *„restrîngerea dreptului de circulaţie peste hotare pentru persoanele care strică imaginea României este cel puţin bizară"* şi în continuare, autoarea compară această restricţie cu abominabilele măsuri de interzicere de plecare din ţară ale regimului Ceauşescu. Autoarea sugerează apoi că aceasta s-ar datora faptului că *„adaptarea la democraţie este un proces pe care nici măcar unii reprezentanţi ai puterii nu l-au parcurs în totalitate"*.

Eu cred că nu-i vorba de o insuficientă adaptare la democraţie, ci, mai degrabă, de o greşită interpretare a libertăţilor conţinute în aceasta. Nu poate exista nici o libertate nelimitată în nici o societate, căci altfel, traiul în sînul acesteia ar fi insuportabil. Limita oricărei libertăţi este, desigur, acolo unde atinge şi restrînge libertatea altuia.

Şi, revenind la subiect, eu personal mă simt lezat în sentimentele mele patriotice, cînd aflu că români (sau mai exact cetăţeni români) fac de rîs ţara mea peste hotare. Şi cred că sînt foarte mulţi români care gîndesc astfel. Ni s-a dus buhul în toată Europa că românii mănîncă lebedele din parcuri, că organizează bande de tîlhari sau cete de cerşetori în ţările din Vest.

Este aceasta o libertate bine înţeleasă? Este un semn de democraţie lăsînd persoane compromiţătoare să plece peste hotare? Avem exemple de ţări democrate care au luat măsuri de interzicere a intrării în ţara respectivă a unor străini fără viză specială. Este şi aceasta o lipsă de democraţie? Este clar că se împiedică peste tot libera circulaţie acolo unde societatea este lezată de venirea unor străini indezirabili. Există deci o limită a acestei libertăţi pe care domnul Dejeu a înţeles-o foarte bine. De altfel, domnia sa tocmai se întorsese de la Bruxelles unde a fost pus în faţa unor fapte grave, compromiţătoare, săvîrşite de cetăţeni români.

În concluzie, după părerea mea, critica doamnei Şerbănescu faţă de ministrul Dejeu este nedreaptă şi nefondată.

Decepţia mea se transformă însă în amărăciune cînd este alimentată şi de alte critici ale unor persoane pentru care de asemenea am consideraţie deosebită, cum ar fi domnul Octavian Paler (în *România liberă*) sau domnul Radu Vasile care taxează guvernul de diletantism. Ca să nu mai vorbesc de domnul Ion Cristoiu. (...)

Desigur, critica este necesară, dar ea poate şi dăuna. Depinde de modul în care este făcută şi mai ales de momentul formulării ei. Eu cred că guvernul Ciorbea, declanşînd cu curaj un program sever, se află în momente foarte grele şi motive de critică se pot găsi foarte uşor. Opoziţia are grijă de asta, slavă Domnului!

Dar nu are şi el nevoie de o încurajare?

Mihai Banu
Bucureşti, 24 februarie '97

SCRISORI

Stimată doamnă Adameşteanu,

Vă scriu această epistolă ca urmare a faptului că am urmărit, la televizor, emisiunea d-lui Iosif Sava din 22 februarie. Nu aveţi de unde să mă cunoaşteţi, de aceea cred că e necesar să mă prezint.

Sunt un bătrîn pensionar (72 de ani). Am o licenţă în Drept – am fost jurist pînă la pensionare, dar prin anii '50 am predat, vreo 7 ani, limba română la şcoli diferite. În ultimii trei ani am reuşit să public trei cărţi (una de versuri, alta de epigrame şi ultima de proze scurte).

În ultima vreme sunt obsedat de un fenomen care se petrece în societatea noastră şi pe care nu pot să-l explic: o condamnabilă scîlciere a limbii române. E vorba de folosirea numărului doi-două greşit (ora doisprezece, doisprezece mii lei etc.); întrebuinţarea extraordinar de des şi fără nici o noimă a vocabulei „deci"; expresia „în funcţie de" prescurtată incorect (funcţie de). Şi alte cîteva greşeli ce-mi sună îngrozitor în urechi.

Aş fi vrut să declanşez o campanie în mijloacele de presă şi pe orice alte căi spre a lupta cu această infectare a limbii, dar mă gîndesc mereu la titlul unui film românesc din ani care s-au scurs: *Prea mic pentru un război aşa de mare*. Totuşi, am reuşit ca să obţin o foarte scurtă aprobare a celor semnalate de mine la emisiunea în limba română de la BBC. De asemenea, mi s-a publicat o scrisoare cu acest subiect în nr. 30/1996 al revistei *„22"*.

Spre marea mea – să zic numai – mirare, am constatat că o scriitoare la care ţineam mult şi care mai se află în redacţia revistei sus amintite (e vorba de dv., stimată doamnă, vă rog să mă scuzaţi, dar asta e situaţia), a folosit pe acest „deci" de atît de multe ori că era să închid televizorul. Nu am numărat decît un timp: de peste o sută de ori, dar apoi n-am mai numărat. Într-o frază scurtă auzeam de trei, patru sau de mai multe ori cuvîntul ce nu-şi avea nici un rost. Îmi permit să vă întreb – cum e oare posibil să nu vă daţi seama de acest lucru? Mă uitam şi la d-l Patapievici (acest Pico de la Mirandolla al nostru, care ştie tot ce se poate şti şi ceva pe deasupra) şi nu a rostit nici măcar o dată cuvîntul incriminat. Am vrut să sun la televiziune atunci, dar telefonul era tot ocupat. Poate că o scrisoare e mai de folos, indiferent de calificativul ce mi-l veţi da pentru îndrăzneala mea. Aş fi totuşi curios să am o explicaţie, un răspuns şi, poate, un sprijin în campania mea împotriva lui „deci"...

Sper să nu-l mai aud pe Ion Cristoiu, care a avut şi el o emisiune la TV, cînd i-am numărat, în 15 minute, cuvîntul „deci" de 115 ori. Poate aveţi ocazia să o rugaţi şi pe d-na Alina Mungiu să renunţe la acelaşi supărător cuvînt care nu e admisibil a fi folosit de persoane cu o cultură deosebită la început, la mijloc ori la sfîrşit de vorbire, cînd gramatica nu permite sub nici o motivaţie astfel de rostire.

Şi acum, fiindcă tot am să fiu blagoslovit cu cine ştie ce cuvinte, să-mi permiteţi a mai face o observaţie. V-aţi referit, la un moment dat, la *Jurnalul* lui Mihail Sebastian. Nu l-am citit încă. Dar n-am înţeles de ce aţi spus că altfel vedeaţi dv. perioada interbelică înainte de a parcurge acest jurnal şi alta e părerea pe care o aveţi acum. Nu ştiu cum aţi receptat vremurile de altădată – pe care nu le-aţi trăit, dar din care eu am prins o bună parte –, însă am impresia că aţi crezut că pe vremuri era cam „la vie en rose" şi acum surprindeţi nişte pete întunecate şi condamnabile. E greşit. Nu uitaţi că Churchill a dat un răspuns foarte edificator la o întrebare a unui gazetar ce-l intervieva. Bătrînul premier britanic de pe vremea războiului (pe care l-a cîştigat, pierzîndu-l totuşi) a spus că, aşa cum observa gazetarul, democraţia are multe defecte, poate fi criticată din multe motive, dar în Istoria omenirii nu s-a găsit un sistem politic mai bun. Asta trebuie să ştie toată lumea, mai ales acum şi mai ales la noi, românii, cîrtitori la toate colţurile de stradă chiar cînd am pornit pe calea normalităţii, pierdute din februarie 1938.

Eu am făcut şi puţină politică şi pot să mă pronunţ în acest sens. Dacă între 1859–1866 şi 1914–1918 am avut o viaţă politică în genul *Scrisorii pierdute* a lui Caragiale, dar am avut un Brătianu, un P. Carp, un T. Maiorescu şi alţi atîţia, dacă între 1920 şi 1938 s-au derulat o serie de lucruri condamnabile (probabil surprinse de M. Sebastian în *Jurnalul* său), dar în acelaşi timp s-a consolidat un sistem democratic avansat, am avut pe Ionel Brătianu, pe Maniu, pe Duca şi pe atîţia alţii, şi 1938 era dat ca exemplu chiar în statisticile comuniste ca an de vîrf al prosperităţii economice.

Nu vreau să vă plictisesc în continuare, dar mă doare să am, poate, numai bănuiala că privind la trecutul României interbelice vedeţi numai că sticla e pe jumătate goală şi nu vă gîndiţi că poate era jumătate plină...

Vă rog, stimată doamnă Adameşteanu, să primiţi – totuşi – respectuoasele mele salutări.

Theodor Nicolin
Tîrgovişte, 25.02.1997

SCRISORI

Stimate domnule Theodor Nicolin,

Probabil în legătură cu „deci" să aveţi dreptate. Nu-i uşor să-ţi controlezi ticurile verbale într-o emisiune în direct. Nu cred însă că putem discuta mai precis despre Jurnalul lui Mihail Sebastian, atîta vreme cît nu l-aţi citit. Din păcate, între 1933 şi 1938, pe Ionel Brătianu şi pe Duca nu-i mai aveam, şi modul în care I. Gh. Duca, prim-ministru, intelectual strălucit şi politician onest, a fost împuşcat în gara de la Sinaia spune mult despre nota de violenţă a anilor '30. Eu la aceasta m-am referit.

Gabriela Adameşteanu

Biblioteca **Grupului pentru Dialog Social** anunţă constituirea Clubului **INTERNET GDS.** Toţi cei interesaţi să contribuie la promovarea Internet-ului în România sînt aşteptaţi la întîlnirile săptămînale ce au loc în fiecare miercuri la ora 17.00 la Biblioteca Grupului pentru Dialog Social din **Calea Victoriei nr. 120.**

SPONSORII CONCURSULUI CU PREMII

POLIROM

AP&P ATHENA Publishing & Printing SRL

ALL

editura GM gramar

FUNDAŢIA A

POLIMARK

CLAVIS

INSTITUTUL EUROPEAN

PENTRU CEI CARE AU RĂSPUNS LA CHESTIONAR 1997

TIA ŞERBĂNESCU

Tradiţie şi reformă

Dacă e adevărat că (vorba poetului naţional) lumina stinsului amor ne urmăreşte încă, s-ar părea că e la fel de adevărat că şi umbra nestinselor resentimente ne urmăreşte exact atunci cînd ne aşteptăm mai puţin. Altfel nu s-ar explica reacţiile atît de violente stîrnite de proiectul de lege privind modificarea *Legii funciare*. Faptul că proiectul care prevedea restituirea către foşti proprietari pînă la 50 ha din pămîntul luat cîndva şi care a devenit proprietatea intangibilelor IAS-uri a trezit „spaima de moşieri" surprinde îndeajuns de bine fenomenul acestui „prizonierat" în resentimente cultivate ani în şir din motive – la vremea lor – politice. Mai ciudat este că astăzi, cînd nimeni n-ar putea să justifice nici spaima şi nici ranchiuna faţă de aşa-zişii foşti moşieri, o bună parte din partide şi chiar mass-media şi-au însuşit cu ardoare resentimente care ar trebui să le fie străine şi care aparţineau unui partid defunct. Nimeni n-a protestat cînd „moşieri" de azi au reuşit în trei ani să-şi rostuiască sute sau mii de hectare. Nimeni n-a considerat o insultă faptul că lîngă Slobozia cineva a putut să-şi facă rapid o copie de „Dallas" cu herghelie cu tot. Nimeni nu s-a mirat cînd localităţile au început să fie umplute cu vile de lux răsărite peste noapte. Au fost considerate o fatalitate a tranziţiei. Dar ideea de restituire către oameni care au fost furaţi cîndva de bunurile lor (casă, pămînturi) a trezit brusc sentimente de frustrare. Toată lumea s-a simţit, nu se ştie de ce, proprietara acestor bunuri şi, în consecinţă, a refuzat cu îndărătnicie să le restituie altfel decît în forma simbolică – sugerînd, destul de apăsat, că aceşti urmaşi ai foştilor proprietari ar trebui să aibă eleganţa de a tăcea din gură şi decenţa de a nu revendica nimic. Deşi se admite că fostul partid comunist şi comunismul în sine au apus în România, totuşi ura faţă de foştii „moşieri" pare să fie proaspătă chiar şi la oameni care altminteri nu se recunosc drept moştenitori ai acestora. Dar dacă nu mai sîntem în comunism, ba chiar dorim să intrăm în capitalism, atunci de ce-i urîm? De ce le refuzăm drepturile la proprietăţile care li s-au furat şi pentru care părinţii lor au plătit adesea cu viaţa? Singurul reproş care se poate aduce acestui proiect de lege (iniţiat de 5 deputaţi, dintre care trei din PNŢCD şi cîte unul din PNL şi UDMR) este acela al votării în procedură de urgenţă, altfel spus, fără a face posibilă corectarea lui prin amendamente sau dezbaterea lui amănunţită. A impune regim de urgenţă înseamnă a considera o lege perfectă – ceea ce este imposibil. În regim de normalitate, legea şi-ar fi putut regla – cine ştie? – mai bine tirul şi ar fi putut clarifica, poate, unele aspecte care ar fi scăpat autorilor. Presiunile iniţiate de PDSR, care a anunţat că se va retrage de la dezbateri, insinuările d-lui Iliescu la TVR privind reconstituirea fostelor mari proprietăţi (ceea ce era imposibil) şi, mai ales, opoziţia PD, care se face întotdeauna ecoul unor reacţii de stînga, pentru a nu-şi periclita popularitatea, precum şi indecizia CDR au condus în cele din urmă la rectificarea acestui proiect. Astfel, suprafaţa restituită din fostele IAS nu va depăşi 10 ha – ca şi în fosta lege a fondului funciar. În definitiv, nu atît corectura în sine e importantă aici, cît faptul că o forţă politică democratică a ajuns cu măsurătoarea exact la aceeaşi cifră pe care o stabiliseră forţele politice anterioare, pe care le dezavua. Un alt semnal negativ în acest caz este acela al lipsei de fermitate în privinţa promovării unei legi importante a reformei agrare. Faptul că s-a decis votarea legii în regim de normalitate reprezintă o corectură necesară şi era suficientă pentru a asigura legitimitatea dezbaterii. Şi fiindcă nu este prima oară cînd sînt sacrificate prea repede interesele unor categorii de oameni nedreptăţiţi de regimurile trecute, ar trebui spus că nu se poate face dreptate doar de aici încolo – fără a corecta injustiţiile anterioare –, după cum nu se poate face dreptate doar pentru anumite categorii sociale, în dauna altora. În plus, furturile nepedepsite şi nerăscumpărate se răzbună. Un stat care omologhează furturile statului anterior şi nu le denunţă ca atare devine el însuşi prada furturilor. Nu e nevoie să insistăm prea mult asupra acestei evidenţe. Refuzînd timp de şapte ani să recunoască oficial furturile de proprietate săvîrşite de statul socialist împotriva unor cetăţeni şi să le restituie sau să le stingă prin compensaţii pe măsura suferinţelor pe care le-a provocat, statul postcomunist s-a expus el însuşi furturilor şi a plătit astfel un preţ infinit mai mare. Corupţia generalizată de astăzi nu este, la urma urmei, decît consecinţa lipsei de respect pentru proprietate care s-a perpetuat decenii la rînd. În mod logic, un stat care disprefuieşte proprietatea individuală sfîrşeşte prin a compromite respectul faţă de proprietatea de stat. N-a fost deloc de mirare, aşadar, că proprietatea de stat a fost considerată un lucru bun de furat în toţi aceşti ani şi culmea e că bunurile sale – de data aceasta realizate prin contribuţia tuturor cetăţenilor, care s-ar fi putut considera coproprietari – au fost înstrăinate cu uşurinţă, la preţuri de nimic, fără a stîrni atîta revoltă precum palidele restituiri către foşti proprietari. De altfel, opoziţia pe care o face PDSR la acest capitol e de-o ipocrizie perfectă. În numele „poporului" ultragiat, PDSR practică şi întreţine repulsia pentru orice încercare de privatizare legală a unor întreprinderi falimentare, deşi acestea au fost subvenţionate ani în şir chiar din banii „poporului" (al cărui avocat se pretinde), care, din acest motiv, o duce atît de rău. În numele aceloraşi cetăţeni oropsiţi, PDSR cultivă agitaţia pe tema „moşierilor", deşi în rîndurile sale se numără destui latifundiari care s-au împroprietărit în chip ilicit. Cînd aud de „conace", fruntaşii PDSR văd pur şi simplu negru înaintea ochilor, deşi aceste biete ruine nu pot rivaliza nici pe departe cu vilele pe care şi le-au turnat ei în aceşti ani fără ca mila de cetăţenii săraciţi să-i împiedice în vreun fel. Aproape toate căpeteniile poliţiilor judeţene şi-au ridicat şi ele adevărate fortăreţe înconjurate de livezi de mii de metri pătraţi – fără ca regimul d-lui Iliescu, cel atît de speriat de moşieri, să reacţioneze în vreun fel. Dincolo însă de aceste aspecte contradictorii care transformă opoziţia PDSR faţă de toate încercările legislative reparatorii de pînă acum într-o continuare a luptei de clasă faţă de foştii adversari politici ai PCR, ar trebui spus că există, din păcate, la nivelul majorităţii clasei politice o înţelegere paradoxală a reformei. În principiu, toată lumea e de acord cu ea, dar cînd se pune concret problema restructurării, încep obiecţiile, încep ameninţările, încep cedările. S-ar zice că toată lumea acceptă reforma, cu condiţia ca aceasta să fie în alt sector decît cel în care e interesat, după cum toată lumea e de acord cu lupta împotriva corupţiei, cu condiţia să nu fie atinşi „corupţii noştri". Asemenea tîrguieli cu reforma nu-şi au însă rostul, iar a ceda în faţa presiunilor deloc dezinteresate care se exercită la fiecare iniţiativă nu înseamnă decît a institui o slăbiciune imprope economiei de piaţă. E adevărat că timp de şapte ani am asistat pe rînd la ceea ce s-a numit „revoluţia furată" şi am suportat o tranziţie la fel de furată. Dar nu e cazul să îngăduim acum ca infractorii revoluţiei şi ai tranziţiei să fure – Doamne fereşte! – şi reforma.

Săptămîna politică pe scurt

Luni 3 martie

• PNŢCD respectă Constituţia

Liderul PNŢCD, Ion Diaconescu, a declarat că apreciază vizita Regelui Mihai în ţară ca pe un eveniment important, dar că partidul său a hotărît neimplicarea oficială în această chestiune. PNŢCD a rămas consecvent ideii că Regele a fost alungat din ţară *„în mod samavolnic"*, numai că acum partidul respectă prevederile Constituţiei privind forma de guvernămînt.

• Bilanţ provizoriu al corupţiei

Conform datelor oficiale, procurorii din Ministerul Public au soluţionat, în primele două luni ale anului, 57.300 de dosare, în 14.997 cazuri fiind sesizate instanţele judecătoreşti. Dintre aceste dosare, 128 au ca obiect infracţiuni de corupţie.

Marţi 4 martie

• Semnale pozitive dinspre Spania

Spania sprijină intrarea României în NATO în primul val, a declarat preşedintele Senatului, Petre Roman, aflat în vizită la Madrid. Roman, care a fost primit de către premierul şi Regele Spaniei, a arătat că declaraţia de sprijin a fost făcută de către ministrul de Externe spaniol.

• PDSR critică ordonanţele guvernului

Vicepreşedintele PDSR, Teodor Meleşcanu, a criticat faptul că guvernul apelează prea mult la ordonanţe, pe motiv de criză de timp, după ce în *„trei luni nu a înaintat nici un proiect de lege"*.

Miercuri 5 martie

• Regele Mihai va pleda pentru România

În urma unei discuţii cu ministrul de Externe, Adrian Severin, Regele Mihai I a promis că va sprijini eforturile de integrare euro-atlantică. Fostul suveran va porni *„într-o misiune cu caracter oficial"*, prin mai multe ţări NATO.

• Germania promite sprijin

Preşedintele Comisiei de politică externă a Bundestagului a avut o întîlnire cu Petre Roman, în cadrul căreia a declarat că Germania îşi va exprima sprijinul pentru integrarea României în NATO în primul val.

• C.V. Tudor îşi păstrează scaunul

Comisia juridică şi de imunităţi a Senatului nu a avizat cererea ministrului Justiţiei de ridicare a imunităţii senatorului PRM, C. V. Tudor. Cererea a fost respinsă cu şapte voturi, deşi reprezentanţii coaliţiei guvernamentale deţineau o majoritate simplă în Comisie.

Joi 6 martie

• Prima moţiune simplă a căzut

Moţiunea simplă iniţiată de către PDSR, dedicată agriculturii, a fost respinsă cu 172 voturi împotrivă şi 125 pentru. Opoziţia a acuzat guvernul că nu asigură resursele financiare pentru efectuarea lucrărilor agricole.

• Şedinţă a CSAT

Consiliul Suprem de Apărare a Ţării a analizat strategia de securitate naţională a României şi a examinat un raport despre strategia de apărare a ţării.

Vineri 7 martie

• PDSR a înaintat o plîngere

Principala formaţiune de opoziţie a înaintat raportorilor Consiliului Europei un document în care semnalează unele abuzuri ale actualei puteri. Astfel, sînt menţionate epurările pe criterii politice, tendinţa executivului de a guverna prin ordonanţe, presiunile asupra Parchetului General etc.

• L. Tökés contra UDMR

Preşedintele de onoare al UDMR, László Tökés, consideră necesară clarificarea „stării schizofrenice" şi a disputelor care divizează Uniunea. Pastorul L. Tökés este nemulţumit de modul în care UDMR a reacţionat la propunerile sale privind îmbunătăţirea situaţiei minorităţii maghiare şi, totodată, consideră că acestea nu se pot rezolva prin participarea UDMR la guvernare.

Sîmbătă 8 martie

• Revenire asupra modificării legii funciare

În urma întîlnirii dintre preşedintele E. Constantinescu şi liderii coaliţiei guvernamentale, s-a decis revenirea asupra unui proiect de lege privind modificarea *Legii fondului funciar*. Astfel, s-a renunţat la dezbaterea în regim de urgenţă, iar plafonul de restituire pentru foştii proprietari a fost coborît de la 50 ha la 10 ha.

• Congres extraordinar al PNL-CD

PNL-CD (gruparea Popovici) a hotărît, în cadrul unui congres extraordinar, modificarea statutului partidului. De acum înainte, deciziile vor fi luate de un Birou Executiv, iar conducerea partidului va fi formată din trei copreşedinţi. Niculae Cerveni, liderul suspendat din funcţie, nu recunoaşte noul statut.

Hans van den Broek la Bucureşti

Comisarul european Hans van den Broek, însărcinat cu probleme de politică externă, a sosit la Bucureşti, la sfîrşitul săptămînii trecute, pentru a vedea principalele probleme cu care se confruntă România. *„Ne vom forma astfel o părere asupra modului în care trebuie să intensificăm cooperarea"*, declara comisarul european la sosirea la Bucureşti.

În cadrul întîlnirilor cu oficialităţile române, inclusiv cu preşedinţele Emil Constantinescu, H. van den Broek a asigurat România de „sprijinul şi solidaritatea" Uniunii Europene în procesul tranziţiei. UE este dispusă să acorde ajutor, mai ales sub forma asistenţei macroeconomice, Comisia Europeană fiind gata să elibereze o primă tranşă de 40 milioane ECU în aprilie, după aprobarea noului acord stand-by. A doua tranşă, de 30 milioane ECU, va fi eliberată mai tîrziu, cu condiţia ca guvernul Ciorbea să aplice programul de reformă pe care şi l-a propus. Totodată, Comisia e pregătită să mobilizeze programul de asistenţă PHARE al UE, pînă în 1999 România fiind eligibilă să primească fonduri în valoare de 330 milioane ECU.

În ceea ce priveşte aderarea României la UE, Hans van den Broek a arătat că, în acest moment, nu există o strategie clară în ce priveşte scenariul negocierilor, dar ţara noastră are nevoie de „reforme structurale urgente în sfera economică", o prioritate fiind „restructurarea sistemului bancar". Alt criteriu important este armonizarea legislaţiei, la ora aceasta monitorizîndu-se compatibilitatea procesului legislativ cu regulile pieţei unice.

Concluzia comisarului european a fost că *„România nu este singură în acest moment crucial din istoria sa, ci poate conta pe solidaritatea şi sprijinul UE, ale statelor membre şi ale cetăţenilor lor"*.

MARIAN CHIRIAC

MARIAN CHIRIAC

Despre adevărul din arhive

ARHIVE

Decorul este parcă desprins dintr-o ilustrată de sfîrşit de secol trecut. „Sala oglinzilor" din Casa Monteoru a Uniunii Scriitorilor are o somptuozitate moderată, draperiile atîrnă greu, iar pereţii, în culori calde, par încă să mai reţină ceva din atmosfera de civilitate boierească de altădată. Două mese lungi, faţă în faţă, unite printr-o a treia, ca de prezidiu. De

Ana Blandiana, organizatoarea seminarului

o parte intelectuali – istorici, filosofi, arhivişti; de cealaltă oficialităţi – parlamentari, miniştri, şefi de servicii secrete. Majoritatea bărbaţi la patru ace. Sîntem în ultima zi a lunii februarie 1997. Cei de faţă discută despre adevăr, despre adevărul asupra noastră însine în ultimii cincizeci de ani.

A fost o discuţie în care unii au arătat că o parte a adevărului despre România perioadei comuniste se poate afla dacă autorităţile ar permite liberul acces la arhive. Şi a mai fost o discuţie, în care ceilalţi au tot încercat să spună că acest lucru se va face, dar sînt dificultăţi.

Istoricii şi arhivele

Fundaţia „Academia Civică" a avut iniţiativa organizării unei mese rotunde cu tema „Arhivele Partidului Comunist şi ale Securităţii – acces şi legislaţie". Citînd din Mihai Eminescu, *„nu noi sîntem stăpînii adevărului, ci adevărul este stăpînul nostru"*, preşedinta Fundaţiei, Ana Blandiana, a motivat ideea întîlnirii dintre specialişti şi autorităţi prin nevoia de a se face lumină asupra istoriei României din ultima jumătate de secol. *„Numai în măsura în care vom afla cu adevărat cine sîntem vom putea merge mai departe"*, a explicat Ana Blandiana o mai veche obsesie a intelectualităţii româneşti.

Stăpînii acestui adevăr par să fie deţinătorii arhivelor răspîndite la mai multe instituţii de stat, nimeni nu mai ştie cîte vor fi fiind. Moderatorul discuţiei, prof. Alexandru Zub, a arătat la rîndul său că istoricii resimt foarte puternic lipsa de acces la arhivele Comitetului Central al fostului PCR şi ale Securităţii. O istorie a comunismului bazată pe documente istorice lipseşte încă. *„Scopul întîlnirii noastre este de a face un schimb de opinii între factorii interesaţi, înaintea unei schimbări legislative"*.

Pînă atunci, mai mulţi cercetători au amintit despre experienţele lor, uneori umilitoare, în care accesul la unele fonduri arhivistice se face preferenţial, în care eşti amînat mai multe zile – chiar dacă vii din provincie – pînă cînd un curator, ce a trebuit să obţină între timp acordul directorilor, îţi permite accesul la documentul pe care vrei să-l studiezi.

Ziaristul de la BBC Corneliu Secaşiu a apreciat că documentele PCR şi ale fostei DSS s-au aflat, în ultimii şapte ani, la dispoziţia puterii politice, care, conform opiniei curente, le-a sustras şi le-a ferit de ochii istoricilor sau de interesul public. Preluate imediat după decembrie 1989 de către Ministerul Apărării Naţionale (condus la acea vreme de gen. Nicolae Militaru) şi supuse unui regim strict secret, arhivele au fost ulterior împărţite diferitelor instituţii ale statului. Numai din cele nouă fonduri depuse la o unitate militară din Piteşti ar fi dispărut (se crede), sau sustras, circa 17.000 de documente.

Relevarea acestei atmosfere de mister şi confuzie ce însoţeşte orice discuţie despre arhivele fostei Securităţi a fost întărită şi de reprezentantul „Academiei Civice", Gheorghe Ceauşescu. Acesta a prezentat succint experienţa germană în privinţa conservării şi liberului acces al populaţiei la dosarele STASI, punînd în acelaşi timp o întrebare tulburătoare: dacă în Germania, doar în şapte zile după răsturnarea regimului comunist, lucrătorii serviciilor secrete est-germane au putut să distrugă cîteva vagoane de documente ale STASI şi ale partidului comunist, ce s-a putut petrece la noi în decurs de şapte ani?

S-a „umblat" sau nu în arhive?

Invocînd o agendă încărcată, directorul Serviciului Român de Informaţii, Virgil Măgureanu, costum gri, ţinută sobră, s-a grăbit să răspundă principalelor probleme ridicate de antevorbitori. Dar a ieşit mai curînd un discurs paralel, în care cu aparentă candoare şi cu o mină în permanenţă gravă şeful SRI a pledat pentru un SRI „perfect" curat.

Conform lui Virgil Măgureanu, nimic nu s-a distrus după preluarea de către SRI a arhivelor, cu excepţia *„acelui regretabil caz Berevoieşti"*. Acum, după ce o lege privind liberul acces al cetăţenilor la propriile dosare poate fi promulgată,

Gabriel Liiceanu, care nu a primit răspuns la întrebarea despre numărul angajaţilor Securităţii

arhivele SRI se pot deschide public. *„Avem posibilităţi tehnice în acest sens"*.

Directorul SRI regretă astăzi că instituţia pe care o conduce a acceptat preluarea tuturor acestor dosare. *„Preluarea acestui pasiv de către Serviciul Român de Informaţii a fost o mare păcăleală"*, a declarat Virgil Măgureanu, precizînd suplimentar că în cazul dosarelor de urmărire de către fosta Securitate nu există nici o incompatibilitate între *Legea siguranţei naţionale* şi accesul liber al cetăţenilor la aceste dosare. D-l Măgureanu regretă şi se miră că, pînă acum, *„din respect pentru cetăţean"*, o astfel de lege nu a fost înaintată şi aprobată de către Parlament.

Cîteva scuze protocolare, şi Virgil Măgureanu a plecat pe o accentuată rumoare a sălii. Nu înainte ca pe hol să spună unui ziarist că se va retrage din funcţia de director SRI, *„mai devreme decît vă aşteptaţi"*.

Senatorul Constantin Ticu Dumitrescu a regretat plecarea val-vîrtej a directorului SRI. În dezacord cu acesta din urmă, parlamentarul ţărănist consideră că – pînă la proba contrarie – *„în aceste arhive s-a umblat"*, ba chiar unele dosare au fost folosite ca mijloace de şantajare a unor oameni politici.

Ticu Dumitrescu respinge ideea că arhiva fostei Securităţi este dezorganizată, deoarece încă din 1969 documentele au început să fie aranjate cu grijă, iar de prin anii '80 majoritatea dosarelor au fost microfilmate. *„Actuala putere trebuie să treacă imediat la rezolvarea acestor probleme care au trenat atît de mult. Accesul la dosare trebuie să se facă fără a se apela la restricţia privind siguranţa naţională, deoarece înainte de 1989 în foarte puţine cazuri se putea vorbi cu adevărat despre aşa ceva"*, a spus senatorul PNŢCD.

În lipsa lui Virgil Măgureanu, sarcina lămuririi acestor chestiuni a revenit colonelului Pintilie, directorul Direcţiei Arhive din cadrul SRI. Invocînd lipsa de timp pentru *„a lua contact cu toate problemele"*, deoarece a fost numit în funcţie de puţin timp, funcţionarul SRI a insistat pe ideea că în dosare nu s-a umblat şi nimic nu a dispărut. Probleme sînt doar la arhivarea imensului fond documentaristic.

Cifre, multe cifre, au fost puse pe masă. Ca un soi de scuză.

Fosta Securitate a creat 25 de km de arhivă.

Arhiva e structurată astfel:

– *Fondul informativ*, 5.000 de metri liniari de documente, un milion de dosare. Conţine dosarele de urmărire.

– *Fondul colaboratori ai Securităţii*, aproape 4 km.

– *Fondul penal*, 1.100 metri liniari. Conţine dosare ale unor procese politice ce se consideră că afectează siguranţa naţională. În anul 1990, fondul a fost selecţionat şi o bună parte dintre dosare au fost trecute în arhivele Ministerului Justiţiei.

– *Fondul de corespondenţă*, 1.500 metri liniari. Conţine documentele schimbate între diferitele direcţii ale DSS.

– *Fondul operativ*, ce iniţial avea 4.000 metri liniari. Între timp, 2.500 de metri liniari se află la Ministerul de Interne. Conţine dosarele de cadre, procesele verbale ale diferitelor şedinţe sau întîlniri, date despre logistică.

Dar asta nu-i totul. Alte mii de metri liniari de documente, nimeni nu ştie exact cîţi, se află în cele 40 de unităţi teritoriale ale arhivelor Securităţii.

În faţa acestei avalanşe de cifre, ce parcă vroia să ascundă o altă realitate, mai multe voci, printre care şi cea a filosofului Gabriel Liiceanu, au pus problema datelor privind numărul angajaţilor şi al colaboratorilor Securităţii. De data aceasta, exactitatea a dispărut. Colonelul Pintilie, care tot timpul cît a vorbit a avut o atitudine marţială, o privire deferentă, dar mai tot timpul piezişă, a început să scuze ineficacitatea SRI. Cifre în acest sens nu există. De vină, într-un fel, sînt foştii capi ai Securităţii, care în anii '70–'80, conform unei hotărîri a PCR, au distrus dosarele informatorilor ce deveneau membri de partid, pentru a-i favoriza în acest fel. După estimări provizorii, au fost distruse circa 200.000 de astfel de dosare. Cu greu, la insistenţele sălii, colonelul Pintilie a avansat şi cifra de 15.000 de angajaţi ai Securităţii, dar după aceea s-a mai scuzat de nu ştiu cîte ori că acesta e un număr total aproximativ. În schimb, senatorul Ticu Dumitrescu a afirmat că, potrivit unor documente pe care le va face publice în momentul promulgării *Legii liberului acces la dosarele Securităţii*, această instituţie ar fi avut circa 486.000 de informatori.

În lipsa exactităţii cifrelor, poate că mai aproape de adevăr sînt spusele lui Gabriel Liiceanu, care, observînd pasivitatea opiniei publice faţă de problema dosarelor, a propus *„să facem o mai*

Constantin Ticu Dumitrescu, autorul celui mai complet proiect de lege privind accesul la dosare

intensă propagandă fostei Securităţi, ca poporul român să înţeleagă scopurile şi mijloacele de acţiune ale acestei funeste instituţii". D-l Liiceanu a mai propus înfiinţarea unui institut special, similar celui din Germania, pentru conservarea, cercetarea şi punerea la dispoziţia populaţiei şi istoricilor a arhivelor CC al PCR şi fostei Securităţi. *„Dacă o armată întreagă ne-a ascultat şi ne-a urmărit, tot o armată de salariaţi trebuie să fie angajată pentru a descifra documentele şi notele de urmărire ale fostei Securităţi"*.

HUMANITAS
Cartea care dăinuie

Ultima apariţie
JEAN-FRANÇOIS LYOTARD
Fenomenologia

Săptămîna asta în librării
Tiraje noi din cele mai căutate cărţi Humanitas:
JEAN DELUMEAU
Religiile lumii
MIHAIL SEBASTIAN
Jurnal, 1935–1944
C.G. JUNG
Tipuri psihologice
şi
Amintiri, vise, reflecţii

NOILE TARIFE ALE ABONAMENTELOR CU REDUCERE LA REDACŢIA „22"

Foarte avantajos pentru cadre didactice, elevi, studenţi, pensionari, foşti deţinuţi politici şi veterani de război:
- Numai **6.000 lei** pe 3 luni, cu expediere la domiciliu (reducere **54%**);
- Numai **5.000 lei** pe 3 luni, cu ridicare de la redacţie (reducere **62%**).

PRACTIC JUMĂTATE DIN EXEMPLARELE PRIMITE SÎNT GRATUITE.

Pentru celelalte categorii de cititori abonamentele sînt, de asemenea, cu reducere:
- **7.500 lei** pe 3 luni (reducere **42%**), cu expediere la domiciliu;
- **6.500 lei** pe 3 luni (reducere **50%**), cu ridicare de la redacţie.

Cei interesaţi sînt rugaţi să achite la sediul redacţiei (Calea Victoriei 120) sau să expedieze prin mandat poştal suma corespunzătoare, pe adresa: *Revista "22", cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Calea Victoriei 155, Bloc D1, Bucureşti.* **Adeverinţele (talon de pensie, adeverinţe şcolare etc.) valabile un an se expediază pe adresa:** *Revista "22", Calea Victoriei 120, sector 1, Bucureşti*, **cu specificarea pentru** *Serviciul de Difuzare*.

MĂRIRILE DE PREŢ NU AFECTEAZĂ ABONAMENTELE DEJA ACHITATE

N. C. MUNTEANU

Cetăţeanul Iliescu în opoziţie

Pentru a doua oară marginalizat, de data asta ca patriarh şi personajul cel mai de vază în partidul al cărui membru este Gheorghe Dumitraşcu, cetăţeanul şi fostul preşedinte Ion Iliescu nu-şi găseşte nici locul, nici liniştea în opoziţie. Nu-i gustă farmecul. Nici şansa organizatorică. După eşecul partidului în alegerile de anul trecut, dublat de cel personal, şi mai usturător, toată lumea îl vedea pe Ion Iliescu pe post de Mesia reformator al PDSR. Ceea ce nu a reuşit cu România, Ion Iliescu nu a reuşit nici cu partidul care *„nu a ştiut să fie necomunist"*. Pe Ion Iliescu nu-l prinde rolul de Hercule în stare să mături grajdurile PDSR-ului, pe cît de vaste, pe atît de pline de gunoi. Şi de mizerii. El continuă să fie activistul bun şi blînd pe vremuri. Şi asta în ciuda faptului că, după eşec, dăduse asigurări că *„dacă voi întîmpina rezistenţă în înnoire şi reorganizare, pot să mă despart de partid, am viaţa mea, activitatea mea, nu vreau să mă compromit"*. Rezistenţă n-a întîmpinat, dar nici pe Ion Iliescu nu l-a lăsat inima să meargă prea departe cu reformarea partidului. Nimeni nu şi-a asumat răspunderea pentru ruptura dintre centru şi baza partidului, pentru imaginea de partid corupt şi clientelar, pentru campania electorală negativă cu efecte dezastruoase, pentru izolarea pe scena politică naţională şi internaţională, pentru pierderea războiului cu presa. Doar cîţiva dalmaţieni prea de tot deocheaţi au fost împinşi ceva mai în spate.

În schimb, într-un scandal de care nu avea nevoie, Ion Iliescu a împrumutat cîte ceva din culoarea şi năravurile partidului. Omul care nu înceta să afirme în toate împrejurările că deviza lui este *„sărac, dar cinstit"* n-a rezistat tentaţiei de a deveni „apropitar", cumpărîndu-şi locuinţa prin modalităţi cel puţin discutabile. Şi la un preţ derizoriu, avînd în vedere mărimea spaţiului locativ şi cartierul în care este situat, 52 de milioane lei pentru 180 metri pătraţi suprafaţă locuibilă, în cartierul Primăverii, locuinţă care în mod normal nu poate fi cumpărată cu mai puţin de un miliard de lei. Cumpărarea şi evaluarea casei par a fi perfect legale, ajutate fiind şi de o hotărîre a guvernului Văcăroiu, dată pe ultima sută de metri, parcă anume croită pentru uzul lui Ion Iliescu şi a altora din partidul domniei sale. Şi astfel, aidoma altor colegi de partid, Ion Iliescu s-a ales cu o casă. Cu legea în mînă, pre lege călcînd.

Încercarea actualei puteri de a rezolva problema, asigurîndu-i lui Ion Iliescu o locuinţă demnă de un fost preşedinte, s-a izbit de indignarea virtuoasă a cetăţeanului Ion Iliescu, atins în dreptul lui de a-şi cumpăra locuinţa, aidoma oricărui locatar cu chirie din Balta Albă, deşi între Balta Albă şi Primăverii sînt oarece deosebiri. La *„măgărie nu se răspunde cu măgărie"*, s-a indignat Ion Iliescu, uitînd că iniţiativa era a preşedintelui Emil Constantinescu şi că actuala instituţie prezidenţială, indiferent de ocupant, merită acelaşi respect îndelung invocat şi de fostul preşedinte.

În rest, şi PDSR-ul, şi Ion Iliescu par a-şi petrece cea mai mare parte a timpului plîngîndu-se că *„puterea actuală este abuzivă şi arogantă"*, că în parlament s-a instituit *„o practică autoritară, antidemocratică"*, deşi actuala putere nu e nici pe departe atît de abuzivă şi autoritară cum a fost cea întruchipată de PDSR.

Au fost făcute schimbări, normale şi firesti, în structurile administraţiei de stat centrale şi locale, în televiziune, în diplomaţie, în FPS. PDSR-ul a sărit ca ars condamnînd „epurarea" profesioniştilor şi competenţelor, s-a plîns pînă şi la Consiliul Europei, deşi timp de patru ani cei schimbaţi nu şi-au probat nici competenţa, nici „profesionalismul". Pînă şi demisia lui Ion Cristoiu, din motive cît se poate de personale, a fost considerată de Ion Iliescu, personal, drept începutul *„rinocerizării vieţii spirituale"* din România. Nici mai mult, nici mai puţin! Nu mai lipseau decît faimoasele „steaguri verzi", viguros demascate de Ion Iliescu pe vremea demonstraţiilor din Piaţa Universităţii!!

Hotărît lucru, pierderea maşinilor cu girofar i-a făcut pe mai-marii PDSR-ului să se întoarcă la virtuţile democraţiei. La democraţia originală a privilegiilor şi a demagogiei.

COLŢUL INVESTITORULUI

Consultanţă pentru servicii de expertiză contabilă şi audit financiar

Premierul Victor Ciorbea a primit la 3 martie 1997 un grup de oameni de afaceri reprezentînd firma de consultanţă „Deloitte & Touche Central Europe", condus de domnul Alexander L. Dembitz, preşedintele Consiliului de administraţie. La dialog au participat domnul Ulm Spineanu, ministru de stat, ministrul Reformei, precum şi consilieri ai primului ministru.

Prezentînd profilul şi activitatea firmei pe care o conduce, domnul Alexander L. Dembitz a arătat că aceasta este una dintre cele mai mari din lume în domeniul consultanţei pentru servicii de expertiză contabilă, al auditului financiar, al evaluărilor de piaţă şi al managementului privatizării, oferind asistenţă unui mare număr de concerne multinaţionale şi de firme din Europa Occidentală şi din Statele Unite. S-a mai specificat că „Deloitte & Touche" este prezentă în 15 state central-europene, din 1992 dispunînd şi de un birou permanent la Bucureşti. Oaspetele a subliniat că schimbările politice recente din România au determinat luarea deciziei ca firma să sprijine accesul larg al investiţiilor străine în ţara noastră, motiv pentru care Consiliul de administraţie s-a întrunit astăzi, pentru prima oară, la Bucureşti. A fost afirmat, de asemenea, sprijinul „Deloitte & Touche" pentru programele de restructurare şi privatizare recent demarate de Executiv.

Avînd în vedere interesul manifestat de cercurile de afaceri pentru oportunităţile deschise de programele menţionate, interes subliniat de firma „Deloitte & Touche", primul ministru a dat asigurări că vor fi transmise documentaţii detaliate firmelor care doresc să investească în România.

CE pare dispus să înceteze monitorizarea României

Raportorii europeni Gunnar Jansson, Walter Schwimmer şi Josette Duricu, care s-au aflat în România pentru a-şi forma o ultimă părere înaintea întocmirii unui raport al Consiliului Europei asupra ţării noastre, au declarat că vor recomanda încetarea monitorizării speciale a României. *„Eu personal cred că pot să recomand comisiei politice a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei încetarea misiunii de monitorizare"*, a declarat şeful delegaţiei, G. Jansson.

În cadrul întîlnirii sale cu şeful statului, d-l Gunnar Jansson a spus că a constatat în România o reală voinţă pentru schimbare, rezultatele alegerilor din noiembrie 1996 şi modul în care populaţia acceptă condiţiile dificile ale reformei reprezentînd semnale importante pentru succesul demersurilor României de integrare în structurile europene şi euro-atlantice.

Raportorii Consiliului Europei au apreciat că ar mai fi de „lucrat" la unele legi pentru a le armoniza cu legislaţia europeană (şi au dat ca exemplu Codul penal) sau pentru a le acorda cu drepturile minorităţilor, amintind aici *Legea învăţămîntului*. (**M.C.**)

Primul ministru al Greciei vizitează România

Domnul Alexandru Herlea, ministrul Integrării Europene, l-a primit joi, 6 martie pe Excelenţa sa ambasadorul Greciei, domnul Christos Alexandris.

În cadrul întrevederii, ambasadorul Greciei a reafirmat sprijinul total al ţării sale pentru aderarea României la NATO şi Uniunea Europeană. Grecia a fost primul avocat al României în procesul de integrare a ei în structurile europene şi euro-atlantice, a susţinut Excelenţa sa. Atitudinea Greciei este determinată de afinităţile spirituale şi culturale ce leagă cele două ţări, dar şi de dorinţa ca vocea reprezentanţilor Balcanilor să fie tot mai puternică în cadrul Uniunii Europene în formula ei viitoare. Mai mult, d-l ambasador Alexandris a ţinut să precizeze că în domeniul cooperării militare, după SUA, România este partenerul privilegiat al Greciei.

Ambasadorul grec l-a informat pe ministrul Integrării Europene cu privire la vizita pe care primul ministru al Greciei, d-l Costas Simitis, o va întreprinde la Bucureşti, în zilele de 20 şi 21 martie a.c. Cu acest prilej, sprijinul Greciei pentru ţara noastră se va concretiza şi prin semnarea unor acorduri de asistenţă pentru România în vederea aderării ei la Uniunea Europeană, primul ministru, d-l Victor Ciorbea, împreună cu d-l ministru Herlea, urmînd să stabilească cîteva domenii precise spre care să se îndrepte ajutorul elen.

Îmbunătăţirea relaţiei Parlament–alegători

Pentru asigurarea transparenţei Camerelor Parlamentului, inclusiv ale activităţilor desfăşurate în comisiile de specialitate, precum şi a liberului acces la informaţiile deţinute de forul legislativ, un grup de zece organizaţii nonguvernamentale au pregătit un set de propuneri concrete care pot fi aplicate imediat, fără a necesita modificări ale Regulamentelor în vigoare ale Camerelor legislative.

Pînă la adoptarea de către Parlament a unei legi cu privire la liberul acces la informaţie, iniţiatorii propunerilor consideră necesar:

– şedinţele în plen ale Parlamentului să fie accesibile oricărui cetăţean, în limita locurilor disponibile şi fără a fi necesară vreo aprobare suplimentară (pentru aceasta nu ar trebui decît să se stabilească un număr de locuri rezervate persoanelor care doresc să asiste la lucrări şi să se modifice puţin regimul de acces în clădirile celor două Camere).

– să fie asigurat accesul la documentele şi agenda de lucru ale Parlamentului (agenda să fie bine mediatizată, ar trebui creat un Punct de informare, accesul la bibliotecile Camerelor să fie liber şi să se asigure un spaţiu pentru întîlnirile dintre alegători şi membrii Parlamentului).

– să fie respectat termenul de publicare a stenogramelor şedinţelor Camerei Deputaţilor în Monitorul Oficial (10 zile), conform prevederilor din art. 137 al Regulamentului Camerei. Acelaşi termen ar trebui respectat şi în cazul publicării stenogramelor şedinţelor Senatului. (**M.C.**)

Activitatea Departamentului pentru Integrare Europeană

Alexandru Herlea, ministrul Integrării Europene, a ţinut miercuri 5 martie a.c. o conferinţă de presă în care a prezentat Departamentul pentru Integrare Europeană (DIE), realizările de pînă acum şi priorităţile pentru viitor.

Dintre realizările DIE, ministrul Integrării Europene a amintit implicarea departamentului în rezolvarea problemei copiilor din leagăne şi orfelinate, evaluarea în acest an a programelor PHARE la Bucureşti de către experţii Comisiei Europene împreună cu cei ai DIE (Polonia a fost pînă acum singura ţară beneficiară de asistenţă PHARE căreia i s-a aplicat un tratament similar), implicarea în procesul de integrare în OCDE, participarea la negocierile cu instituţiile financiare pentru deblocarea tranşei de 70 milioane ECU din împrumutul acordat de UE României.

O atenţie deosebită a fost acordată, de asemenea, eficientizării activităţii DIE, formării de negociatori şi armonizării legislaţiei cu cea a UE, în special a legislaţiei privind libera circulaţie a capitalurilor. DIE şi-a propus, totodată, să dezvolte cooperarea cu celelalte ţări candidate, în acest scop Alexandru Herlea urmînd să facă o vizită în Ungaria.

Într-o întrevedere avută cu Regele Mihai, ministrul Integrării Europene a discutat modul în care Majestatea Sa va pleda cauza integrării României în UE şi NATO.

VALERIU STOICA, ministrul Justiţiei

Trebuie să creăm din nou sentimentul responsabilităţii

– Interviu realizat de Gabriela Adameşteanu –

Care sînt problemele cele mai importante ale Ministerului de Justiţie, pe care le-aţi primit ca moştenire?

Înainte să preiau mandatul de ministru al Justiţiei, am reflectat asupra acestei oferte şi prima tentaţie a fost să refuz. Dacă în contextul actual îţi asumi cu responsabilitate mandatul de ministru al Justiţiei, iei în braţe un bolovan pe care nu ştii dacă îl poţi ridica. Ş-a cîştigat pe ideea **schimbării** o campanie electorală. În momentul în care însă trebuie să participe la înfăptuirea schimbării, mulţi oameni pun în cumpănă propria lor comoditate şi travaliul necesar pentru a se face schimbarea. Cînd am realizat această idee, mi-am spus că sînt **obligat** să accept oferta. Ea exprima şi o încredere din partea celor care mi-au făcut-o. Şi mi-am dat seama că de 20 de ani visez la cum ar trebui să arate justiţia, iar în momentul în care mi se dă posibilitatea să încerc să fac ceea ce visez ar fi un act de laşitate să dau înapoi. Am pus deci de o parte **ceea ce visam** eu să fie justiţia şi de cealaltă parte **ceea ce este** justiţia şi am lucrat capitolul referitor la politicile din domeniul justiţiei din *Programul de guvernare*. Sînt cîteva probleme uriaşe, care nu cred că vor fi rezolvate foarte repede, dar amînarea rezolvării lor mi se pare cea mai mare primejdie. Şi, din păcate, şi în justiţie, ca şi în celelalte zone ale societăţii româneşti, a existat o adevărată strategie a amînării rezolvării problemelor. Prima problemă se referă la **salariile**, la **condiţiile de lucru** ale magistraţilor şi la **clădirile** în care îşi desfăşoară activitatea. De multe ori am spus că imaginea Palatului de Justiţie din Bucureşti este de fapt imaginea justiţiei româneşti înseşi la această oră.

Schimbarea trebuie să înceapă de la statutul magistratului

Cu ce trebuie să înceapă schimbarea?

Schimbarea trebuie să înceapă, în primul rînd, de la **statutul magistratului**. A existat o politică de desconsiderare a magistraturii, a ideii de justiţie, care a început nu acum 7 ani, ci acum 60 de ani. Este de acuzat faptul că în ultimii 7 ani nu s-a schimbat în mod vizibil această politică. Marea provocare căreia trebuie să-i facă faţă acest guvern este de a schimba atitudinea faţă de magistratură şi justiţie, ca faţă de o adevărată putere în stat. În ţară există sub 5.000 de magistraţi: mai puţin de 3.000 de judecători şi mai puţin de 2.000 de procurori. N-ar fi nici măcar vorba de un efort pe care trebuie să-l facă bugetul. Se plătesc taxe de timbru pentru activităţile prestate de justiţie, impozite pentru veniturile avocaţilor, impozite pentru veniturile obţinute de notari, amenzi judiciare, cheltuieli de judecată, există tot felul de confiscări ş.a.m.d. Toate acestea constituie resurse care, adunate la un loc, pot forma un fond special destinat rezolvării problemelor materiale ale justiţiei. A existat o oarecare mirare în momentul în care, în urmă cu 2–3 săptămîni, magistraţii au organizat un protest, prin care au încercat să sensibilizeze atît societatea politică, cît şi societatea civilă cu privire la problemele reale cu care se confruntă magistratura. Eu nu am fost de acord cu forma în care s-a exprimat acest protest. Ideea de a întrerupe activitatea justiţiei este contraproductivă, ea poate să creeze un mare pericol pentru întreaga societate.

Nici legală s-ar părea că nu este.

Nici nu este legală, dar cu această ocazie s-a putut observa de către toată lumea ce mare pericol ar însemna pentru societate să nu existe activitatea justiţiei. În Ministerul Justiţiei, chiar în momentul în care am preluat mandatul de ministru, am început să lucrăm la trei proiecte de lege pe care eu le consider esenţiale în privinţa modificării statutului magistratului. Este vorba de *Legea de organizare judecătorească*, de *Legea salarizării magistraţilor* şi de *Legea privind taxele de timbru pentru activităţile prestate de justiţie*. Cînd a început protestul magistraţilor, aceste trei proiecte de lege se aflau într-o fază destul de avansată. În urma acestui protest, au fost desemnaţi mai mulţi reprezentanţi ai judecătorilor şi procurorilor din capitală, de asemenea reprezentanţi ai Asociaţiei Magistraţilor, şi împreună cu ei sîntem aproape de finalizarea proiectelor. Marele risc este ca ele să nu fie dezbătute rapid de către Parlament. Mai mult decît atît, se poate ca, înainte de a ajunge în Parlament, să nu obţinem foarte repede avizele de la ministerele care, într-un fel sau altul, au competenţa de a analiza aceste proiecte.

Care sînt aceste ministere?

Proiectul privind salarizarea magistraţilor trebuie avizat de Ministerul Muncii, unde am convingerea că voi găsi înţelegere. Marea barieră este însă întotdeauna Ministerul Finanţelor. Eu cred că se va accepta ideea ca resursele interne, produse tocmai ca urmare a activităţii justiţiei, să fie în final alocate Ministerului Justiţiei.

Problema Institutului Naţional al Magistraturii

Mai este o problemă foarte importantă pe care credeam că o vom putea rezolva mai uşor. Constat însă că am fost mult prea optimist şi trebuie să fac eforturi mai mari decît mă aşteptam pentru a rezolva problema Institutului Naţional al Magistraturii. Cînd am preluat mandatul de ministru, am constatat că institutul este blocat aproape în întregime, că, de fapt, în ultimul an academic nici nu au mai fost pornite cursurile de formare a magistraţilor. Ca urmare,

● N. 1 octombrie 1953, Bucureşti ● Absolvent al Facultăţii de Drept a Universităţii Bucureşti (1976) ● Judecător la Judecătoria Sectorului 5, Tribunalul Municipiului Bucureşti (1976–1987) ● Lector la Facultatea de Drept, Universitatea Bucureşti (din 1987) ● Avocat, membru al Baroului Bucureşti (din 1990) ● Decan al Institutului de Magistraţi (1991–1993) ● Arbitru la Curtea de Arbitraj a Camerei de Comerţ şi Industrie a României (din 1993) ● Membru al Institutului Internaţional al Drepturilor Omului de la Strasbourg (din 1992) ● Membru al Consiliului Europei în Comisia Europeană împotriva rasismului şi a intoleranţei (din 1994) ● Şef de departament în Partidul Naţional Liberal ● Deputat de Bucureşti ● Peste 60 de studii şi articole în revistele juridice de specialitate ● Coautor de cursuri, studii şi manuale ● Premiul „Simion Bărnuţiu" al Academiei Române ● Burse, seminarii, conferinţe internaţionale, stagii profesionale şi colocvii în străinătate: SUA, Franţa, Anglia, Olanda, Suedia, Egipt, Israel, Grecia, Italia, Danemarca, Norvegia, Austria ●

trebuie să ne gîndim la reluarea activităţii institutului din toamna viitoare. Am sperat că voi găsi magistraţi entuziaşti care să vină la institut, să-i înveţe pe cei mai tineri. Optimismul meu n-a fost confirmat în totalitate. Magistraţii care-şi iubesc meseria sînt foarte reticenţi să o părăsească, deşi în acest caz n-ar fi vorba de o părăsire. Ideea de a transmite şi altora din ceea ce ştii mi se pare o idee foarte generoasă, indiferent de cît har pedagogic există.

Un magistrat trebuie să fie echilibrat, cumpătat, capabil să-i asculte pe alţii şi să cîntărească bine înainte de a da o soluţie

Există nişte calităţi anume pentru a fi magistrat? Dintre toţi cei care intră la Drept, sînt magistraţii o elită a acestei profesiuni?

Eu cred că mai întîi este vorba de o vocaţie şi după aceea, în cadrul fiecărei profesii, se filtrează o elită. Cred că fiecare profesie juridică îşi are elita ei. Dar nu e mai puţin adevărat că această calitate de magistrat presupune cîteva caracteristici, în primul rînd umane, după aceea profesionale. Din punct de vedere uman, e nevoie de echilibru, de cumpătare, de puterea de a-i asculta pe alţii, de puterea de a cîntări de mai multe ori înainte de a da o soluţie. Cred că sistemul de selecţie ar trebui să ţină seama şi de asemenea elemente foarte subtile. Este vorba însă, după aceea, de calităţile profesionale, de cîteva domenii ale dreptului care trebuie să fie foarte bine stăpînite de magistrat. Procedura civilă şi procedura penală trebuie să fie înţelese în spiritul procesului – fie că e vorba de procesul civil, fie că e vorba de procesul penal. În fond, fiecare proces (civil sau penal) nu este decît un transfer care face ca lupta violentă, fizică, să se transforme într-o luptă de idei. Orice proces poate fi privit şi ca o luptă, şi ca un război (dar în plan simbolic), care, pînă la urmă, însă, urmăreşte acelaşi rezultat: cine cîştigă. Regulile procedurale nu sînt decît reguli de natură să asigure pe de o parte aflarea adevărului, iar pe de altă parte cîntărirea acestui adevăr, în aşa fel încît soluţia finală să fie o soluţie de **împărţire a dreptăţii** între cei care sînt în conflict. Chiar noţiunea de **împărţire a dreptăţii** spune foarte mult, înseamnă că nu întotdeauna dreptatea este de partea unuia singur, ci că ea poate fi distribuită între părţi aflate în conflict. Fără o bună cunoaştere a procedurii nu poate să existe un bun magistrat. Cu atît mai mult cu cît, în ceea priveşte regulile de fond, de drept substanţial, soluţiile pot fi găsite şi după dezbaterea procesului. Însă în desfăşurarea procesului, el are nevoie de o bună cunoaştere a regulilor de procedură, pentru ca să ştie să conducă această luptă judiciară. Judecătorul este un arbitru al unei lupte judiciare. Dacă nu stăpîneşte bine regulile procedurale, riscă să creeze un dezechilibru, în aşa fel încît o parte să fie defavorizată sau, dimpotrivă, părtinită. Desigur, ar mai putea să aibă foarte mare importanţă stăpînirea raţionamentului judiciar, în general, şi a silogismului judiciar, în mod special. Foarte mulţi cred că legile prevăd toate soluţiile. Legea este un cadru general care oferă direcţiile; rezolvarea litigiilor concrete însă depinde de puterea magistratului de a trăi şi a interpreta faptele aduse judecăţii şi de puterea lui de a găsi, pe baza legilor, soluţiile de natură să rezolve conflictele dintre părţi. Dar soluţiile acestea nu sînt întotdeauna limpede formulate în lege. Judecătorul trebuie să aibă o funcţie creatoare, capacitatea intelectuală, abilitatea de a folosi raţionamentele juridice, în aşa fel încît, pornind de la lucruri cunoscute, să creeze soluţii noi.

Sub acest aspect, între practica judiciară şi lege există întotdeauna o corelaţie de la general la particular. Legea, oricît de bună ar fi, nu epuizează problemele pe care imaginaţia vieţii le creează. Altfel spus, viaţa are întotdeauna imaginaţie mai bogată decît imaginaţia legiuitorilor şi, atunci, judecătorul este cel care trebuie să compenseze acest deficit de imaginaţie a legiuitorului, prin propria forţă de creaţie. Asta nu e simplu întotdeauna.

În afara justiţiei, depăşirea dificultăţilor economice nu este posibilă

Cu cît ar trebui plătit un asemenea om?

Un asemenea om este de nepreţuit. Nici un salariu din lume nu este atît de mare încît să comensureze munca unui bun magistrat. Dar un salariu care să îi permită magistratului să trăiască în lumea în care ne aflăm, decent, fără să facă nici un fel de compromis şi fără să fie preocupat în fiecare ceas şi în fiecare clipă de grijile mărunte ale vieţii zilnice, mi se pare obligatoriu. Se va spune: *„Cine este magistratul, ca să fie el la adăpost de grijile zilnice? De grijile zilnice ar trebui să fie la adăpost şi profesorii, şi medicii, şi orice om ar trebui să fie la adăpost de grijile zilnice!"*. De acord, dacă am trăi într-o situaţie utopică. Deo-

camdată, noi sîntem în situaţia de a face o ierarhizare a priorităţilor, pentru a depăşi criza în care ne aflăm. Mulţi pun accentul pe depăşirea impasului economic, dar, în realitate, depăşirea dificultăţilor economice nu este posibilă în afara unei justiţii. Am discutat cu tot felul de oameni de afaceri, din diferite părţi ale lumii, şi prima întrebare pe care o pun aceşti oameni nu este referitoare la starea economică. Prima întrebare pe care o pun ei este **cum funcţionează justiţia** şi dacă legea şi justiţia dintr-un anumit stat protejează proprietarul. Abia după aceea urmează celelalte întrebări: care e starea economiei, cum se poate obţine profit, e rentabilă investiţia ş.a.m.d. Dar dacă la prima întrebare se dă un răspuns negativ, se spune că sistemul juridic nu este suficient pentru a proteja proprietatea, pentru a face executorii, obligatorii, contractele, atunci celelalte întrebări nici nu se mai pun. Justiţia are şi o funcţie mult mai concretă, aceea de a asigura buna desfăşurare a vieţii economice.

Presa a fost foarte interesată în ultima vreme de războiul dintre ministrul Justiţiei, Valeriu Stoica, şi procurori, îndeosebi procurorul general, Nicolae Cochinescu. Ce ne spuneţi la acest subiect?

Nu este vorba de raporturile dintre ministrul Justiţiei şi procurori. Am afirmat că există o diferenţă de viziune cu privire la reforma justiţiei între mine şi procurorul general. Nu vreau să se înţeleagă că eu aş transfera ideile procurorului general asupra întregului corp al procurorilor. De asemenea, ţin să se înţeleagă foarte bine că nu fac nici o diferenţă între judecători şi procurori, că îi consider pe toţi magistraţi şi că, din punctul de vedere al statutului profesional, tot ceea ce se poate face în folosul judecătorilor trebuie să se facă şi în folosul procurorilor. Lucrul acesta este necesar pentru că, uneori, s-a încercat să se strecoare ideea că aş vrea să avantajez judecătorii în dauna procurorilor. În realitate, după mine, magistraţii, fie că sînt judecători, fie că sînt procurori, trebuie să se bucure de condiţii egale în ceea ce priveşte desfăşurarea activităţii lor. Evident, trebuie să se ţină seama de specificul şi de competenţele fiecărei profesii, pentru că a ignora aceste diferenţieri înseamnă a ne întoarce la situaţia periculoasă care exista înainte de 1989. Atunci era răsturnată ierarhia valorilor profesionale, ierarhia funcţiilor, se considera că pe primul loc se afla Securitatea, după aceea venea Miliţia, după aceea Procuratura şi abia pe ultimul loc veneau judecătorii. Această ierarhie era o ierarhie a partidului comunist.

Confuzii în Constituţie

Funcţia de procuror e cumva o invenţie a comunismului?

Nu. Funcţia de procuror nu este o invenţie a comunismului. **Organizarea** Procuraturii a fost o invenţie a comunismului. Şi nici măcar în totalitate, sub aspect **teoretic**, nu a fost o invenţie a comunismului. Sub aspect **practic** a fost o invenţie a comunismului. În statul comunist, puterea este considerată ca omogenă, unitară, şi unicitatea puterii determină o anumită structurare a instituţiilor puterii. O formă fundamentală de realizare a puterii de stat, în teoria leninistă a puterii, era activitatea de supraveghere a legalităţii, înfăptuită de Procuratură. Şi Procuratura era considerată ca o categorie distinctă de organele statului, cu o competenţă proprie şi diferenţiată, deci, de organele legiuitoare, de guvern, de administraţie şi de justiţie. Altfel spus, se legitima existenţa Procuraturii dincolo de ceea ce se numeşte puterea executivă şi dincolo de ceea ce se numeşte puterea judecătorească. Teoria separaţiei puterilor în stat nu admite însă existenţa unei a patra puteri. Potrivit teoriei clasice a separaţiei puterilor în stat, există doar trei puteri. Constituţia României, din păcate, datorită ezitării redactorilor şi ezitării Constituantei, nu a tranşat această chestiune, în aşa fel încît să nu mai existe nici un fel de discuţii. Constituţia foloseşte noţiunea de **autorităţi publice**, în loc să folosească noţiunea de **puteri ale statului**. Constituţia foloseşte această noţiune numai într-un text care reglementează funcţia prezidenţială, text în care se spune că *„preşedintele mediază între puterile statului"*. Într-un capitol din acest titlu care reglementează **autorităţile publice** se face trimitere la **autoritatea judecătorească**. Iar în cuprinsul **autorităţii judecătoreşti** sînt menţionate **Justiţia, Ministerul Public şi Consiliul Superior al Magistraturii**. Plecînd de la această formulare constituţională, în *Legea de organizare judecătorească* s-a făcut un transfer de noţiuni, ca urmare a unui lobby, foarte inteligent, organizat în Parlament chiar de către reprezentanţii Parchetului General. Care a fost transferul de noţiuni? S-a pus semnul egalităţii între noţiunea de **autoritate judecătorească** şi noţiunea de **putere judecătorească**. Şi s-a spus că dacă aceste două noţiuni sînt echivalente, asta înseamnă că parchetele fac parte din puterea judecătorească. S-a mers mai departe şi, pe această premisă, care este falsă, s-a construit un text în *Legea de organizare judecătorească*, în care se arată că **puterea judecătorească** se realizează prin intermediul **instanţelor** şi prin intermediul **parchetelor**. Ideea este periculoasă, pentru că asta înseamnă că aceeaşi putere are şi funcţia de a acuza şi funcţia de a judeca. Lucrul acesta este inadmisibil în statul de drept. Trebuie să existe o separaţie netă între **funcţia acuzatorială** şi **funcţia judecătorului**. Eu am afirmat, după ce am preluat mandatul de ministru al Justiţiei, că locul parchetelor nu este în sfera puterii judecătoreşti. Ele pot fi considerate ca avînd un statut special, dar în cadrul **puterii executive**. De ce vorbesc de un statut special? Pentru că, într-adevăr, parchetele nu sînt simple instrumente administrative, care să execute nişte decizii date de puterea executivă. Există o anumită **autonomie** în funcţionarea parchetelor, determinată de existenţa unor reguli de procedură, în materie penală, pe care trebuie să le urmeze parchetele. De aici şi pînă la a vorbi de introducerea parchetelor în puterea judecătorească este cale lungă. Procurorul general consideră că Parchetul General trebuie să-şi păstreze statutul actual; ca urmare, autoritatea asupra procurorilor trebuie să se exercite în primul rînd prin funcţia procurorului general, şi nu prin funcţia ministrului Justiţiei. Asta este, din punctul meu de vedere, o altă inadvertenţă serioasă, o depărtare de Constituţie. Pentru că în Constituţie se spune expres că procurorii îşi desfăşoară activitatea, potrivit legii, sub autoritatea ministrului Justiţiei. Constituţia nu conţine nici o referire la procurorul general. Funcţia de procuror general nu e menţionată în Constituţie şi nu se spune că auto-

ritatea asupra procurorilor se exercită prin intermediul procurorului general. Am putea spune: *„Bine, dar, în fond, ce contează?! Aici este vorba de o dispută între două persoane. Unul vrea să aibă mai multă autoritate decît altul asupra procurorilor"*. Şi că, deci, pînă la urmă, această dispută nu este o dispută de idei, ci este o dispută între două persoane. Am încercat să înlătur confuziile cu privire la această chestiune. Şi am încercat să precizez întotdeauna – dar nu cred că am reuşit foarte bine, pentru că încă văd că persistă multe confuzii legate de aceasta – că nu este vorba de o luptă între persoane. Ba, dimpotrivă, am spus că mie, personal, procurorul general îmi este simpatic, am o preţuire deosebită pentru faptul că este un bun profesionist şi mai ales pentru că este un om onest. Subliniez lucrul acesta: un om onest. Un om care şi-a slujit meseria cu devotament şi care, din punctul acesta de vedere, merită stima noastră, a tuturor. Ne despărţim însă în privinţa modului în care înţelegem reforma justiţiei. Lucrul acesta este, într-adevăr, de esenţă. Dacă ar fi vorba numai de un motiv de neînţelegere personală, am reuşi să rezolvăm într-un fel sau altul. Cînd este vorba însă de o diferenţă de viziune asupra reformei justiţiei, de data aceasta greu văd cum am putea rezolva acest diferend. Este vorba de o cedare, care trebuie să se întîmple la un moment dat: ori eu împărtăşesc viziunea domniei sale, ori dumnealui împărtăşeşte viziunea mea.

Am ajuns la reforma în justiţie. Dacă am sintetiza, ce am spune?

Mai întîi, este mai potrivit să vorbim de continuarea şi accelerarea reformei în justiţie. Ar fi nedrept să ignorăm ceea ce s-a făcut în ultimii 7 ani. Chiar dacă s-a făcut puţin, dar, sub aspect legislativ, bazele reformei în justiţie au fost puse. Ar fi o dovadă de obtuzitate din partea mea să ignor că, atît prin Constituţie, cît şi prin legile care au fost adoptate în această perioadă elementele importante ale reformei justiţiei au fost afirmate. Numai că acest proces de reformă nu s-a încheiat. El trebuie să fie continuat. Şi o direcţie este aceasta: delimitarea competenţelor acestor instituţii, care sînt incluse în sfera autorităţii judecătoreşti, dar care, din punctul de vedere al teoriei separaţiei puterilor, se află, în realitate, pe poziţii deosebite. Statutul magistratului, de care vorbeam la început, este, de asemenea, o direcţie importantă a reformei justiţiei. Rezolvarea problemei clădirilor în care funcţionează justiţia este o altă direcţie. Şi mai ales, trebuie spus aici, gravă este situaţia clădirilor justiţiei din capitală. Or, imaginea justiţiei nu se face în primul rînd la Pătîrlagele. Imaginea justiţiei se face în primul rînd în capitală. Trebuie să acordăm o prioritate absolută renovării clădirilor justiţiei din capitală şi construirii unui nou palat al justiţiei în capitală.

Problema deţinuţilor şi a penitenciarelor

Greva deţinuţilor ne-a arătat că, într-un fel sau altul, şi aceasta intră în competenţa justiţiei. E adevărat?

Da. Fără doar şi poate. Se pare că pînă acum oamenii au crezut că odată ce s-a pronunţat pedeapsa şi oamenii au fost arestaţi, ei au dispărut. Este un mod de a gîndi foarte periculos, care echivalează cu mentalitatea primitivă. Aplicarea unei pedepse echivalează cu eliminarea fizică a individului din societate. Perpetuarea acestei mentalităţi într-o societate democratică este extrem de periculoasă. Dar eu repet mereu o vorbă românească, mai ales de cînd sînt aici: „tot răul e spre bine". De fiecare dată cînd se întîmplă ceva rău, încerc să văd partea bună a lucrurilor. Din această grevă a deţinuţilor, care a fost un lucru rău, într-adevăr – şi prin forma de manifestare, şi prin unele prejudicii pe care le-a creat, mai ales la penitenciarul din Timişoara –, trebuie să vedem şi partea bună a lucrurilor. Care este partea bună? Societatea românească trebuie să înţeleagă că aplicarea unei pedepse **nu** înseamnă eliminarea **fizică** a celor pedepsiţi. Rostul pedepsei este să se asigure **reintegrarea socială a acestor persoane**. Iar această reintegrare nu este posibilă dacă în sistemul penitenciar nu se rezolvă cîteva probleme foarte importante: **supraaglomerarea din penitenciare, condiţiile materiale în care se execută pedeapsa, nivelul de pregătire a personalului din penitenciare, modul în care sînt salarizaţi cei care lucrează în penitenciare, riscul la care se expun cei care lucrează în penitenciare**. E adevărat, aceeaşi criză economică în care ne zbatem ne obligă să facem, de asemenea, o ierarhizare a priorităţilor. Eu cred că s-a înţeles foarte bine că, din păcate, fără să ignorăm problema penitenciarelor, trebuie să depăşim mai întîi situaţia dificilă economică în care ne aflăm.

Sînt azi mai mulţi deţinuţi decît acum şapte ani? De ce sînt penitenciarele supraaglomerate?

În 1977, unele dintre penitenciarele existente au fost desfiinţate de Ceauşescu: s-a spus că noi avem un fenomen redus de criminalitate. Era un fenomen specific totalitarismului – în loc să se recunoască problemele, să fie ascunse. Important acum este ca şi sistemele de pedepse să fie multiplicate. E nevoie de o modificare legislativă, a Codului penal, în partea care priveşte sistemul sancţiunilor penale. Trebuie să existe şi sancţiuni alternative. Ideea că singura pedeapsă bună este pedeapsa cu închisoarea reflectă o anumită mentalitate veche. Există pedepse alternative: de exemplu, pedeapsa închisorii se aplică, dar nu se execută în penitenciar. Sau, uneori, nici nu se aplică pedeapsa închisorii. Dacă se apreciază că un anumit om care a făcut o faptă penală poate fi totuşi recuperat fără să fie dus în penitenciar (unde, uneori, în loc să fie recuperat, face un fel de universitate a crimei), atunci e bine ca el să evite penitenciarul. Asupra acestor lucruri trebuie să reflectăm.

E o legătură între dosarele de adopţiune dispărute şi dosarele arse la Iaşi?

Nu există nici o legătură. Dacă privim însă mai profund lucrurile, nu trebuie să descoperim o reţea ocultă, trebuie să vedem că există o reţea care, din păcate, este mult mai periculoasă. Este reţeaua incompetenţei. Este reţeaua lipsei de profesionalism şi, poate mai rău decît atît, este reţeaua incorectitudinii. Mie această reţea îmi trezeşte fiori mult mai reci decît dacă ar exista într-adevăr lucruri care să exprime coordonarea unor oameni. Poţi lupta mult mai uşor împotriva unor asemenea întîmplări, corelate prin voinţa oamenilor, decît împotriva unei tesături determinate de lucruri pe care nu le poţi stăpîni. Iată de ce şi Ministerul Justiţiei şi Parchetul General trebuie să privească cu toată seriozitatea aceste două întîmplări şi să tragă din ele toate consecinţele. E vorba, în primul rînd, de schimbarea mentalităţii celor care lucrează în momentul de faţă în justiţie. S-a creat, din păcate, în ultimii şapte ani, un sentiment extraordinar de nociv, acela că nimeni nu răspunde pentru nimic. Or, cred că este cazul ca această mentalitate să înceteze. Trebuie să creăm din nou sentimentul responsabilităţii, şi dacă este nevoie ca pentru asta să se aplice sancţiuni, ele trebuie să fie aplicate. Fără sentimentul responsabilităţii, nu numai justiţia, dar societatea în ansamblul ei nu mai poate funcţiona.

FLORIN GABREA

TELEVIZIUNE

Hyde Park la televiziune

Unul dintre cele mai populare tipuri de emisiuni de televiziune, atît în Europa, cît şi în America, cu o audienţă în continuă creştere, sînt cele numite *talkshows*. Televiziunea germană (publică şi privată) abundă, chiar, la orele cele mai neaşteptate ale zilei, în asemenea emisiuni. Transmisia *live* şi participarea, cel mai adesea, în studio, a unui public eterogen, maleabil şi disciplinat sporeşte autenticitatea lor şi le face mai atractive. Nu există teme predilecte ale acestor şedinţe terapeutice colective, care îşi răsfrîng aria de acţiune aproape în exclusivitate asupra individului atomizat. Totul este pus în discuţie, reinterpretat, disecat. Tabú-urile sînt cu atît mai binevenite. Nevoia de mărturisire publică, uneori de-a dreptul impudică, este însoţită de plăcerea de a asculta, ce atinge savorile ilicite ale voyeurismului. Alienarea devine exhibare şi contribuie, prin echilibru, la procesul de întărire a conştiinţei comunitare. Răsplata tuturor (atît a emiţătorului, cît şi a receptorului) este redobîndirea sentimentului reconfortant al apartenenţei. Ceea ce face, însă, ca aceste emisiuni să difere atît de contextul rece şi impersonal al unei clinici de specialitate, cît şi de atmosfera destinsă şi scăpată de sub control a unui galimatias logoreic, demnă de un **Hyde Park**, este prezenţa şi personalitatea moderatorului. Acesta impune rigoarea tematică şi ritmul discuţiilor, este catalizatorul şi fermentul dezbaterilor. Totodată, el este şi autorul moral al reuşitei sau al eşecului.

Şi la posturile româneşti de televiziune, emisiunile de tip *talkshow* au proliferat. Ele nu au ajuns, încă, la nivelul de atractivitate şi consistenţă al celor care le-au consacrat genul, dar începutul este de bun augur. PRO TV deţine, incontestabil, întîietatea în ceea ce priveşte frecvenţa, varietatea şi acurateţea tehnică în acest domeniu. **„Deşteaptă-te, române!"**, cu varianta ei electorală, **„Caravana PRO TV"** (remarcabil exemplu de mobilitate, mobilizare şi promptă mediatizare a stării sufleteşti colective, înaintea unui moment de răscruce istorică), ambele realizate de Mihai Tatulici, **„Faţă în faţă cu Ilie Şerbănescu"** (realizator: Ilie Şerbănescu) sînt cîteva titluri ce s-au impus atenţiei publicului spectator. TVR, cu **„Serata muzicală"** (realizator: Iosif Sava), **„7 zile în România"** (realizator: Carmen Bendovski) şi **„În faţa dumneavoastră"** (realizator: Vartan Arachelian), Antena 1, cu **„Milionarii de la miezul nopţii"** (realizator: Marius Tucă), Tele 7 abc, cu **„Foc încrucişat"** (realizator: Horia Alexandrescu), diversifică spectacolul confruntărilor de idei. Un *talkshow* în miniatură (de numai 15 minute) poate fi considerată şi emisiunea zilnică, de la TVR 1, **„Ediţie specială"** (realizatori, prin rotaţie: Răsvan Popescu, Radu Nicolau, Vartan Arachelian). O noutate de ultimă oră este emisiunea de comentariu politic **„Profeţii despre trecut"**, de la PRO TV, care îl are ca invitat permanent pe Silviu Brucan (realizator: Ioan T. Morar, premiera – duminică 9.03.'97). Personalitatea moderatorilor imprimă şi caracterul fiecărei emisiuni în parte: Iosif Sava – acaparant şi provocator, Carmen Bendovski – amiabilă şi conciliantă, Marius Tucă – rece şi neimplicat, Horia Alexandrescu – hărţuitor şi crispat, Mihai Tatulici – relaxat şi dominator, Ilie Şerbănescu – pertinent şi incomod, Vartan Arachelian – şovăitor şi docil, Radu Nicolau – informat şi atent, Răsvan Popescu – precis şi autoritar.

Două exemple din seria acestor emisiuni vin să demonstreze că pierderea contactului dintre moderator şi invitat poate fi fatală. **„În faţa dumneavoastră"**, din 5.03.'97 (mutată pe TVR 1, la o oră de maximă audienţă, din motive care ne rămîn obscure), realizată de Vartan Arachelian, i-a avut ca oaspeţi interlocutori pe Ion Iliescu, senator PDSR, şi Mircea Dinescu, director artistic la *Academia Catavencu*. În afara aparteneţei la legendarul CPUN şi la efectul aşa-zis nostalgic al rememorării evenimentelor turbulente ale anului 1990, nimic nu părea să-i apropie pe cei doi colegi de revoluţie. Un om politic ambiţios (şi doar atît), fost preşedinte de republică, neîmpăcat cu ideea abandonării puterii, în ciuda repetatelor asigurări de supunere la jocul democratic, ros de invidie şi mefienţă, vitupera în neştire împotriva guvernului Ciorbea, a venirii Regelui Mihai, a epurării politice, practicate de noii guvernanţi, şi a nerespectării promisiunilor electorale, în faţa unui spirit ludic, deconcertant şi imolatoriu, prin zeflemea şi histrionism, al unui poet şi gazetar de talent. Cei doi s-ar fi putut completa şi, de ce nu, poate chiar armoniza, dacă ar fi vrut (şi putut), vreodată, să intre în dialog. Gesticulaţia în exces a lui Mircea Dinescu contrasta cu stereotipia bine cunoscută a zîmbetului iliescian, golit de orice conţinut afectiv. Tema discuţiei, indiferent care va fi fost aceea şi care ar fi trebuit să ţină auditoriul cu sufletul la gură, avînd în vedere importanţa momentului politic în care ne aflăm, s-a pierdut în neant, oda' cu abandonarea oricărei tentative de intervenţie şi coordonare din partea lui Vartan Arachelian (subliniată şi de regia de montaj, care a renunţat, la un moment dat, să mai bage în emisie cadrul general, **cu toţi trei** participanţii la emisiune, prezentînd doar o suită de prim-planuri ale celor doi invitaţi, care monologau, acoperindu-şi vocile, tipînd şi escamotînd, astfel, cuvintele). Mircea Dinescu însuşi l-a invitat, mai în glumă (cum îi este firea), mai în serios, pe absentul de la postul de comandă să plece acasă, pentru ca ei doi să continue agasarea nervilor telespectatorilor. Dacă s-a avut în vedere **doar** efectul comic, spectacular, subminîndu-se astfel substanţa discuţiilor, TVR a comis două greşeli dintr-o dată: 1) a deturnat sensul unui anume tip de emisiune, ce trebuia să fie una de informaţii politice, şi 2) nu a respectat grila de programe, care nu prevedea, în acea zi, pe acel program şi la acea oră, nici o emisiune de divertisment umoristic. Iar dacă **nu** s-a avut în vedere efectul facil, mai sus amintit, şi a fost doar o simplă (deşi repetată) derapare, atunci este cu atît mai de neînţeles şi mai gravă recidivarea, în ziua următoare, cînd spectacolul a fost reluat, cu aceleaşi consecinţe păgubitoare. Schimbarea, neanunţată şi fără nici un fel de motiv temeinic, operată în schemă de program, numai pentru **a satisface mecanic** şi **pueril** pretenţia d-lui Ion Iliescu de a se acorda un anumit număr de minute aparifiilor domniei sale pe televizor, trădează neprofesionalism şi o vădită desconsiderare a publicului plătitor de abonament TV.

La emisiunea **„Ediţie specială"**, de la TVR 1, din 6.03.'97, Răsvan Popescu, altminteri un foarte bun jurnalist de televiziune, a dat dovadă de lipsă certă de cunoştinţe psihologice, invitîndu-l, în problema controversată a ridicării imunităţii parlamentare, alături de senatorul PNŢCD, preşedintele Comisiei juridice a Senatului, Răsvan Dobrescu, pe chiar unul dintre împricinaţi, senatorul PRM Corneliu Vadim Tudor. Toate încercările disperate ale moderatorului de a întrerupe avalanşa de injurii, acuze şi apeluri patetice către biata „ţară incendiată", rostite de „ziaristul" C.V. Tudor cu o încrîncenare de monoman, dar surprinzător de coerent articulate, au rămas fără nici un rezultat. Senatorul PRM îmbrăcase deja armura, îşi pusese coiful pe cap şi încălecase calul, neînşăuat şi fără dîrlogi, pe care-l biciuia fără milă şi-l mîna, cu lovituri de pinten, spre buza ademenitoare a prăpastiei.

Problema de fond a chestiunii, aceea dacă imunitatea parlamentară poate fi o scuză şi un alibi pentru orice fel de activitate infracţională, fie ea şi în domeniul presei (unde, la adăpostul „dreptului la libertatea cuvîntului", se produc flagrante încălcări ale deontologiei profesionale şi ale moralei cetăţeneşti), cînd nimeni nu ar trebui să fie mai presus de lege, a rămas, astfel, fără răspuns.

• ÎN LOC DE REVISTA PRESEI • ÎN LOC DE REVISTA PRESEI •

Propunerile pentru posturile vacante de ambasadori

Conform unei ştiri MEDIAFAX, Ministerul Afacerilor Externe a trimis Preşedinţiei şi Guvernului următoarele propuneri de ambasadori pentru posturile vacante:

Paris: Radu Onofrei – secretar I, ambasador al României în R.A. Egipt sau **Sabin Pop** – ministru consilier, ambasador la Misiunea Permanentă a României de pe lîngă Consiliul Europei, Strasbourg;

Bonn: Gabriel Gafiţa – consilier diplomatic, secretar de stat în MAE;

Londra: Mihai Croitoru – ministru consilier, ambasador în Norvegia sau **Ioan Donca** – ministru consilier, ambasador la Budapesta;

Madrid: Stelian Oancea – ministru consilier, ambasador al României în Argentina;

Berna: Ion Maxim – ambasador, director general în MAE;

Viena: Ion Neamţu – ministru consilier la Ambasada României la Bonn;

Helsinki: Gheorghe Popescu – ministru consilier, director general în MAE;

Ankara: Nicolae Iordache – ministru consilier, director în MAE;

Bruxelles: Ioan Petru Cordoş – ministru consilier, director general în MAE;

Oslo: Ion Pascu – ministru consilier, însărcinat cu afaceri a.i. Ambasada României la Londra;

Cairo: Romulus-Doru Costea – secretar I, director în MAE;

Praga: Nicolae Vulpaşin – consilier diplomatic în MAE;

Tel Aviv: Napoleon Pop – ministru consilier, Ambasada României la Washington;

Budapesta: Dan Mihai Bârliba – consilier diplomatic, consilier la Cooperarea Economică a Mării Negre de la Istanbul sau **Gheorghe Vasile Albuţ** – consilier diplomatic, directorul Centrului Cultural din New York;

Zagreb: Constantin Ghirdă – ministru consilier, director în MAE;

Misiunea Permanentă a României pe lîngă UNESCO-Paris: Gabriel Liiceanu – profesor la Facultatea de Filosofie a Universităţii Bucureşti, director al Editurii Humanitas;

Misiunea Permanentă a României la Geneva: Alexandru Niculescu – ministru consilier, director în MAE;

Accademia di Romania la Roma, director: Dan Hăulică – academician detaşat în MAE de la Uniunea Scriitorilor, *Revista Secolul XX*, ambasador al României la UNESCO.

Protest MAE

Ministerul Afacerilor Externe a protestat împotriva publicării listei de propuneri pentru ambasadori, într-un comunicat din care citäm: acest gest *„constituie o încălcare a tuturor practicilor internaţionale în materie şi reprezintă implicit o ofensă la adresa statelor acreditate, care iau pentru prima oară contact cu nişte nume prin intermediul presei. În acelaşi timp, procedeul cauzează un prejudiciu major diplomaţiei româneşti, cu pagube incalculabile pentru politica externă a ţării, afectînd credibilitatea profesională a MAE. (...) Respectînd regulile profesiunii diplomatice, urmate cu strictefe în toate ţările democratice, MAE s-a abţinut de la publicarea propunerilor pentru posturile de ambasadori, nu pentru că în biografia sau activitatea diplomaţilor nominalizaţi ar exista elemente condamnabile, ci pentru că tratează lista ca pe o variantă de lucru, susceptibilă de posibile modificări. (...) Într-un moment în care România se află la o răscruce a existenţei sale, devierea atenţiei publicului de la scopurile major către chestiunile de personal, tratate într-o manieră speculativ senzaţionalistă, reprezintă un exerciţiu de rea-credinţă".*

Uniunea Europeană sprijină înfrăţirea între oraşe

Delegaţia Comisiei Europene anunţă lansarea ediţiei 1997 a unui program de înfrăţire între oraşele Europei, creat în 1989, la care, pe lîngă oraşele din Uniunea Europeană, pot participa şi cele din statele asociate. Prin acest program, Uniunea Europeană acordă subvenţii pentru anumite tipuri de acţiuni între oraşe înfrăţite deja sau între oraşe care sînt la prima încercare de acest fel. Scopul acestui program este de a-i ajuta pe cetăţenii Europei să se cunoască mai bine şi să participe împreună la procesul de integrare europeană.

Tipurile de acţiuni care pot primi finanţare prin acest program sînt: întîlniri şi schimburi de experienţă, conferinţe pe teme de interes comun pentru oraşele participante, seminarii de formare pentru organizatorii schemelor de înfrăţire, acţiuni inovatoare, care nu pot fi finanţate prin celelalte forme de sprijin, dar au un caracter european şi pot servi ca model, adresîndu-se unui public larg.

Cererile de finanţare pot fi obţinute de la Delegaţia Comisiei Europene în România, str. Grigore Mora 11, sector 1 Bucureşti, tel. 230.36.36, fax. 230.24.53. Cererile trebuie înaintate de autorităţi locale sau asociaţii de înfrăţire, cu cel puţin trei luni (data poştei) înainte de începerea acţiunii.

Forumul pentru Starea Culturii

11 martie 1997
Nr. 45
22 plus
Supliment al revistei „22“

La 15 februarie 1997 a avut loc la București a doua întîlnire a „Forumului pentru Starea Culturii“. În prezidiul Forumului, Emil Constantinescu alături de Ioan Onisei, Radu F. Alexandru, Ion Caramitru, Magda Cârneci și Kelemen Hunor .

Reproducem în acest supliment extrase din intervențiile celor prezenți la această prestigioasă întîlnire.

RADU F. ALEXANDRU

Cuvînt înainte

Întîlnirea pe care Fundația „Forumul pentru Starea Culturii“ o organizează în premieră cu noua echipă care a preluat Ministerul Culturii are ca scop discutarea programului și politicii culturale pe care urmează să le practice Ministerul Culturii. Inițiativa Partidului Democrat, la care GDS a subscris imediat – Fundația „Forumul pentru Starea Culturii“ –, s-a născut ca o formă de apărare a culturii, a instituțiilor culturale și, nu în ultimul rînd, a oamenilor de cultură, într-un moment în care societatea românească traversa o gravă criză. Alianța oamenilor politici cu oamenii de cultură, o premieră în societatea românească, urmărea identificarea tuturor mijloacelor pentru protejarea si promovarea culturii românești. Alianța oamenilor politici cu oamenii de cultură urmărea exprimarea solidarității pe care oamenii de cultură o așteptau atît de mult și de care aveau atîta nevoie; totodată, această alianță urmărea sprijinirea oamenilor de cultură, pentru a-și putea spune cît mai răspicat cuvîntul în tot ce înseamnă cultură, artă, creație. Acestea au fost motivațiile primei întîlniri publice a Fundației din 15 iunie 1996.

Repet și acum că Fundația „Forumul pentru Starea Culturii“ nu are nici o coloratură politică, nu militează împotriva nici unui partid și nu-și propune să răstoarne nici un guvern. Fundația „Forumul pentru Starea Culturii“ urmărește doar slujirea culturii și a spiritualității românești.

Salut cu tot respectul și mulțumim liderilor politici care au răspuns invitației noastre, salutăm cu toată prețuirea și toată afecțiunea oamenii de cultură care sînt astăzi prezenți aici, mulțumesc d-lui ministru al culturii pentru graba cu care a răspuns invitației noastre și îl rog să vă prezinte programul Ministerului Culturii.

Fundația „Forumul pentru Starea Culturii“

Fundația **„Forumul pentru Starea Culturii“** a fost concepută – în premieră în societatea civilă românească – ca o alianță între oamenii de cultură și oamenii politici. Scopul ei, conform Statutului, este:

- evaluarea fenomenului cultural în condițiile perioadei de tranziție;
- identificarea problematicii cu care se confruntă instituțiile culturale și creatorii de cultură;
- implicarea în elaborarea și punerea în aplicare a unor strategii culturale;
- impunerea fenomenului cultural ca obiectiv prioritar în atenția factorilor de decizie legislativă și executivă;
- sensibilizarea opiniei publice cu privire la starea, dificultățile și prioritățile culturii;
- impunerea culturii românești ca o prezență semnificativă în contextul internațional;
- identificarea și valorificarea diferitelor modalități de susținere materială a fenomenului cultural.

Prin inițiativele și acțiunile organizate pînă în prezent, Fundația a reușit să se impună ca o instituție de prestigiu, eliberată de orice formă de partizanat politic, urmărind prin excelență servirea culturii românești.

Programul pe care și-l propune noua echipă instalată la conducerea Ministerului Culturii a constituit tema dezbaterii pe care Fundația a organizat-o sîmbătă **15 februarie 1997** în Complexul „Casa Vernescu“. Au fost invitați să participe – alături de ministrul culturii și colaboratorii săi cei mai apropiați – președintele țării, primul-ministru, președinții uniunilor de creație, directori de instituții culturale, personalități de prestigiu ale vieții culturale, lideri ai formațiunilor politice parlamentare, atașați culturali ai ambasadelor acreditate la București, corespondenți ai agențiilor de presă străine, reprezentanți ai mass-media.

Membrii fondatori ai Fundației „Forumul pentru Starea Culturii“:

Ștefan Aug. Doinaș, Dan Amedeo Lăzărescu, Dan Grigore, Mariana Celac, Victor Babiuc, Dan Pița, Stere Gulea, Sorin Vieru, Alexandru Sassu, Magdalena Bedrosian, Gabriel Andreescu, Radu Filipescu, Ion Caramitru, Radu F. Alexandru, Daniela Crăsnaru, Alexandru Paleologu, Magda Cârneci, Marina Spalas.

Forumul pentru Starea Culturii

Ion Caramitru: Cred că asemenea tip de întîlnire, care să pună în evidență intențiile de strategie culturală, ar trebui să se extindă și să avem discuții, de asemenea, cu Ministerul Finanțelor, cu Ministerul Muncii și cu celelalte ministere importante. Discursul meu trebuie să aibă, în mod logic, 3 aspecte: 1) **ce am aflat**, 2) **ce am făcut pînă astăzi** și 3) **ce trebuie să facem de mîine**.

Ce am aflat de cînd echipa nouă a Ministerului Culturii a intrat în birouri? Bugetul culturii, pînă în 1996, a fost un buget de austeritate. Celebra cifră de 0,33% din bugetul național s-a perpetuat, uneori a scăzut. În interiorul acestei sume s-au petrecut, cel puțin la nivelul anului 1996, căci este anul la care mă pot referi mai precis, foarte multe disfuncțiuni, care au venit în ordinea „logică" a unei politici guvernamentale care, din punctul nostru de vedere, a fost antinațională în materie de cultură.

Ion Caramitru

În momentul în care societatea românească, cel puțin la nivelul declarațiilor, presupunea o deschidere absolută către democrație, către o relație organică cu Europa și lumea întreagă, din punct de vedere cultural, în care exportul și importul de cultură înseamnă, în afara accesului la gestul cultural, o expresie a ființei naționale, încercările – care au și reușit pînă la urmă a se constitui în hotărîri de guvern și într-o politică și o strategie bine cunoscute de centralizare, de control absolut asupra culturii, de început pentru realizarea unui nou tip de cenzură – au avut succes.

Pedeserizarea culturii

Începînd cu *Legea bugetului*, votată în 1994, s-au transferat la centru toate bugetele administrației locale pentru cultură. Imediat, printr-o hotărîre de guvern celebră, 442, s-au transferat instituțiile, cu alte cuvinte patrimoniul cultural, către MC și a început politica de cadre ce a adus la conducerea unităților culturale oameni **fideli** partidului de guvernămînt. De asemenea, la nivelul inspectoratelor pentru cultură din județe, oamenii care au devenit consilieri-șefi teritoriali au fost cei care au făcut, din punct de vedere cultural, politica PDSR. Din acest punct de vedere, nu a mai existat nici un fel de criteriu artistic-cultural. S-a înființat Casa de Presă și Editură „Cultura Națională", care a creat un monopol de stat asupra publicațiilor. Comisia care aproba titlurile respective era formată din 21 de persoane, din care 5 din afara ministerului, toate celelalte din interiorul ministerului. *Cultura Națională*, organ de presă și de publicații al MC, era coordonată de directorii din MC și primea comanda de la ei. Nu exista nici un fel de relație firească a MC cu edițiile și cu inițiativa privată, în materie de cultură, din afară.

De asemenea, activități importante ale MC, ca: festivaluri naționale, festivaluri internaționale, nu s-au făcut în mod firesc, prin colaborare între minister, municipiu, Consiliul Local al Municipiului București sau forțe locale ale administrației de stat. Totul a fost supracentralizat, am putea spune chiar mai fioros decît în vremea regimului Ceaușescu.

Referindu-mă la politica de cadre, am putea vorbi de un dispreț suveran față de legi care au fost impuse de guvernul trecut. La 1 iunie 1993, guvernul Văcăroiu a emis o hotărîre de guvern prin care ocuparea posturilor de directori de întreprinderi, de unități comerciale, de instituții culturale, tot ce înseamnă conducere în general, nu se poate realiza decît prin concurs public. 54 de funcții în domeniul cultural, după 1 iunie 1993, nu s-au ocupat prin concurs, așa cum prevede legea încă în vigoare.

Poate chestiunea cea mai gravă este situația patrimoniului național. Nu s-a emis, deși timp de 6 ani s-a tot vorbit, *Legea patrimoniului*, o lege imperios necesară, nu numai în ceea ce privește apărarea patrimoniului național, cît, în special, prezervarea lui, reabilitarea lui fizică și introducerea lui într-un circuit care să țină de cultură și de turism în același timp. S-a petrecut la nivelul MC și – evident, prin extrapolare – la nivel local un jaf. Cuvîntul este bine ales, pentru că, dacă am lua iarăși anul 1996 ca etalon, din fondurile MC s-au cheltuit pentru întreținerea, reabilitarea și îngrijirea patrimoniului național în jur de 9,5 miliarde de lei, repartizați pe 179 de șantiere deschise, la care se adaugă în continuare și altele, încît mărunțirea fondurilor pe atîtea unități de lucru a creat situația în care aceste fonduri nu numai că au fost insuficiente, dar au fost și furate. Moștenim o situație extrem de dureroasă.

Ce am făcut

S-ar putea ca acest forum să devină un grup de presiune pentru obținerea unui buget decent pentru cultura română. **Ce-am putut să facem în aceste două luni?** Cred că primul gest care a ținut cont, la nivel guvernamental, de programul de guvernare, cel al descentralizării, s-a petrecut la nivelul MC. La 3 săptămîni după ce noul guvern a început să lucreze, a apărut o hotărîre de guvern care a anulat puncte importante din hotărîrea anterioară, 442, încît 139 de unități culturale au fost readuse sub administrare județeană sau municipală sau a primăriilor din țară, 60 de unități au rămas în continuare în administrarea MC. Am început să lucrăm la *Legea patrimoniului*, pe care avem obligația de a o realiza și a o pune pe masa parlamentului pînă în iunie 1997. Am creat un sistem onorabil de concurs pentru ocuparea posturilor de director, director adjunct, contabil-șef al unităților culturale, vorbesc de cele 54 de funcții care au fost ocupate ilegal. De asemenea, la nivelul inspectoratelor din județ, cu acordul guvernului, am creat un sistem care permite ca oamenii care vor deveni consilieri-șefi teritoriali să nu fie impuși politic, ci să fie apropiați de aceste funcții prin concurs la nivel local; un concurs de preselecție, urmat de un concurs final la MC, cu o comisie formată din specialiști.

Am creat la MC un consiliu consultativ, format din aproape 40 de intelectuali de marcă ai României, cu care am avut pînă acum o întîlnire globală, urmată în curînd de întîlniri pe domenii. Am încercat, împreună cu directțiile de specialitate din minister, să creăm noi fișe de post pentru directțiile esențiale ale MC. Sîntem în faza de a restructura activitatea MC, pe domenii, ținînd cont de prezența a 3 secretari de stat, care vor fi responsabili pe domenii specifice. Am înaintat guvernului un pachet de măsuri care țin de descentralizare și de autonomia actului cultural. Sîntem însă în așteptarea unei deschideri a Ministerului de Finanțe în ceea ce privește *Legea finanțelor publice*. Toate aceste lucruri, care țin de descentralizare, de autonomia gestului cultural-artistic, trebuie să fie asociate cu o nouă viziune asupra modului în care funcționează finanțele publice. De asemenea, în programul de guvernare există cîteva aspecte care nu pot fi ocolite, acelea care țin de apariția în regim de urgență a unei legi în privința autonomiei locale, a unui nou mod de repartizare a veniturilor din impozitele și taxele locale, care să poată duce la o mai rapidă realizare a acestei importante activități de reabilitare a patrimoniului național, ca să putem readuce în teritoriu monumentele istorice, față de care obligațiile locale sînt la fel de mari ca și cele de la centru.

Privatizarea editurilor și publicațiilor

Am avut întîlniri cu unii dintre directorii edițiilor care sînt în „Cultura Națională". Unele edituri au hotărît să se privatizeze. În administrarea MC, în acest moment, se află 11 edituri și aproape 50 de publicații finanțate de MC. Printre ele se află publicații care n-au nici în clin nici în mînecă cu activitatea MC. De exemplu, Editura Ceres, care editează carte despre agricultură, despre zootehnie, despre bolile animalelor și bolile plantelor; am cerut Ministerului Agriculturii să preia această editură. De asemenea, în decursul anilor, prin diferite manevre care au ținut de hotărîri de guvern, la MC au apărut publicații care nu țin decît de cercetare, eventual de Ministerul Tineretului sau de Ministerul Informațiilor. Aproape 20 din aceste publicații le-am pus pe niște liste pe care le-am trimis ministerelor de resort, cerînd să le preia. Nu dorim și nu credem că putem opri publicații care au valoare, nu putem închide reviste culturale, nu putem opri, acolo unde este vorba de calitate, subvenționarea lor, dar situația este absolut incredibilă. Efectul acestor centralizări a dus la un depozit de carte fără precedent. Returul la publicații este de 97–98%; sînt prețuri de cost, prețuri de producție la carte care ajungeau pînă la 20.000 lei, iar prețul la vînzare la 800–900 lei. La reviste de asemenea: se vînd reviste cu 500 de lei, iar prețul de producție este de peste 3.000 de lei. Sînt situații în care statul trebuie să sprijine, să subvenționeze actul cultural. Dar, în același timp, e nevoie de o bună gospodărire și o bună difuzare, pentru că difuzarea e, de asemenea, monopol de stat. Sîntem acum în situația de a dialoga cu fiecare din directorii edițiilor și cu fiecare director de publicație, în vederea găsirii unui mod mai flexibil, mai elastic de a le ajuta, dat fiind că am fost anunțați de primul-ministru și de ministrul de finanțe că va trebui să reducem cu cel puțin jumătate cheltuielile de capital. Am dori să se înțeleagă că principiul privatizării în cultura română este un principiu care trebuie aplicat la urmă. Nu cred că în acest moment instituțiile mari, cum sînt teatrele, filarmonicile, muzeele, bibliotecile sau celelalte pot fi privatizate. Dar acolo unde este vorba de producție, acolo unde este vorba de vînzare și cumpărare de obiect cultural, se poate discuta în mod flexibil de privatizare.

Politicieni la „Forumul pentru Starea Culturii": Adrian Năstase, Eugen Vasiliu, Gabriel Țepelea și Petre Roman

Principiul concurenței

Principiul concurenței trebuie să funcționeze și în cultură. Sîntem în măsură de a crea și un contract de management, de tip nou, pentru instituțiile respective, încercăm o reformă în interiorul „imposibilității reformei", în modul de funcționare a instituțiilor cu un număr mare de salariați, în care să nu mai plătim vechimea, ci să plătim calitatea muncii. Asta înseamnă însă o asociere cu Ministerul Muncii și cu Ministerul de Finanțe, pentru a înțelege că în artă și în cultură măsurile și greutățile cu care se cîntăresc gesturile culturale sînt altele decît cele cunoscute. În sprijinul și în ajutorul acestui deziderat avem *Legea dreptului de autor și a drepturilor conexe*, pe baza căreia am putea să începem un asemenea gest reformist. Curînd, va funcționa în cadrul MC o comisie de reformă, formată din funcționari ai MC și din colaboratori care vin din sfera societății civile. Pe termen mediu, cred că ceea ce trebuie să se petreacă în cultura română va trebui să țină cont de un principiu care nu poate fi escamotat. Acela că în țara noastră creativitatea nu a avut de suferit. Talentul și formele lui de expresie sînt o componentă organică a ființei noastre naționale. Ceea ce am trăit pînă acum este o proastă administrare a gestului cultural. Nu sîntem într-o criză a culturii. Este o aserțiune care a fost folosită în mod greșit, dacă luăm în calcul aparițiile editoriale, turneele internaționale, modul în care tineretul vine astăzi la bibliotecă. Bucuria pe care o avem zi de zi în a afla ce se întîmplă în domeniul cultural ne arată că definiția culturii ca „efigie ornamentată a unui popor" este în continuare valabilă. Administrarea culturii însă lasă de dorit. Ea este în continuare aceeași ca înainte de 1989. Schimbarea nu poate să țină cont decît de valoare, de calitate – evident, și de cantitatea muncii în instituțiile culturale, de aprecierea culturii ca fiind o componentă organică a ființei noastre și de ideea că prin cultură sîntem de mult în Europa și poate de mult în NATO. Deci, dacă armatei i s-a oferit 3,11% din buget pentru intrarea în NATO, ar trebui ca și culturii să i se dea, pentru că ne-a apropiat de NATO mai devreme decît puteți să credeți, și mai mult.

Radu F. Alexandru: Mulțumindu-vă încă o dată, domnule președinte al României, că onorați cu prezența dumneavoastră acest eveniment, vă rugăm să ne adresați mesajul dumneavoastră.

Emil Constantinescu: Vreau să subliniez că nu prezint un mesaj oficial, ci cîteva gînduri în fața unor oameni pe care-i cunosc de multă vreme, dintre care mulți m-au onorat cu prietenia lor.

Există o tradiție nefericită și păguboasă de a apela la cuvinte mari și la reverențe cînd vine vorba de cultură. Personal, prefer să fac reverențe culturii în intimitate și să fiu foarte pragmatic atunci cînd discutăm de starea culturii naționale. Sînt pe deplin de acord cu domnul ministru Caramitru, care afirma că nu există o criză a culturii în România. Cred că, judecînd după pulsul ei cotidian și după anvergura multor evenimente culturale, ea chiar trăiește momente de mare vitalitate. Nu este o criză a culturii în România, ci este vorba de cultură într-o lume în criză. O lume aflată în căutarea adevăratei ei identități. Ar fi inutil să insist asupra rosturilor culturii în fața unor oameni care cu siguranță că le simt și chiar le știu mult mai bine decît mine. Vreau doar să vă mărturisesc că eu unul am convingerea că această cultură românească de azi nu trebuie în nici un fel să se refuze timpului pe care îl trăim și pe care îl trăiește, crezînd că

Forumul pentru Starea Culturii

are de ales între turnul de fildeș și o remorcă politică. Pentru absolut toți, România se află în fața unei provocări istorice și este de neimaginat ca destinul său să nu poarte amprenta acelei autenticități naționale pe care numai cultura o poate impune. Și cred că la aceasta s-a referit domnul Caramitru cînd invoca aici NATO – și la faptul că, sigur, cultura a făcut mult pentru a ne aduce acolo. Da, într-adevăr, pentru că orice integrare europeană sau euro-atlantică are un sens atunci cînd duce la o afirmare mai puternică a identității naționale, și nu la o ștergere a ei. Și, așa cum spuneam, cultura poate impune această unică identitate națională. Tehnologiile, managementul sînt asemănătoare. Din păcate, trăim într-o țară sărăcită, iar cultura nu este cîtuși de puțin ocolită de dramatismul efectelor acestei triste realități. Ea își are însă resursele ei interne, miraculoase și inepuizabile, și a dovedit chiar în acești ultimi 7 ani și în cei 45 de ani anteriori, că știe să le valorifice. Chiar și atunci cînd istoria părea că i s-a pus de-a curmezișul.

Cultura – victimă de lux

Știu bine că în acești ultimi 7 ani cultura a fost un fel de **victimă de lux**, nu doar a realităților economice, ci și a unei politici culturale defectuoase. Ar fi o ipocrizie să fac acum promisiuni ferme, să încerc să vă conving că noua guvernare va schimba peste noapte acele realități economice de care vorbeam și că va oferi culturii un buget îndestulător. Am apreciat franchețea domnului ministru al culturii, care a prezentat lucrurile așa cum sînt. Pe de altă parte însă, ar fi o gravă eroare să perpetuăm ostilitatea manifestă sau tacită care a definit pînă acum relația culturii cu politicul, transformîndu-le în două lumi paralele. Se impune să identificăm astăzi punctele de convergență și să construim acea realitate care le poate îngemăna.

Emil Constantinescu

Avem o „cultură românească" cu majuscule. Dar ea nu mai poate fi lăsată să trăiască în condiții care, uneori, se află sub limita decenței. Sînt convins că există soluții pentru o abordare managerială abilă, în măsură să producă resurse pentru cultură și în alte zone – și mă gîndesc aici în primul rînd la mediile de afaceri, la societățile române și străine care ar putea să sprijine nemijlocit fenomenul cultural. Profit de acest prilej pentru a-i invita pe reprezentanții acestor secțiuni ale societății românești să se implice cu adevărat în această acțiune, care, trebuie foarte bine înțeles, nu este o acțiune de binefacere, ci un gest de conștiință națională și de respect față de sine. Este momentul să fie înlăturată și falia dintre lumea culturală și lumea economică. Dar, dincolo de înțelegerea și buna-credință a oamenilor cu bani, dacă ea există și va exista, este necesar și un efort managerial din partea oamenilor cu spirit. Desigur că nu este vorba numai de bani și de circulația acestora, ci trebuie să existe și un cadru legislativ normal și adecvat. Cred că actualul cadru legislativ nu poate fi calificat ca normal pentru sprijinirea actului de cultură. Spiritul însuși al legislației în vigoare este perturbat. Și chiar în mod grav. Avem o lege a sponsorizării concepută să împiedice sponsorizarea, și nu să o stimuleze – și, evident, ea trebuie modificată. Mă adresez parlamentarilor de față ca să facă acest lucru cît mai repede, chiar dacă acum legile cu caracter economic sînt cele care presează. Avem, de asemenea, la nivelul structurilor administrative din domeniu, cum s-a arătat, nesansa perpetuării unor obsesii dirijiste și a dependenței de actul birocratic. Sînt mai sănătos și mult mai eficient. Ei bine, noi am trăit în cei 4 ani din urmă o recentralizare, în primul rînd aceea care privește finanțele statului. Am avut un buget strîns în chingile aceleiași mentalități cu care, de altminteri, vedem bine unde am ajuns. E o realitate pe care și cei care au fost la guvernare o pot accepta acum, cel

Cultura română cu majuscule: Alexandru Paleologu, Georgeta Dimisianu și Octavian Paler

sigur că descentralizarea administrativă și adoptarea *Legii bugetelor locale*, pentru care am vorbit în deșert 4 ani, vor oferi culturii alte perspective și, mai ales, alte performanțe. Și, de altfel, sînt sigur că această reformă de ansamblu a societății românești, la care toți muncim sau gîndim în momentul de față, va avea și acest rezultat, ultimul, dar nu cel din urmă: repunerea culturii în matca adevăratei ei normalități.

Petre Roman: Cînd s-a născut „Forumul pentru Starea Culturii", inițiativă a Partidului Democrat, am făcut-o de pe pozițiile și în temeiurile democrației. Era un moment pe care toți oamenii de cultură îl resimțeau din plin ca fiind intoxicat. Această inițiativă, care s-a dovedit imediat pe placul multora dintre oamenii de cultură, a devenit viabilă prin aceea că a fost un loc unde s-a putut discuta despre necazurile culturii și ale oamenilor de cultură. Eu cred că ea își are prelungirea firească și după ce democrația s-a așezat în România mult mai sănătos, ca urmare a alegerilor din noiembrie anul trecut. Însă problemele culturii, acelea care dor în mod concret, au rămas – și iată că reprezentanții democrației, ajunși la guvernare, trebuie să se lupte cu ele. Noi am vrea, desigur, ca și cultura și oamenii de cultură să aibă parte de o bucățică de fericire, însă cred că pierdem din vedere că, în timp ce fericirea culturii costă puțin, deznădejdea culturii costă foarte mult. Și nu mai putem tolera ca, ici colo, oamenii de cultură și instituțiile culturale să aibă un chip deznădăjduit.

O dublă descentralizare

Eu cred într-o dublă descentralizare imediată. Descentralizare care este un principiu fundamental al democrației moderne și care în cultură este cel puțin tot atît de necesară. Am văzut de atîtea ori și am trăit în acești ani o prelungire a stării de lucruri de dinainte de Revoluția din Decembrie. A doua descentralizare la care mă gîndesc, și care poate fi și ea imediată, prin voință politică, este cea care privește finanțarea descentralizată a culturii, care este, așa cum vă dați seama ușor, în temeiul mersului nostru către economia de piață, sponsorizarea. Acest principiu al sponsorizării nu a fost îmbrățișat de guvernul trecut și de regimul trecut. Am să explic în două cuvinte de ce nu s-a dorit această descentralizare. *Legea sponsorizării* înseamnă de fapt următorul lucru: guvernul, statul, acceptă ca o parte din fondurile care i-ar reveni la buget să meargă direct, fără să mai treacă prin bugetul central, către actul de cultură. S-a dovedit în toată lumea că acest circuit este mult puțin pot medita asupra ei. O descentralizare financiară este posibilă imediat, mai ales că asta înseamnă că ea intră în vigoare către partea a doua a anului, unde cu toții avem speranța că programul actualului guvern, de asanare, de însănătoșire a finanțelor și economiei țării, va da roade.

Petre Roman

De aceea, îi propun domnului Caramitru să lucrăm împreună, pentru a face posibilă această dublă descentralizare. Prima este în cea mai mare parte în ograda dumnealui, cea de-a doua este în ograda noastră și ne putem sprijini reciproc. Cultura se simte foarte bine în democrație, dar cred că nu avem voie să uităm acum, cînd încercăm să întărim democrația, că nimeni nu a slujit mai bine democrația decît cultura.

Ștefan Aug. Doinaș: Aș vrea să citez un cuvînt memorabil, care, bineînțeles, nu-mi aparține. El aparține colegului și compatriotului nostru Eugen Ionescu.

Ștefan Aug. Doinaș

Și dacă o să vi se pară puțin absurd, este pentru că adevărurile spuse de Eugen Ionescu se exprimă în general cu ajutorul, între altele, al grotescului și absurdului. „Ministerul Culturii" – spune Eugen Ionescu – „trebuie să devină un minister al furniturilor. El trebuie să furnizeze scriitorului hîrtie și cerneală ca să poată să scrie, sculptorului marmură și daltă ca să poată să sculpteze, pictorului pensulă și pînză ca să poată să picteze" ș.a.m.d. „Creația de valori" – susține Eugen Ionescu – „este o afacere strict personală a creatorului. Statul nu are nici un amestec aici. Singura umbră care se poate ridica alături de creator, în sprijinul său, este Mecena".

Eu cred că aceste cuvinte pot să constituie un memento pentru toți aceia dintre noi care știm că cele două primejdii care pasc cultura sînt dirijarea oficială a creației și administrarea centralizată a valorilor culturale.

Octavian Paler: Eu aș inversa puțin termenii. N-aș vorbi despre politica în domeniul culturii, ci despre luminarea politicii prin intermediul culturii. Se vorbește mult despre descentralizare. Mie mi se pare că ar trebui să ne punem problema și a centralizării unor obsesii, a unor angoase, a unor spaime. Circulă mult la noi astăzi această angoasă a bulgarizării României, a albanizării României. Ei bine, eu mă tem de deromânizarea României. Știu că e foarte greu de demonstrat asta într-o vreme în care demagogia naționalistă a reușit să compromită pînă și patriotismul. Și tocmai de aceea n-aș fi de acord cu domnul Roman că, vai!, cultura este un fel de bucățică de fericire care trebuie asigurată. Eu cred că politicienii trebuie să-și schimbe optica în legătură cu politica. De ce spun asta? Iată, acum sîntem chiar în situația de a ne reaminti zicala latinilor, *primum vivere, deinde philosophare*, că frica economică, din păcate, a luat locul fricii politice, orice morală eșuează în piață, și ne aducem bine aminte că, acum 3 luni, nu mai departe, jubilam la nivelul principiilor. Astăzi ne punem probleme foarte serioase la nivelul buzunarului. Dar cineva, în toată această angoasă, trebuie să-și păstreze cumpătul – și, după părerea mea, cel care ar trebui să-și păstreze în primul rînd cumpătul ar fi MC, deoarece lucrurile nu se opresc numai la nivelul formelor culturale. Problemele pe care trebuie să și le pună cultura și MC sînt, după părerea mea, de un ordin care depășește nivelul contabil și administrativ. Ce se întîmplă cu identitatea noastră, în ultimă instanță?

Identitatea noastră culturală

Ce se întîmplă cu limba română? Ce se întîmplă cu patrimoniul nostru? Din păcate, reverența față de cultură s-a transformat deseori în demagogie față de cultură. Șapte ani, în România, indiferența politicienilor a desăvîrșit ceea ce a stricat ideologia. Și ar fi trist ca noua putere să continue această stare de fapt, pe care eu nu mă feresc să o numesc „antinațională". Ceea ce s-a întîmplat în România 7 ani a fost antinațional nu numai în planul indiferenței, opacității față de cultură, disprețului față de cultură, ci și din punctul de vedere al înțelegerii locului acestui popor în acest moment. Eu cred că există o criză a culturii – și nu numai la noi, ci și în lume. La această oră, în plan mondial se pune într-adevăr chestiunea: ce este acest sfîrșit de secol? Acest sfîrșit de secol, zic unii, este un fel de nouă Renaștere, este un fel de nouă Atenă. Alții spun că, dimpotrivă, e o alienare foarte gravă a omului și că omul se află în fața riscului de a se îndepărta de spiritualitatea lui. Ei bine, noi, ca popor, sîntem într-o situație cu atît mai gravă cu cît avem povara unei jumătăți de secol în care cultura română a fost mutilată, în care psihologia noastră a fost stricată, în care logica noastră a fost stîlcită. Or, iertați-mă, și psihologia noastră și logica noastră fac parte din cultură. De aceea, cred eu, MC ar trebui să depășească nivelul contabil, administrativ de a gîndi cultura. Sigur, e foarte important să democratizăm finanțarea sărăciei. Și să vedem cum împărțim fărîmiturile pe care politicienii noștri le acordă culturii. Dar, dincolo de asta, eu cred că MC are datoria să spună guvernanților noștri, partidelor noastre, parlamentului nostru că MC se află astăzi, în nomeclatorul ministerelor, pe ultimul

Forumul pentru Starea Culturii

loc, nu numai din punct de vedere protocolar, dar și din punct de vedere al respectului pe care îl merită.

Armată și cultură sau dezintegrarea spirituală

Eu nu încetez să fac comparația dintre armată și cultură. O țară își poate pierde identitatea în două feluri: dezintegrîndu-se teritorial și dezintegrîndu-se spiritual. Dezintegrarea spirituală, din nefericire, nu se vede, în timp ce dezintegrarea teritorială se vede cînd se întîmplă. S-a făcut la noi multă demagogie în ultimii ani pe riscul dezmembrării României. În timp ce dezintegrarea noastră spirituală a continuat și continuă, din nefericire, zilnic. Or, ar trebui, cred eu, să ieșim din această optică.

Octavian Paler

Dacă nu ieșim, eu cred că generația noastră se află în situația de a-și asuma o gravă vină: noi ne putem pierde ființa națională. Nu este vorba numai de prosperitatea pe care trebuie să o asigurăm. Sigur, înțeleg perfect, omul care se duce în piață nu se mai poate gîndi decît la asta. Înțeleg perfect obsesiile oamenilor, acum, legate de economic. Există în momentul de față o mitologie a economicului în România. La nivelul clasei politice, nu se discută decît despre economie, nu se discută, fie la guvern, fie în parlament, decît de spectrul mizeriei. E important să se discute despre asta, dar gîndiți-vă și la mizeria intelectuală, la mizeria morală, la mizeria spirituală, care pot distruge, în ultimă instanță, celula acestui popor, și ne-am asuma astfel, după părerea mea, riscul foarte grav de a ne deznaționaliza, de fapt, în timp ce, vai!, se practică atîta demagogie naționalistă.

Alexandru Paleologu: Acum o săptămînă afirmam într-un scurt interviu că MC ar trebui să nu existe. Evident că nu se poate să fie înlăturat de azi pe mîine, cînd are moșteniri atît de teribile și are de rezolvat chestiuni care sînt vitale, iar lăsarea lor fără răspuns poate fi mortală pentru ființa noastră intelectuală și morală. Dar sper că Pino Caramitru va putea să apropie, dacă nu să ducă pînă la capăt, că nu e posibil în 4 ani sau cît va dura legislatura aceasta, dar să apropie MC de stadiul de inutilitate a lui și de dispariție a lui ca instituție de guvern, deoarece cultura în esență ei nu se află în criză – sau dacă se află, ea este de natura însăși a fenomenelor interne ale culturii.

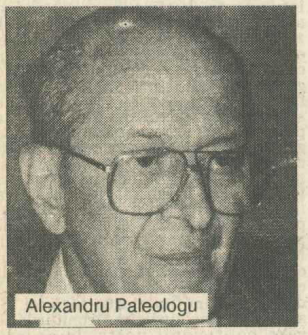
Alexandru Paleologu

Cultura este ceva ce se desfășoară, are momente de glorie și momente de declin, dar cultura nu dispare decît în momentele teribile din istorie, cînd au loc totale devastări, totale amuțiri, totale distrugeri de colectivități. Cultura însă există, iar disperarea, scepticismul și dramele individuale și colective sînt generatoare de cultură, între altele. Problema este starea materială a culturii, care constă în principal în obligația ca cineva să finanțeze acele produse de cultură care nu sînt vandabile, remuneratorii, care nu sînt rentabile și fără de care o cultură piere: cercetări, lucrări de științță, care sînt costisitoare, care au puțini cumpărători, lucrări de istorie a artei, lucrări de lux, fără de care ar dispărea ceea ce este vital, necesar și minimal. Luxul acesta este vital necesar și acest lucru, în mod normal, în statele care nu au trecut printr-o criză ca Europa de Est, îl asumă fundațiile create de marii întreprinzători, care asigură instituțiile de cercetare, editurile etc. La noi nu există, să sperăm că va exista într-o generație, poate, o categorie de mari întreprinzători care să asigure aceste costuri mari.

La aceeași masă, oameni de cultură, oameni de afaceri: George Constantin Păunescu, Dan Grigore și Dan Laurențiu

Al doilea lucru pe care vreau să-l spun: sîntem martorii unei cumplite poluări a culturii și civilizației, a unor fenomene de dezonoare morală, socială și civilizatorie; prin faptul că, astăzi, reprezentanții națiunii, parlamentul, cel puțin o parte din el, deocamdată, este mutat într-o hardughie demoniacă și sinistră, de cel mai mare prost gust, care ne compromite pe plan mondial. Cel puțin să nu fie acolo parlamentul. Un secol și jumătate, marii oratori ai României, de la Barbu Catargi la Alexandru Lahovari, la Maiorescu, la Carp, au vorbit în clădirea de pe Dealul Mitropoliei. Acolo este istoria adevărată a democrației române. Abandonarea ei este un act de barbarie, un act de vandalism. Iar prezența parlamentului în acea clădire, în care te rătăcești ca într-o clădire kafkiană, nu știi cum să ieși, nu știi cum să intri, este o insultă, o batjocură, o sfidare și o dezonoare.

Iosif Naghiu: Fără îndoială că teatrul din ultimii ani, deși i-a uitat pe Ciulei, Pintilie, Esrig și Penciulescu, este un teatru original, valoros, chiar dacă imaginea a cam luat locul cuvîntului, iar spațiul scenic afectat schimbului de idei a devenit uneori un loc de dezbatere plastică PRO TV de tip „ghiciți cine este autorul acestui tablou". Fără îndoială că regizorii Andrei Șerban, Silviu Purcărete, Victor Ioan Frunză, Alexandru Darie au reușit niște spectacole valoroase – și nu împotriva lor mă ridic, nici împotriva celor ce-i laudă, ci a faptului că aceste laude, repetate zi de zi, săptămînă de săptămînă, au ajuns un răsfăț aproape arghezian, copleșind spiritul critic și perspectiva. Deoarece, iată, o privire ceva mai contabilă ar putea demonstra că o țară cu 45 de teatre, teoretic valide, are doar 4–5 teatre care colindă prin lume, restul celor rămase acasă cufundîndu-se în anonimatul total sau parțial colorat de tresăririle de orgoliu ale unor festivaluri locale.

Politica loviturilor teatrale

În ultimii 7 ani, deși dramaturgia română a avut piese premiate de UNITER, US, Asociația Scriitorilor din București, MC, prea puține au atras atenția actorilor, regizorilor educați în această țară – și subvenționați cu banii puțini ai acestei țări –, în spiritul disprețului față de dramaturgia română și pusi, în numele aceluiași dispreț, nu de puține ori declarat, în fruntea unor instituții a căror sarcină principală este promovarea valorilor noastre. Cred că politica teatrală a MC, orientată cu precădere spre lovituri culturale, de stat în alt stat, ar trebui revăzută. Astfel ca, alături de clasicii noștri, și ei ignorați, să poată fi puși în scenă și un Sorescu, un D.R. Popescu, un Dumitru Solomon, o Alina Mungiu, un Horia Gârbea, un Vlad Zografi și alții. Pentru că vreau să atrag atenția asupra unui fapt pe care-l socotesc scandalos: acestor autori valoroși și, cei mai mulți, nejucați, printre care vă rog să mă acceptați și pe mine, li s-au răpit 7 ani din biografia literară, printr-o ignorare ocultă, voită. Pentru că iată ce ne sfătuiește pe noi, dramaturgii, un critic de teatru, pe care nu îl numesc, deoarece mediatizarea se face pe bani:

Iosif Naghiu

Nu-i o prostie și asta, să ascunzi drapelul național, ca pe o mătură, după ușa literaturii, fiindcă după ce a fost găurit nu mai corespunde designului? Putem fi mulțumiți cu rezultatele teatrului românesc, cîtă vreme ele sînt parțiale și reprezintă doar vîrful așezat, isteț, la vedere? Domnule Ion Caramitru, ați fost doi ani director la Teatrul Bulandra și nu ați montat, sub acest directorat, nici o piesă românească. Ați fost 4 ani președintele UNITER și nu ați reușit să impuneți pe scenele țării nici una din piesele pe care le-ați premiat. Între timp, ca să nu vă piară elanul, ați montat două piese ale unor autori englezi, la Bulandra, ați fost invitat, de cîteva ori, ca regizor, în Anglia și ați apărut într-un film american de serie B exact 20–30 de secunde, pînă să vă înghită genericul. Sper ca în noua dumneavoastră funcție, de ministru al culturii române, să stați mai mult și mai bine și să fiți primul care va înțelege, înainte de a fi prea tîrziu, că naționalismul nu e un moft, ci e o boală. O boală a subculturii.

Daniela Crăsnaru: Pe vremea Suzanei Gîdea, nomenclatorul ramurilor de activitate se termina așa: „apă, gunoi, canal, învățămînt, sănătate, cultură".

Daniela Crăsnaru

Acum cîteva zile, la emisiunile economice, vorbindu-se de domeniile strategice, s-a spus la fel. Domeniile strategice erau: învățămînt, sănătate, armată. Perfect, dar totuși să fie și cultura, așa cum o fi ea. Înțeleg că *Legea sponsorizării* se va rezolva, nu mai trebuie să bat la uși deschise, și m-am și așezat în chip strategic lîngă domnul George Păunescu, care are frați, dar poate să mă adopte și pe mine ca să trec puntea.

Măsuri urgente

Vă propun următoarele măsuri urgente, care trebuie luate la nivel guvernamental, în corelare cu Ministerul Finanțelor și Ministerul Transporturilor:

1 – Introducerea, la carte, a cotei zero pentru TVA, dînd astfel posibilitatea reducerii TVA plătite către diverși terți, micșorînd astfel costurile și ducînd la un preț mai mic, pe piață, pentru produsul oferit cumpărătorilor.

2 – Statutul editurilor. Încadrarea editurilor din sfera serviciilor în sfera producției.

3 – Impozitul pe profit. Diferențierea cotelor de impozit pe profit după destinația profitului realizat. Reinvestire sau acordare de dividende. Plata impozitului pe profit la sfîrșitul anului fiscal, și nu de 4 ori pe an sau, mă rog, cu declarații lunare. Calcularea și plata impozitului pe profit la valoarea facturilor încasate, și nu emise. Scutirea de impozit pe profit pentru sumele ce au fost folosite în vederea creșterii patrimoniului societății. Achiziționarea de mijloace fixe, pentru evitarea dublei impozitări.

4 – Circulația bunurilor culturale. Reducerea sau anularea taxelor poștale de transport pentru carte.

Dincolo de *Legea sponsorizării*, există tot felul de asociații de luptători în revoluție, martiri, eroi- martiri, orașe martire ș.a.m.d., care sînt scutiți de impozit. M-am gîndit că, dacă tot nu ni se poate da nimic, măcar să nu ni se ia. Să nu fie impozitate gesturile culturale, obiectele culturale, materia culturii. Eu m-am gîndit ca, dacă s-ar putea, membrii uniunilor de creație din această țară, toți cei care produc gesturi culturale (vă asigur că sîntem mai puțini decît o mină de la Lonea și nu prea avem de gînd să plantăm alte flori decît floricelele pe care le facem noi și care nu sînt trecute în enumerări) să fim asimilați cu veteranii de război. Am dus și noi un fel de război, deci, să nu fim impozitați (nu să ni se dea ceva, nici case și nici mașini) acolo unde muncim, pentru că noi nu trăim din aer, muncim undeva.

Adrian Năstase: Fără îndoială că descentralizarea este un lucru absolut necesar și sînt absolut de acord că trebuie să mergem pe această cale. Sînt unele proiecte care necesită, totuși, o anumită viziune unitară, în spiritul identității culturale naționale, care are nevoie totuși de un centru de orientare, de la MC la nivelul guvernului, la nivelul unor instituții poate neguvernamentale, pentru că altfel, într-adevăr, vom avea acea invazie de autori nesemnificativi din străinătate, care, din punct de vedere comercial, poate, aduc anumite beneficii editurilor, sau unora dintre ele.

Forumul pentru Starea Culturii

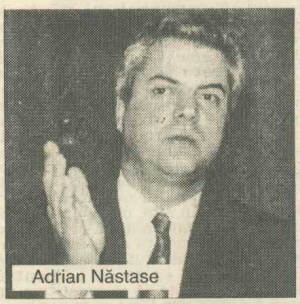
Adrian Năstase

Există un aspect, de asemenea interesant, în legătură cu sponsorizarea. Sînt de acord că legea ar trebui să fie revăzută, dar trebuie să vedem şi aici dacă acei bani pentru proiecte culturale, care vor fi totuşi puţini, vor trebui să intre prin intermediul impozitelor Ministerului de Finanţe şi apoi la MC pentru proiecte majore, sau aceşti puţini bani vor merge, descentralizat, fără îndoială, poate uneori pe bază de prietenii, prin sponsorizări, spre anumite proiecte care nu sînt neapărat semnificative.

Ce înseamnă sponsorizarea

Nu vreau să spun că nu trebuie să continuăm a învăţa ce înseamnă sponsorizarea, dar trebuie să fim conştienţi de faptul că dacă banii aceştia puţini care merg în zona culturală nu vor merge totuşi cu o adresă inteligentă, riscăm să ajungem să creăm proiecte care nu întotdeauna sînt cele mai potrivite. În domeniul cultural, există acel domeniu extrem de delicat al administrării actelor de cultură în general, şi aici probabil că este esenţial, tot datorită faptului că resursele vor fi în continuare reduse, va fi nevoie totuşi să nu redeschidem un front de luptă, un front post-electoral politizat intensiv, pentru că riscăm să ajungem la situaţia pe care acum avem tentaţia să o criticăm. De aceea, eu aş propune ca, despre politicile care se vor face, să încercăm să vedem unde sînt zonele unde disputa politică poate să fie lăsată în planul doi şi să încercăm, pe anumite proiecte foarte concrete, cum ar fi anumite legi în parlament sau anumite acţiuni în teritoriu, să ne dăm mîna, pentru a rezolva cel puţin o parte dintre problemele care au fost menţionate astăzi.

Thomas Kleininger: O problemă care se prelungeşte din anii '80 şi pe care noi am dezbătut-o pe larg este cea a definirii culturii pe care vrem s-o facem, nu numai pe o linie naţională sau naţională, occidentală sau locală, ci pe linia culturii mari, cu C mare şi a culturii de masă, a culturii populare. Experienţa mea de 7 ani în domeniul editorial mă îndeamnă să gîndesc şi să mă frămînt într-adevăr în jurul acestui concept: ce înseamnă cultura mare, unde se opreşte exact cultura mare şi unde începe cealaltă cultură? Statisticile noastre arată că acele cărţi care se citesc cel mai mult şi se vînd încă cel mai bine în România sînt valorile autentice, şi am să-l citez pe primul loc la editura noastră pe Márquez, cu întreaga lui operă, dar nu am să ascund acum în faţa dumneavoastră că în acelaşi punct, undeva la vîrful topului, se înscriu cărţile care reiau serialul de televiziune ***Dosarele X***. Concluzia pe care eu o trag de aici este că un bun manager trebuie să găsească un compromis între cărţile de valoare şi cărţile de consum, în aşa fel încît unele să le aprovizioneze pe celelalte. Concret, propun ca la nivelul MC să se constituie un grup de reflecţie. Vreau să vă sugerez deschiderea MC către cei care fac şi aşa-numita cultură de masă. Să vedem ce-o să iasă.

Cartea este în criză astăzi din cauza scăderii masive a puterii de cumpărare. Oamenii sînt săraci şi nu mai pot cumpăra cărţi, primim în permanenţă scrisori de la oameni care doresc cărţile, plîng în faţa lor şi nu le pot avea. Pentru asta trebuie să găsim o soluţie, pentru care vă propun 3 principii, care nu cer nici un fel de investiţii în plus.

Trei principii

Este vorba de **măsuri legislative**, măsuri financiare, avem o întreagă listă, acesta e un prim prim principiu, care a străbătut şi din expunerea domnului Caramitru, ce mi s-a părut impresionant de mult orientată către carte, ca şi cum cartea ar fi într-adevăr în centrul atenţiei, ceea ce m-a bucurat. Al doilea principiu ar fi acela al **privatizării masive**, nu numai în domeniul editorial, dar în special în domeniul difuzării. Cărţile se vînd 70% în Bucureşti, 30% în Ardeal, iar regiunea de sud şi de est a ţării nu este acoperită. Este nevoie ca reţelele de difuzare să se privatizeze. În sfîrşit, al treilea principiu ar fi cel al unei **gestiuni inteligente** a fondurilor existente. Aceste principii prevăd, în mare, o utilizare a fondurilor centrale şi a cofinanţărilor din MC în următoarele direcţii: îndreptarea fondurilor către biblioteci. Există teoretic 26.000 de biblioteci în România. Dacă acesta ar fi tirajul pentru titlurile de valoare, în aşa fel încît în fiecare bibliotecă să existe un exemplar, ar fi pentru noi, editorii, şi pentru cititori extraordinar. A doua propunere: comenzile de stat să se asigure prin licitaţie publică, şi nu spontan, ci pe baza unui plan conceput din timp, împreună cu editorii.

Alexandru Tocilescu explicînd felul în care cultura va putea să influenţeze trăirea, gîndirea şi existenţa oamenilor

Thomas Kleininger

Sigur că ministerul este abilitat să formeze comisii, să identifice care cărţi sînt necesare ş.a.m.d. şi, încă o dată, vă ofer colaborarea noastră, a tuturor. În sfîrşit, cofinanţarea de către MC ar fi extrem de importantă, pentru că, de pildă, noi acum mergem la Tîrgul de carte de la Frankfurt separat; există un stand colectiv al editurilor particulare şi un stand colectiv al MC. Există soluţii în lume, sîntem dispuşi să participăm dacă avem dreptul de decizie în acest domeniu. Cel mai important lucru este însă crearea unui sistem de informare. Astăzi oamenii nu ştiu ce cărţi apar.

Pe scurt şi despre reforma învăţămîntului în domeniul manualelor. Banca Mondială sprijină cu 50 de milioane de dolari acest proiect, care este esenţial, pentru că înseamnă o rupere a monopolului asupra capetelor copiilor.

George Constantin Păunescu: Sînt nespus de emoţionat să particip la întîlnirea dumneavoastră şi mulţumesc pentru invitaţia adresată nouă de Fundaţia dumneavoastră. Noi am mai participat la dezbaterile forumului, am încercat pe parcurs să sprijinim prin diverse forme de sponsorizare, dar n-am făcut publicitate din aceste acţiuni. Noi considerăm că, în general, cultura nu este un mijloc de publicitate în activitate, ci ea trebuie sprijinită ca o necesitate. În toate statele lumii care se află într-o situaţie similară cu România, sau poate mult mai bună decît România, cultura nu se autosusţine. Practic, noi considerăm că indiferent ce efort vor face creatorii de cultură, ei nu vor putea să se autosusţină într-un proces de autotransformare socio-economică şi politică a unei ţări, după o îndelungată perioadă de structură într-o formă aşa cum a fost prezentată.

Legea sponsorizării

Noi credem că cel mai important lucru, şi sînt bucuros că sînt prezenţi responsabili politici importanţi, este ca, cu o rapiditate extremă, să se rezolve problema *Legii sponsorizării*. Explicam mai devreme cum, într-un caz în care s-a susţinut o acţiune, Ministerul de Finanţe, potrivit legii, a aplicat de 3 ori penalizarea societăţii respective, pentru că a sponsorizat o acţiune culturală. Legea spune că orice depăşeşte limita de 2% din profit e profit net şi e datorat statului şi, la o unitate de 100, a trebuit să plătească 300 pentru sponsorizare. Deci, este o antisponsorizare. Noi vom propune imediat Consiliului de conducere al Patronatului Român să creăm un premiu de excelenţă pentru cea mai bună creaţie culturală, de asemenea o bursă pentru cel mai talentat cadru tînăr, pe care Fundaţia dumneavoastră îl va stabili şi, în acelaşi timp, să susţinem cu o donaţie permanentă activitatea acestui forum. Personal, vă rog să credeţi că orice întreprinzător, indiferent de gradul lui de cultură, atunci cînd, în diverse ocazii, este pomenit alături de creaţii, are o imensă satisfacţie şi fiecare om îşi are orgoliul personal şi vă rog să fiţi de acord cu acest lucru, ca şi în lumea întreprinzătorilor să existe aceste orgolii, să fie mîndri că numele lor este pomenit în diverse ocazii, cu asemenea lucruri. Personal, voi participa mereu, am mai participat la astfel de acţiuni, şi voi încerca să atrag cît mai mulţi susţinători, nu numai ai Fundaţiei în sine, dar mai ales ai culturii.

Ion Caramitru: Domnule Păunescu, cîtă vreme am condus colective de creatori, a trebuit să discut cu potenţialii sponsori, dîndu-le şi idei pragmatice, apropo de ce ar putea să facă, şi care să le aducă şi un profit moral, nu numai material. Ar fi două idei, pe care vi le expun acum: preluaţi, cu Patronatul dumneavoastră, cursul Dîmboviţei, daţi bani şi construiţi pe malurile ei standuri de carte, creaţi o circulaţie de valori pe malul Dîmboviţei, stînga-dreapta, şi orientaţi pietonal populaţia Bucureştiului, şi nu numai spre această zonă. Putem vorbi cu primarii de sector, cu Primăria Capitalei, să vă ajute în a crea această circulaţie de valori. Doi: ajutaţi circulaţia marilor spectacole româneşti, care ajung mai repede la Tokio, Londra, Paris şi nu pot să se deplaseze în ţară. Puteţi pune firma în faţă: „Turneele Păunescu", de exemplu, sau „... fraţilor Păunescu", sau doi din cîţi „fraţii Păunescu" sînt în România, şi preluaţi cîte-un spectacol şi circulaţi-l prin ţară. Teatrele, fiind instituţii de stat, nu pot să se deplaseze, atîta vreme cît cheltuielile sînt mai mari decît încasările.

George Constantin Păunescu: Eu doresc să vă declar cu toată sinceritatea că am venit aici să ascult şi sînt impresionat de multe aspecte. Este imposibil să-l înţeleagă cineva pe un om din lumea afacerilor alături de cultură, cum este poate imposibil şi pentru ei să înţeleagă din afară cu ce probleme se confruntă.

George Constantin Păunescu

Eu nu sînt de acord cu aşa-zisa protecţie a unei singure categorii sociale, omul muncii, clasa muncitoare. Sînt de acord şi am susţinut în permanenţă că totul trebuie asigurat, o protecţie globală şi autoprotecţie. Adică aceea care asigură locurile de muncă, asigură permanent procesul economic. Deci, am venit aici ca să ascult şi să mă duc cu mesajul dumneavoastră în lumea întreprinzătorilor care sînt disponibili.

Buchinişti pe Dîmboviţa

Eu voi prezenta imediat conducerii Patronatului Român, personal mă voi angaja direct la crearea cît mai rapidă a acestui lanţ, pe cele două laturi ale malului Dîmboviţei. Promit că pînă începe să vină căldura să existe deja aceste standuri, făcute în mod elegant şi în mod civilizat. Pînă la sfîrşitul lunii martie, 15 aprilie, vom face aceste construcţii, cu aprobarea primăriei. Şi, bineînţeles, o să vedem despre partea cealaltă, pentru că sînt multe instituţii, multe organizaţii patronale în teritoriu, să ne punem de acord împreună şi să sprijinim această chestiune. Dacă există şi altele, care ne stau în putinţă, noi le vom face cu cea mai mare plăcere.

Ioan Onişei: Întîi de toate şi în corelare cu descentralizarea şi cu reformele complementare care trebuie făcute, *Legea bugetelor locale* şi *Legea patrimoniului public şi privat al comunităţilor locale*, încercăm să punem în operă un mecanism de cofinanţare: pe de o parte MC, cu fondurile care sînt transmise din bugetul de stat, pe de altă parte comunităţile locale, consiliile locale, care pot participa – şi foarte mulţi oameni, în plan local, au dovedit-o – în sprijinirea acestui efort.

Aşadar, încercăm, în acest sens, să spargem tiparele şi să aducem modificări unui proiect de lege de buget care, din păcate, a fost mai tot timpul pe acelaşi calapod şi să dăm posibilitatea şi autorităţilor administraţiei publice locale să cofinanţeze atît conservarea şi restaurarea de monumente, cît şi achiziţia de carte pentru bibliotecile publice. Pe de altă parte, ceea ce s-a numit comandă de stat va fi supusă judecăţii unui *board* care va fi alcătuit din oameni de specialitate, care vor stabili priorităţile, care înseamnă marile ediţii ale culturii

Forumul pentru Starea Culturii

și cu care trebuie neapărat să populăm bibliotecile publice.

Ion Caramitru: A fost numit noul președinte al Comisiei Monumentelor Istorice, domnul profesor Andrei Pippidi, și, la sugestia domniei sale, am acceptat și am semnat ieri componența acestei comisii. Din această comisie, pentru prima oară de cînd știu, nu face parte nici un funcționar al MC, nici un reprezentant al direcției de specialitate din MC. Toate comisiile care vor urma (comisia care va accepta și va scoate la concurs, la licitație, titlurile de carte sau publicațiile sau procentele de cofinanțare) vor fi formate din oameni din afara MC. Considerăm că este un gest important, aș zice chiar revoluționar, pentru a demola ideea de monopol. Dacă se poate spune că

Aurelian Trișcu, Alexandru Beldiman și Mariana Celac

„desființăm" MC, trebuie desființat întîi acest principiu.

Radu F. Alexandru: În ceea ce privește ideea unor mari turnee teatrale, și nu numai, vreau să vă spun, domnule președinte al Patronatului, că Fundația noastră are printre obiectele de activitate și cea de impresariat artistic, deci putem coopera, pe o bază foarte sigură, și în acest domeniu.

Viorel Mărginean: În faza aceasta, de tranziție, din România, cele mai mari probleme sînt organizarea și administrarea. În România nu există școală de administrare și fiecare administrează după propriul talent. Cultura în România și în oricare altă țară nu depinde numai de oamenii de cultură, ci depinde de nivelul general al întregii populații și de cultura sau incultura colegilor dumneavoastră din guvern, domnule ministru.

În 7 ani, vreo 10 miniștri ai culturii

Este important și că în 7 ani de zile s-au perindat prin acest minister vreo 7 miniștri ai culturii. Nu se poate face organizare și administrare și nu se poate face cultură cu un mandat de două sau 3 luni pînă la un an, un an și cîteva luni. Dumneavoastră, dacă veți pleca pînă la finele acestui an sau veți fi schimbat, și în cei 4 ani vor fi alți 4 miniștri, sau 5, nu va ieși nimic nici din această perioadă.

Ion Caramitru: A stat 4 ani domnul Ungheanu. Dînsul v-a schimbat pe dumneavoastră.

Viorel Mărginean: N-are importanță cine m-a schimbat pe mine. El acolo nu era pus să facă cultură, ci să împiedice acțiunile culturale.

Ion Caramitru: Ar trebui să vă întreb cine l-a pus în acest post?

Viorel Mărginean: Mie cînd mi s-a propus să fiu ministrul culturii, prima condiție pe care am pus-o a fost schimbarea domnului Ungheanu. Și am avut această promisiune. În acest an, domnule ministru al culturii, cred că problemele organizatorice, de administrație, sînt mai importante decît suma de bani pe care veți reuși s-o primiți.

Ion Caramitru: Aveți dreptate. Aș vrea însă, pentru colegii noștri care sînt aici, să spun că am în față un material care vine de la direcțiile de specialitate ale MC, unde n-am schimbat încă pe nimeni, sînt aceleași persoane care au schimbat toți miniștrii de pînă la noi, care cu aceeași bucurie fac ce cerem noi acum. Materialul se cheamă **Disfuncțiuni ale MC și măsuri de reabilitare ale lui.** La capitolul „Legislație", pentru că este cel mai important, funcționarii care au produs legi sau proiecte de legi și hotărîri de guvern din trecut, care se aplică încă și care au împiedicat atît de mult și ne-au adus unde sîntem, propun: *Legea patrimoniului național* (prima ei variantă e în parlament din 1990); *Legea privind funcționarea instituțiilor profesioniste de spectacole și concerte*, care n-a apărut: ultimele declarații, de acum cîteva luni (din partea MC de atunci), au fost că nu e nevoie de o lege, e foarte bună cea care funcționează; *Legea privind organizarea și funcționarea bibliotecilor publice, dezvoltarea și protecția colecțiilor de carte, a periodicelor, precum și a altor documente grafice și audiovizuale*; s-a inițiat o asemenea lege, am documentul pe birou, care s-a întors de la vechiul guvern, către domnul Zanc, cu o apostilă foarte nostimă: „Lăsați viitoarea conducere a MC să se ocupe de această lege".

La oameni noi, legi noi

Legea privind statutul profesional al creatorului și artistului este o lege pe care dorim noi s-o scoatem; statutul artistului trebuie să facă obiectul unei noi aprecieri a acestui segment social, care este plasat în mod firesc în altă logică socială, nu în cea care îl apropie de statutul funcționarului public, a funcționarului de stat sau a prestatorului de servicii artistice. Omul de artă și cultură este creator de patrimoniu, patrimoniu care la rîndul lui va ajuta, va crea bunuri materiale poporului și statului. Din acest punct de vedere, această lege ne aparține și dorim s-o realizăm. *Legea muzeelor* funcționează numai ca regulament al MC, din cauza apostilei de care am vorbit. Avem apoi în vedere *Legea fondului pentru sprijinirea culturii*, constituit din taxe, donații, sponsorizări și alte surse extrabugetare. Ne-am inspirat, pentru legea de care vorbesc, dintr-o lege care funcționează în Ungaria din 1993, care a dus la crearea fondului cultural național, în paralel cu bugetul pentru cultură. Fondul se constituie și are, ca instituție, personalitate juridică, din taxe și impozite care se aplică la diferite activități. Pornind de la cele de privatizare, un procent din procesul de privatizare intră în acest fond. Anul trecut, fondul a adus Ungariei 10 milioane de dolari – care au fost folosiți pe bază de aplicații de către diferite organizații, chit că erau unități de stat (teatre, instituții ș.a.m.d.) sau societăți autonome sau uniuni de creatori – și a avut ca prioritat sprijinul Bibliotecii Naționale.

Iată, hotărîrile de guvern inițiate de funcționarii MC de acum la cererea noastră: modificarea *HG 442 privind organizarea și funcționarea MC*. Vom emite un nou *Regulament de funcționare*, în care vom da prioritate acestui aspect de colaborare, cofinanțare și finanțare directă a activităților artistice și culturale din afara sferei de stat, în așa fel încît monopolul de care vorbeam să fie anulat. De asemenea, hotărîri de guvern privind restructurarea și reorganizarea activității Casei de Presă și Editură „Cultura Națională". Apoi, organizarea unor instituții publice cu profil editorial și activitate în regim economic în subordinea MC ca societăți comerciale pe acțiuni și retransmiterea în administrarea MC a unor imobile care au fost preluate abuziv, prin hotărîri ale precedentului executiv.

Stabilimente culturale

Cum bine știți, toate stabilimentele, pornind de la cele din Sinaia pînă la cele din București, au fost preluate de Protocolul de Stat, astfel încît nu mai există nici case de creație ale MC, nici locuri unde am putea duce, pentru diferite motive, oamenii de artă și cultură. Acest lucru e deja emis. Mai avem în vedere introducerea unor taxe pentru vizitarea monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice; hotărîrea privind obținerea de facilități la plata transportului cărții și a publicațiilor cu mijloace rutiere, navale, aeriene, prin intermediul poștei sau pe altă cale, precum și pentru reducerea taxelor vamale la importul și exportul tipăriturilor.

Ioan Onisei: Aș completa faptul că *Legea sponsorizării* este deja depusă la guvern, o lege pe care am lucrat-o împreună cu Ministerul Tineretului și Sportului, Ministerul Învățămîntului și Ministerul Sănătății. Intenționăm, în perspectiva anului viitor, să gîndim și să propunem Guvernului și Parlamentului României crearea unui fond național pentru patrimoniul cultural național, pentru că aici situația este dramatică, este o chestiune de interes național, care excede, după părerea noastră, și responsabilitățile, dar și resursele potențial de angajat din partea MC. Ca să vă faceți o imagine, v-aș spune că există inventariate peste 20.000 monumente de cultură, mă refer la imobile; dintre acestea, au fost deschise circa 200 de șantiere, s-au cheltuit în cei 7 ani circa 70 de miliarde, dar numai 10 dintre aceste șantiere au fost finalizate și, din numărul pe care vi l-am invocat, numai 20% dintre monumente aparțin strict de MC.

Radu F. Alexandru: Domnul președinte Păunescu vrea să facă o precizare.

George Constantin Păunescu: La legea aceasta, problema cu monumentele și patrimoniul, există acum un proces de investiții. Aș propune să aibă loc o discuție legată de anumite obiective care se fac, de noi investiții, ca grupurile respective de întreprinzători să preia în antrepriză, proporțional cu ceea ce fac, și anumite monumente din acestea, pe care să le susțină direct. Dacă vorbim de sponsorizări și diverse acțiuni, e mai greu. Cîteva obiective mari, care sînt de interes zonal și național, pot fi luate, legate de anumite obiective din zona respectivă.

Ioan Onisei: Pentru prima dată, în această *Lege a sponsorizării* se prevede în mod expres posibilitatea investitorilor de a sponsoriza conservarea și reabilitarea monumentelor de patrimoniu și, de asemenea, încercăm să introducem în *Legea patrimoniului* un articol pentru ca, și la nivel local, consiliile locale și județene, din venituri proprii, să poată să angajeze cheltuieli pentru aceste obiective.

Ion Caramitru: De altfel, sînt 3 direcții în care cerem o linie de finanțare separată de bugetul culturii. Lucrarea de care vă spuneam mai devreme, apropo de patrimoniu, va cuprinde această dorință, ca patrimoniul în sine să fie exceptat în *Legea bugetului* de la finanțare prin MC și să fie o unitate separată. Cele 6 sau 7 miliarde care s-au dat anul trecut au fost o picătură într-un ocean față de ce s-a întîmplat.

Bugetul pentru Basarabia

Corelat cu ce spunea domnul Onisei, preluarea de către județe a acestor șantiere care sînt în județul respectiv ar putea crea o mai flexibilă relație. Mai este un punct care trebuie atins – și cred că și parlamentul ne poate ajuta prin comisii și prin vot. Este bugetul pentru Basarabia. Anul trecut, prin hotărîre de guvern s-au votat două miliarde pentru Basarabia, din care au revenit MC 900 de milioane, pe care i-am regăsit, în decembrie, cînd am intrat la minister, necheltuiți în proporție de aproape 80%. Am reușit în ultimul moment să expediem un transport cu cărți, materiale de construcții pentru unele din obiectivele cuprinse în hotărîrea de guvern și s-au returnat totuși către bugetul de stat 200 de milioane. Eu cred că trebuie să fie un buget coerent **numai** pentru Basarabia, care să cuprindă și publicațiile, periodicele, și carte, și investiții pentru obiective monumentale ș.a.m.d. A treia linie de buget, separată, este după părerea mea esențială: un fond special pentru achiziția de carte pentru Biblioteca Națională. Dacă va trebui să mutăm fonduri dintr-o parte în alta, către o bibliotecă sau alta, nu reușim decît să neglijăm unele biblioteci față de celelalte. Or, problema este absolut aceeași în toată țara. Am dori să cerem ca pentru achiziția de carte să se constituie un fond separat, dat fiind că în teritoriu bibliotecile nu au fond de achiziție în bugetele pe care le au; nici muzeele măcar (au din '90 pînă astăzi cifra zero la achiziții). Imaginați-vă că muzeele nu pot achiziționa decît prin donații, dacă apar. La fel și bibliotecile.

Magda Cârneci:

D-le Caramitru, dar avînd în vedere importanța acestor legi, de pildă *Legea sponsorizării* sau *Legea patrimoniului*, cînd credeți că vor intra în dezbaterea parlamentului?

Ion Caramitru: Proiectul *Legii sponsorizării* e gata. Mîine, în ședința de guvern, probabil că îl vom dezbate și va fi înaintat parlamentului imediat.

Aurelian Trișcu: M-aș referi numai la patrimoniul construit, la monumentele istorice, de la mănăstiri și palate pînă la casa țărănească, centru istoric, cule etc. Eu cred, sînt convins, că și dumneavoastră sînteți de acord că, alături de crearea unei opere de artă, protecția unui bun cultural este în egală măsură act de cultură. Pentru că Fundația gazdă ne-a invitat să stabilim contacte între oamenii de cultură și organismele politice, am să mă refer la un singur lucru: dacă toți vom pune monumentul istoric în locul care i se cuvine, eu cred că gesturile pe care le vor face atît legislativul cît și executivul în acest domeniu vor duce la rezultate favorabile pentru cultură, chiar dacă la prima vedere elementele la care mă refer privesc un domeniu mult mai larg. Dacă parlamentul va avea în vedere garantarea dreptului de proprietate, atunci cetățeanul, care este proprietar pe un bun cultural, va avea asigurată pentru valoarea sa ziua de mîine.

Aurelian Trișcu

Dacă în vremea lui Carol I s-au realizat cartiere de locuințe, alături de toate celelalte valori, pe teritoriul țării noastre exista acest context, această libertate și garanție a drepturilor cetățenilor.

Agresarea monumentelor

Eu cred că dacă parlamentul va avea grijă să coreleze toată legislația, în care întotdeauna sînt cuprinse probleme de sistematizare, de demolări, de agresare a unui monument prin clădiri care se construiesc, cu 20 de etaje, lîngă un sit, lîngă un peisaj construit, de mare valoare, lucrurile vor merge spre bine. Dacă înainte ideologia distrugea monumentele, astăzi, ca în Apus, interesele economice pot să distrugă monumentele. Dacă executivul va avea grijă ca, pe linia mare, generală, a unor obiective, cum ar fi, de pildă, combaterea criminalității, să includă și monumentele ca elemente agresate (ca elemente care sînt supuse criminalității, pentru că un bun cultural de acest ordin nu poate să fie refăcut, el este pierdut pentru totdeauna odată ce a fost distrus), sînt

Forumul pentru Starea Culturii

convins că nu se vor mai demola dirijat niște bunuri culturale, cum ar fi o casă boierească de pe strada Eminescu, pentru a se face în locul ei, pe furiș, o bancă.

Laurențiu Ulici: Toate temele pe care noi le-am pus astăzi în discuție s-au mai discutat. În timp ce noi făceam aceste simpozioane, unul–două pe an, pe stradă, în casele noastre, în România, limba română era tot mai prost vorbită. Nivelul de cultură al românului se degrada vizibil. Sentimentul cultural al românului diminua îngrozitor, în așa fel încît, treptat-treptat, vom fi în situația unică de a promova la noi drept concept de bază „românul de o incultură enciclopedică".

Laurențiu Ulici

Vreau să vă amintesc, celor care credeți că putem pune problema culturii în termenii în care am pus-o – noi, acum, aici –, că fără a ține cont că a fi în cultură înseamnă a avea memoria viitorului, așa cum a fi în politică înseamnă a avea memoria trecutului, fără a ține cont de acest lucru este o mare eroare. Vreau să vă mai spun că atît de lăudata generație interbelică, marea cultură din perioada interbelică, cu atîtea capete de afiș, a fost rezultatul unei strategii, rezultatul unui sistem care era în primul rînd un sistem de învățămînt și care a fost inițiat în România de un om, de Spiru Haret. Lui Spiru Haret, ideilor sale în legătură cu învățămîntul îi se datorează apariția acelei formidabile generații interbelice.

Învățămîntul și cultura

M-aș fi așteptat ca la acest simpozion să fie prezent mai puțin președintele Senatului sau liderii de partid, dar musai ministrul învățămîntului. Pentru că, dacă vom desface în continuare cultura de învățămînt, nu vom dovedi decît că n-am priceput nimic. Aș fi vrut apoi să fie prezentă aici Televiziunea Română, pentru că avem o cultură scrisă și avem o cultură audiovizuală. Dezastrul pentru limba română, pentru cultura românului începe de la Televiziune. Dacă noi îi vom prezenta în continuare românului cele 384 de greșeli de gramatică pe care le promovează în 23 de minute, la ora asta, Televiziunea Română pe postul național, nu vom putea să facem mare treabă. Tot folclorizînd noi cu voluptate, am început să fim receptați de Europa și de lume ca un popor în fază etnografică. Sîntem, evident, necunoscuți culturalmente în afară, deși, în mod paradoxal, e singura noastră marfă bună pentru export. E nevoie înainte de toate de o strategie culturală în România, în care să fie implicate Ministerul Culturii și Ministerul Învățămîntului în primul rînd, acel Minister al Informației, dacă tot s-a creat, și, evident, Academia. Pentru ca Ministerul Culturii să evite situația pe care anterioarele ministere ale culturii și miniștrii lor n-au putut-o evita, anume aceea de a constata că schimbi miniștri după miniștri și, în fond, nu se schimbă nimic, nici concepția, viziunea asupra unui Minister al Culturii, asupra unui Minister al Învățămîntului, asupra administrației în cultură și învățămînt.

Problema financiară

Evident că sîntem într-un regim de austeritate. Dar pe mine nu mă deranjează că suma de la buget alocată culturii este mică. Pe mine mă deranjează foarte tare procentul. Procentul deconspiră o anume desconsiderare arătată culturii și nu vreau să-i sugerez domnului ministru ce atitudine să aibă, dar ar fi foarte bine dacă ar avea o reacție la procent. Un politician, după părerea mea, ar trebui să se orienteze spre ceea ce este esențial pentru comunitatea pe care o reprezintă. Esențială pentru România este tocmai cultura română. Problema fundamentală este că însăși cultura română declină la nivelul cetățeanului României. Dacă dezlegăm cultura română de cetățeanul României, dacă o limităm numai la noi, știți care facem cultură, sîntem pierduți. Nu uitați că în cultură funcționează legea numerelor mari. Această lege spune că șansa apariției capodoperelor într-o cultură este direct proporțională cu cantitatea de cultură medie pe care o are comunitatea respectivă. Aș sugera Fundației să organizeze repede o întîlnire între oameni care au idei din Ministerul Învățămîntului și Ministerul Culturii, pentru a purcede la regîndirea acestor două ministere, pentru că sînt intim legate. Nu vom putea face cultură mare în România dacă nu vom avea un învățămînt foarte bun. După cum la fel de importantă mi se pare și tentativa obligatorie pentru actualul minister de a schimba imaginea asta de popor în faza etnografică. Pentru asta va trebui dusă o luptă acerbă cu o anumită categorie de politicieni pentru a recîștiga de partea culturii instituțiile de reprezentare culturală în străinătate, pentru a regîndi ceea ce se cheamă diplomația culturală. Noi avem acele diplomații, culturale cu numele, făcute însă de oameni care nu au nici un fel de abilitate, nici un fel de competență în materie de cultură, au eventual o anumită „competență" în materie de diplomație, pentru că au o vastă experiență în numele unei anumite diplomații de odinioară. Perpetuarea acestui sistem nu va duce la nimic bun.

Radu F. Alexandru: L-am ascultat cu mare plăcere pe președintele Uniunii Scriitorilor, Laurențiu Ulici, dar trebuie să mărturisesc regretul că nu l-am descoperit în aceeași splendoare pe senatorul Laurențiu Ulici. Dacă această întîlnire ar fi avut loc întrunind crema armatei românești, sau crema medicinii românești, sau a altor domenii, cu siguranță imboldul discret adresat ministrului – „dacă nu obții acel procentaj, mai bine dă-ți demisia" – cred că s-ar fi repetat invariabil. Mult stimate și dragă domnule Octavian Paler, am fost împreună onorați de invitația ministrului culturii la acel Consiliu consultativ, cînd colegul de partid al domnului Laurențiu Ulici, președintele Uniunii Compozitorilor, Adrian Iorgulescu, s-a ridicat și s-a adresat colegilor prezenți la acea întîlnire și i-a rugat să țină cont de o realitate pe care domnia sa a perceput-o în toată brutalitatea ei cu 12 ore înainte: o ședință cruntă de negociere pe buget, pe centime, și – fără să poată fi suspectat nici o clipă nici de lipsă de preocupare, nici de lipsă de solidaritate cu breasla căreia prin excelență îi aparține – a făcut apel la înțelegerea noastră, a tuturor celor prezenți, nu ca o pledoarie în apărarea ministrului culturii, ci pentru descifrarea exactă a situației economice în care sîntem, deci a posibilităților financiare de care dispunem. Nu cred că omul de cultură care este Laurențiu Ulici, dacă va ajunge vreodată să-și asume destinul țării, va putea să dea mai mult culturii decît acel procent infim cu care astăzi se confruntă și se luptă actuala echipă a culturii.

Bătălia pentru cultură

Nu pot să nu le acord unor oameni alături de care sîntem de ani de zile prezumția de nevinovăție, să nu înțelegem că se zbat să facă tot ce se poate. Și asta este și datoria noastră. A invoca invariabil: „nu s-a făcut nimic pînă acum, ce rost are să ne mai adunăm" este o stare de spirit de înțeles, perfect motivată, care, fatalmente, nu duce însă decît la dezastru. Nu ne credeți atît de naivi și nu ne suspectați că aveam nevoie de parada de baia de blitzuri și de televiziuni care au trecut pe aici ca să surprindă prezența președintelui și să nu știm la ce ne-am angajat. Aș vrea să le amintesc celor care vor să-și amintească scepticismul cu care au primit, la data respectivă, ideea Fundației. Astăzi Fundația a ajuns să se impună ca una dintre instituțiile importante ale vieții noastre culturale și mă grăbesc să adaug că cea mai bună dovadă a spuselor mele este tocmai prezența dumneavoastră aici și calitatea discuțiilor pe care le angajați. Legat de cele spuse pînă acum, un singur cuvînt: nu cred că **banii** sînt principala noastră carență. Cred că sîntem încă deficitari în acea viziune **macro** care poate defini liniile directoare ale unei **politici**, fie ea și culturală. Dați-mi voie să vă mărturisesc convingerea că și în condițiile procentului derizoriu alocat culturii, vom reuși să găsim resursele financiare necesare unor proiecte de anvergură... bine-înțeles în măsura în care vom fi capabili să le concepem.

Am putut să văd Accademia di Romania, Centrul de Cultură de la Paris îndeosebi. Cîteva excepții, vreau să-l numesc pe unul din confrații mei, prof. Ion Pop din Cluj. Nu vreau să spun că nu era cîte o rară excepție, dar care cu atît mai mult arunca restul în întuneric.

Cine reprezintă cultura română

Cei care reprezentau cultura română nu reprezentau cultura, ci propaganda pentru un partid, pentru un șef al statului. Deci va trebui, într-adevăr, în direcția aceasta, să se facă din partea MC, și știu că intenția și voința politică există, să se facă totul, pentru că acestea sînt extensiuni

Eugen Simion față-n față cu Emil Boroghină

Ion Caramitru: Domnule senator Ulici, există o soluție, nu procentuală, o soluție de atitudine publică în Parlamentul României, și pentru asta vă rog să faceți tot ce puteți să convingeți majoritatea parlamentară, pentru că ați invocat învățămîntul, și important e să ne readucem aminte că învățămîntul sau procesul de învățămînt din România se bucură de avantajul, de acoperișul unei legi organice. O lege organică care asigură învățămîntului 4% din PIB. Ministerul Învățămîntului, în mod real acum, trebuie să renunțe la respectul legii și să se rezume la 2,9% din PIB. Puteți face un efort parlamentar important să impuneți o lege organică la cultură. Dacă vom avea o lege organică pentru a asigura culturii, cum e în Franța și în Ungaria, peste 1% din PIB, atunci putem discuta. Pînă atunci, stăm la negocieri.

Nicolae Balotă: Aș dori să evoc o experiență pe care am făcut-o mulți ani pînă la repatrierea mea, o experiență pe care au făcut-o mulți alături de mine, aceea a exilului.

Nicolae Balotă

ale culturii noastre. Corpul cultural nu este doar acela pe care îl trăim noi aici, ci este și acolo. Și acolo trebuie să se facă, așa cum voiau Iorga sau Pârvan sau cei care au fost întemeietorii acestor case din străinătate; ei voiau să se facă cultură vie, activă, creatoare prin oameni de cultură, și nu prin funcționari care într-adevăr n-au făcut cinste țării noastre. Nu numai în anii comunismului, ci și ai post sau neocomunismului în ultimii 7 ani, pentru că aș putea spune, dimpotrivă, aceste case au devenit nefrecventabile pentru oamenii de cultură din străinătate. S-a vorbit foarte mult și e firesc să se vorbească foarte mult de bani, pentru că și într-o asemenea inițiativă nu e doar de-ajuns să ai voința politică, ci, desigur, e nevoie de bani. Mi s-a vorbit despre o modalitate de finanțare pe care, e adevărat, n-am văzut-o evocată aici și care era aceea a Fundațiilor Regale de cultură în anii '30. Din impozitul acesta asupra credulității, asupra speranțelor oamenilor, cred că o fracțiune de procent ar putea fi repartizată culturii.

Adrian Vilău: Politica culturii a stîrnit reacții, și pe bună dreptate s-a spus că ar trebui să vorbim mai degrabă, așa cum vorbim de o cultură a economicului, a dreptului, și de o cultură a politicului. Rămînînd în această sferă a culturii politicului, afirm că ne aflăm într-un moment foarte dificil. Prea adesea oamenii politici, cei care administrează cultura, și, nu în cele din urmă, oamenii de cultură sînt copleșiți de cîteva complexe.

Patru complexe

Am identificat 4, pe care îmi permit să vi le prezint. Primul ar fi **complexul contrapunerii**. Adesea se spune că banii pentru cultură sau cultura se face împotriva a altceva, împotriva apărării, sănătății, împotriva învățămîntului și am putea continua cultura mare împotriva culturii de consum ș.a.m.d. Cred că este un risc imens să continuăm pe aceeași linie. Un al doilea complex este cel **al identității** – repet, vorbesc din punctul

Forumul pentru Starea Culturii

de vedere al administratorului culturii. Se pierde foarte mult timp, se irosește foarte multă energie încercînd să stabilim dacă avem o identitate, dacă deromânizarea poate să aibă loc în cultura română. Personal cred că dacă nu putem accepta ideea, acum, în perioada integrărilor, că ne-am putea integra din punct de vedere cultural, contrariul nu-l putem accepta niciodată: ideea că ne putem dezintegra din punct de vedere cultural. Cultura nu dispare, dispare eventual noncultura. Și spun acest lucru pentru că, și în administrație, prea adesea, de la angoasă la complex este doar un singur pas. Un al treilea complex pe care l-am identificat este cel care ține **de planul secund**. Fără a contrazice nicidecum intențiile de a îmbunătăți *Legea sponsorizării* (pe care o voi susține în formula pe care actualul guvern ne-o trimite), cred că administratorii de cultură nu trebuie să se bată în primul rînd pentru o lege a sponsorizării, ci pentru un respect, nu în cele din urmă economic, dat actului de cultură. Asta înseamnă că prețurile biletelor la spectacole, la tot ce înseamnă manifestare culturală trebuie să țină seama mai degrabă de liberalizare, pe care o întîlnim peste tot, și să nu cădem din nou în capcana popularizării sau a unei culturi de masă, în detrimentul marii culturi. Ajung la cel de-al 4lea complex, cel **al bugetului**. Sigur că am putea să vorbim foarte mult despre cifre, despre procente, nu-i înțeleg nici eu domnului Ulici pesimismul, decît în măsura în care ne-a vorbit doar din punct de vedere al omului de cultură, nu și al senatorului Ulici. Complexul bugetului este că prin buget nu se poate susține în mod corespunzător cultura. Este adevărat, dar MC, și este o altă sugestie, are la dispoziție și un alt instrument prin care poate susține cultura. Nu neapărat prin bugetul propriu, ci prin solicitarea pe care trebuie să o adreseze guvernului, ca alte proiecte de lege, care nu au nici o legătură aparent cu domeniul culturii, să fie avizate de acest minister.

Paula Iacob: S-ar putea ca foarte mulți dintre dumneavoastră, la fel ca și mine de altfel, să socotiți o adevărată îndrăzneală ca un simplu avocat să ia cuvîntul la o întîlnire unde, așa cum a spus domnul Ulici, se află floarea culturii românești. Am această îndrăzneală pentru că, ascultîndu-l pe domnul ministru al culturii, cît și pe președintele țării, am înțeles cît de importantă este în acest moment existența unei legislații care să dea o funcționare perfectă, o dezvoltare și o apărare a culturii din această țară. În numele Asociației Femeilor de Carieră Juridică, a cărei președintă sînt, și care face parte dintr-o importantă federație internațională, propun un comitet sau o comisie de sprijin formată din juriste de calitate, care să asigure asistență pentru propuneri cît mai rapide pentru legile pe care le aveți în vedere și care sînt de strictă necesitate.

Octavian Paler: Eu îi propun domnului deputat Vilău să îi facă teoria complexului identității unui mare complexat al identității, care va veni curînd în România. Se numește Jacques Chirac. Să citească înainte mesajul de Anul Nou al lui Jacques Chirac, unde vorbește despre necesitatea ca Franța să-și apere identitatea. Va fi o ocazie minunată, cînd Jacques Chirac va veni în parlament, să-i facă această teorie a complexului identității domnul Vilău.

Gabriel Andreescu: Domnul Vilău a spus înainte ceea ce aveam intenția să fac eu: e vorba de o distincție între cultură și administrația culturii și politica culturală. De 7 ani de zile auzim despre dezastrul culturii. De 7 ani de zile începem să căpătăm o experiență.

Politici culturale noi

În cadrul Forumului a existat, dincolo de aceste evenimente, la care se referea domnul Ulici, o activitate, o elaborare în zona politicii culturale aș numi în sensul acesta efortul făcut de d-na Magda Cârneci și de domnul Eugen Vasiliu, care în acest moment cred că au pus deja pe masa MC cîteva proiecte privind politica culturală și, de asemenea, politica privind centrele de cultură din străinătate.

Alexandru Tocilescu: Asistăm la o deculturalizare gravă a poporului nostru, la un stadiu din ce în ce mai avansat de primitivism în vorbire, în trăire și în comportament. Dacă scopul culturii este acela de a ridica nivelul spiritual și calitativ al individului țării unde se manifestă această cultură, atunci poate că cel mai important lucru este să ne gîndim nu la **cum** și la **cît** va primi cultura, ci la felul în care ea va putea să influențeze trăirea, gîndirea și existența oamenilor. Cred că problema aceasta a finanțării culturii, care se pune și se dezbate și care este veche și a fost dintotdeauna și va mai fi încă foarte multă vreme de aici înainte, poate să-și găsească și un anume răspuns: cultura, produsul cultural trebuie vîndut. Produsul cultural trebuie să ajungă la cei cărora le e destinat. Produsul cultural trebuie făcut public, trebuie să fie afirmat, trebuie să fie protejat, trebuie să fie lansat.

Alexandru Tocilescu

Am cîteva mici propuneri practice, pentru că au fost aici două sorturi de discursuri: cel pragmatic și cel teoretic. Cred că presa de mare tiraj, televiziunile sînt datoare și trebuie făcute datoare să sprijine pătrunderea culturii pînă la cei cărora le este destinată. Ziarele de mare tiraj – *Adevărul*, *Libertatea*, *Evenimentul zilei*, *Cotidianul* – pot să insereze cîte un cartuș în fiecare zi, în care să prezinte un spectacol, o carte, o expoziție, în așa fel încît lucrurile acestea să poată să ajungă la oameni. Este foarte important ca produsul cultural să se vîndă, dar este foarte important ca oamenii să știe că au acest produs cultural. Este foarte important să pătrundă în conștiința oamenilor faptul că se produce cultură, că există, că sînt spectacole, că sînt cărți, expoziții, muzee, concerte, lucruri la care ei pot și trebuie să meargă. S-a discutat de raportul între armată și cultură. Cred că aici sîntem exact în principiile care conduc fotbalul nostru catastrofal. Importantă este apărarea. Or, dacă armata este forța de apărare, cultura este forța de atac. Prin cultură atacăm societatea contemporană, prin cultură afirmăm, pătrundem în lume, nu prin apărare, nu prin retragerea pe pozițiile celui slab, care nu știe cum să facă să-și apere bucățica lui de tarla, ci prin afirmarea celui care știe, celui care poate și celui care are.

Manuela Cernat: În 1936, Elena Văcărescu spunea: „Sufletul mulțimilor va fi așa cum îl va modela cinematograful" – și România a fost printre primele țări din Europa care au avut producție proprie cinematografică. Anul acesta, centenarul primelor imagini filmate în România se va transforma dintr-o aniversare într-un parastas. Producția noastră a căzut aproape de pragul zero. Aș îndrăzni să fac aici o sugestie domnului ministru al culturii, care poate părea surprinzătoare și paradoxală în momentul în care toată lumea militează pentru descentralizare.

Salvarea Arhivei Naționale de Filme

Dar pentru că în ultimii 7 ani s-a văzut unde ne-a dus desprinderea de MC, cît de teribile au fost efectele încălcării legii de către fosta guvernare în privința Centrului Național al Cinematografiei (care funcționează acefal de 3 luni de zile), unde ne-au dus jocurile oculte pentru privilegii materiale, pentru împărțirea bugetului de la stat pentru filme, pentru că Arhiva Națională de Filme se află într-o stare dezastruoasă, lansez aici un semnal de alarmă, pentru că s-a vorbit și despre problema protejării patrimoniului național. Este un dezastru ce se întîmplă acolo. Memoria României, istoria României se duce, mucegaiul a pătruns în documente de o inestimabilă valoare și, pentru că tot s-a vorbit mereu de armată aici, chiar și documente ale armatei se află la Jilava. Este ceasul al doisprezecelea și, în acest ceas al doisprezecelea, la Arhiva Națională continuă să se facă jocuri pe care nu mă sfiesc să le numesc murdare și irresponsabile. Aș propune domnului ministru al culturii să studieze posibilitatea preluării modelului francez. Pentru că cinematograful în România a sosit sub o elegantă umbrelă franțuzească – de ce să nu continuăm tradiția după 100 de ani? În Franța, Centrul Național al Filmului funcționează autonom, dar pe lîngă Ministerul Culturii. Este o formulă pe care o sugerez și pentru România.

Magda Cârneci: Mă gîndesc că ar fi poate util să încercăm să privim fenomenul cultural dintr-o perspectivă mai puțin uzitată la noi. Percepția înrădăcinată asupra culturii este în genere cea legată de elementul de prestigiu și de rolul ei în păstrarea și potențarea conștiinței naționale. Cultura e încă văzută la noi, cum spunea Ion Caramitru, mai ales ca „efigie ornamentată a poporului", ceea ce introduce o cezură, o distanță între creatorii de cultură și restul lumii. Cred că ar trebui să acceptăm, mai ales noi, „producătorii culturali", o atitudine mai modestă și mai pragmatică asupra propriului nostru rol și să încercăm să ne înțelegem domeniul de competență și printr-o grilă „economică". Altfel, productivitatea reală, funcționalitatea cu adevărat necesară a culturii s-ar putea să nu fie întotdeauna evidentă, nici pentru politicieni, nici pentru marea massă.

Magda Cârneci

În Occident, funcția de prestigiu a actului cultural e mult mai integrată funcției economice. Ceea ce acolo se numește „industrie culturală" are, foarte în mare vorbind, două sensuri. Unul este „industria de divertisment" – TV, teatru, filme etc. –, cu o relevanță economică imediată. Celălalt sens este chiar „industria de prestigiu", gîndită însă mult mai sistematic și mai riguros decît la noi. Ea presupune o strategie clară asupra rolului faptelor și produselor culturale în metabolismul socio-politic național și internațional, pe de o parte, iar pe de altă parte o tehnologie sofisticată a utilizării pragmatice, aplicate, a puterii creatoare de prestigiu și de ordine socială, a culturii. Cele două aspecte au în vedere, ca în orice industrie, atît întreținerea „productivității" culturale printr-o legislație adecvată, cît și „exportul" sistematic de produse culturale competitive pe piața internațională.

Industria de prestigiu cultural

Acest mod de a concepe și administra domeniul culturii, după criterii de competitivitate și eficacitate, își are utilitatea lui nu doar pentru funcționarii culturali, ci și pentru creatorii de cultură, obligați să iasă din „ghetoul" lor profesional, adeseori strîmt, și să pună în joc, să dezvolte și o „creativitate culturală" și managerială pe lîngă una strict artistică. Modul mai pragmatic de a înțelege zona culturii are, cred, efecte benefice și asupra percepției interne, a autopercepției profesionale, și asupra percepției externe, a publicului în sens larg. Ca să nu mai spun de efectele practice pozitive, care se întind de la o „utilizare" și o integrare mai intensă și mai densă a omului de cultură în țesutul social al comunității sale pînă la un nivel de trai onorabil sau de la turismul cultural intern, generat de o bună organizare și publicizare a culturii naționale, pînă la o mai eficientă integrare politică internațională a nației. Ca să revin la și să închei cu ideea tradițională de „prestigiu", cred că a devenit clar pînă și în România că în competiția actuală dintre state și culturi e nevoie de o „tehnologie" de propulsare a acestui prestigiu. Astfel văzută, investiția culturală se motivează și devine realmente rentabilă. Și chiar dacă termenii tehnici pe care-i folosesc deliberat aici sună încă rebarbativ pentru intelectualii români, ar trebui să conștientizăm cu mai multă luciditate că, finalmente, „industria de prestigiu" e cea care construiește „aura" prin care e percepută și devine eficientă, din punct de vedere social și politic, cultura, astăzi.

Radu F. Alexandru: Postura de amfitrion, și cu atît mai mult cea de moderator, te obligă să te ocupi, în primul rînd, de invitați și undeva la sfîrșit, eventual, și de tine. Vă cer, deci, îngăduința să vă mai reținun singur moment ca să vă mulțumesc pentru participarea dumneavoastră la această amplă dezbatere. Un cîștig incontestabil și imediat a fost **dialogul**, purtat atît de liber și de firesc cu echipa care a preluat destinele culturii românești: este pentru prima dată în ultimii ani cînd, neverosimil!, un asemenea dialog poate avea loc. Un alt cîștig de care nimeni nu cred că trebuie să se îndoiască este volumul impresionant de informații și de sugestii încredințat ministrului culturii și colaboratorilor lui cei mai apropiați. Cu alte cuvinte, noi ne-am făcut datoria, acum e rîndul lor. Sînt convins că nu ne vor dezamăgi.

Radu F. Alexandru

Dezbaterea următoare pe care Fundația o propune are un titlu care, din păcate, nu mai are nevoie de nici un comentariu: „S.O.S. Filmul românesc!". Vă așteptăm.

Nota redacției: Datorită unei defecțiuni tehnice, ultima oră a dezbaterilor de la această întîlnire nu s-a înregistrat. Ne cerem scuze vorbitorilor care nu au putut fi consemnați (Emil Boroghină, Eugen Uricariu, Nicolae Alexi, Cristian Popișteanu, Mihai Oroveanu, Dan Marin, Dan Grigore). Totodată, din motive de spațiu, intervențiile nu au putut fi reproduse integral.

Acest supliment a apărut cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă și al Fundației „Forumul pentru Starea Culturii"

Prof. dr. PETRE ALEXANDRESCU
Directorul Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan" al Academiei Române

O instituţie care poate renaşte din propria cenuşă: Accademia di Romania

Un statut juridic fără echivoc

În urma unor tratative dintre guvernul român şi cel italian, începute din 1912 şi duse la bun sfîrşit prin străduinţile lui Nicolae Iorga, s-a obţinut, prin actul de concesiune semnat la 12 ianuarie 1922, un vast teren situat în centrul Romei, destinat – aşa cum se specifică în actul de concesiune – *„unui edificiu pentru Academia de Istorie, Arheologie şi Belle Arte"*, pe care s-a ridicat un superb palat (arhitect Petre Antonescu). Primul ei director, Vasile Pârvan, numit de către **Academia Română** (de care depindea noua instituţie), a dat dintru început o strălucire deosebită acestui aşezămînt de cultură, aşezîndu-l la rînd cu celelalte institute similare străine de la Roma, aparţinînd Franţei, Germaniei, Statelor Unite, Angliei, Ungariei etc. **La Accademia di Romania** s-au format pe rînd unii dintre cei mai străluciţi oameni de litere ai ţării: Radu şi Ecaterina Vulpe, Vladimir şi Hortensia Dumitrescu, Constantin Daicoviciu, Mac Constantinescu, Mihai Berza, Alexandru Marcu, George Călinescu, D.M. Pippidi, Virgil Vătăşanu, Dinu Adameşteanu, Emil Condurachi, Eugen Drăguţescu, Richard Bordenache, Ion Barnea, Bucur Mitrea şi mulţi alţii.

Statutul juridic al **Accademiei di Romania** a fost stabilit chiar prin actul de concesiune: *„Dacă din orice cauză, scopul concesiunii nu ar putea fi tradus în fapt sau ar înceta, iar edificiile s-ar întrebuinţa în alt scop decît cel specificat sau ar rămîne fără destinaţie, **concesiunea se va considera anulată şi terenul va reveni la libera dispoziţiune a Comunei Roma cu toate operele care vor fi construite, fără nici un fel de compensaţie**"* (art. 4 din actul de concesiune).

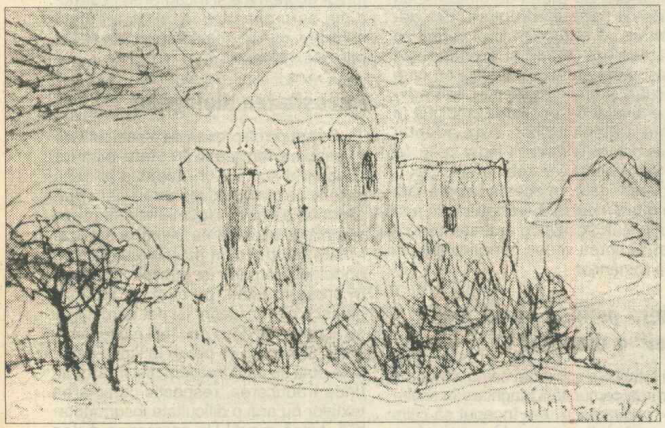

Accademia di Romania a funcţionat ca atare pînă în 1948, cînd, printr-o hotărîre abuzivă a guvernului comunist de la Bucureşti, s-a instalat în localul ei Oficiul Diplomatic Român, fapt care a determinat statul italian să ceară închiderea ei. După 1967, în urma unei înţelegeri provizorii a guvernului ceauşist cu statul italian, în clădire s-a deschis o bibliotecă română, iar localul a fost utilizat în bună parte ca un fel de „casă de oaspeţi" pentru nomenclatura de stat şi de partid, precum şi pentru unii dintre membrii Ambasadei Române de la Roma. Aceasta este şi astăzi situaţia acestei instituţii, odinioară glorioase, care făcea fala culturii româneşti peste hotare.

Accademia trebuie să redevină un centru ştiinţific şi cultural

În condiţiile ţării noastre de astăzi se impune ca **Accademiei di Romania**, pînă acum decăzută de la menirea şi funcţia ei firească şi din rîndul celorlalte Academii, să i se redea destinaţia iniţială, conform programului stabilit de Vasile Pârvan.

O serie de grave motive impun o profundă reorganizare:

1. Şcoala Română de la Roma trebuie să redevină un centru de formare a tinerilor cercetători şi universitari români pentru cele trei discipline din programul Pârvan:
   1. Arheologie, istorie, istoria arhitecturii, istoria artelor
   2. Filologie romanică, literatură romanică, cultură romanică, locul culturii româneşti în rîndul culturilor europene
   3. Arte plastice (pictură, sculptură, arte decorative etc.)

2. Oportunitatea revenirii **Accademiei di Romania** la profilul ei dintre cel două războaie mondiale are o dublă motivaţie:

   a) **Politică**: în stadiul actual al poziţiei României în lume, redeschiderea **Accademiei di Romania**, cu un solid şi riguros program ştiinţific, cu o vastă deschidere către ştiinţa şi cultura europeană, prin cîştigarea stimei marilor personalităţi ştiinţifice şi culturale italiene şi străine, ar demonstra fermitatea şi credibilitatea ţării noastre de a se reintegra la nivelul cel mai înalt în cultura europeană.

   b) **Culturală şi educativă**: grava stare în care se găseşte învăţămîntul arheologic, istoric, de filologie şi cultură romanică, de artă şi arhitectură, după 45 de ani de întrerupere a contactelor cu exteriorul, dispariţia unor catedre de istorie universală de la universităţile noastre, situaţia dezastruoasă în care se găseşte învăţămîntul şi cercetarea culturii şi limbilor clasice, impun o asemenea măsură.

3. Condiţiile de funcţionare ale Şcolii vor putea fi acelea ale unei şcoli-internat cu burse pe durată de 1–2 ani, acordate prin concursuri severe tinerilor din universităţile şi institutele de cercetare româneşti. De asemenea, aici îşi vor putea desfăşura activitatea pe durata de 2–3 luni cadre universitare şi cercetători, cu acces la marile biblioteci de la Roma, Vatican şi din Italia pentru cercetarea şi publicarea documentelor din arhivele italiene care interesează istoria României.

4. Odată solid reorganizată, **Accademia di Romania** va putea funcţiona şi ca centru de cultură şi de artă românească, deschis unei propagande culturale de înaltă ţinută. Atît biblioteca, cît şi sălile de expoziţii vor putea găzdui retrospective ale marilor oameni de artă români.

5. Activitatea Şcolii se va profila pe organizarea unor colocvii de specialitate, paralele sau în colaborare cu cele ale celorlalte Academii străine de la Roma, precum şi a unor dezbateri pe probleme acum în actualitate ale arheologiei, istoriografiei, istoriei artelor, romanisticii. La asemenea manifestări, precum şi la conferinţe special dedicate lor, vor fi invitaţi oameni de ştiinţă şi de cultură români şi străini dintre cei mai prestigioşi.

6. Conform înţelegerii dintre acad. M. Drăgănescu, fostul preşedinte al Academiei Române, şi d-l A. Năstase, pe atunci ministrul de Externe, directorul Şcolii, desemnat de **Academia Română**, va trebui să fie o personalitate ştiinţifică de prestigiu internaţional. El va stabili relaţii de colaborare, atît cu membrii celorlalte şcoli străine de la Roma, precum şi cu oameni de ştiinţă italieni şi străini, polarizînd un interes cît mai mare în jurul **Accademiei di Romania** şi a ştiinţei româneşti în genere.

7. Din informaţiile pe care le deţinem de la acad. prof. Dinu Adameşteanu, cunoscut istoric şi arheolog, care îşi desfăşoară de aproape o jumătate de veac activitatea în Italia, şi de la regretatul prof. Massimo Pallottino, preşedintele Consiliului Academiilor străine de la Roma şi importantă personalitate ştiinţifică din cadrul Ministerului Culturii din Italia, Statul Italian aşteaptă cu nerăbdare redeschiderea **Accademiei di Romania**, înţelegînd chiar să ajute (şi financiar) la reinstalarea ei.

8. **Accademia di Romania** va trebui să reia cele două serii de publicaţii, care au făcut cinste ştiinţei româneşti, *Ephemeris Dacoromana* şi *Diplomatarium Italicum*, editate de Editura Academiei Române. De asemenea, vor putea fi editate, în aceleaşi condiţii, actele colocviilor şi dezbaterilor organizate de Şcoală.

Ca şi Atena, Roma este astăzi capitala în care s-au grupat cele mai multe Academii străine, veritabile institute de cercetări în domeniul istoriei, arhitecturii, artei, dreptului etc., unele de vechime seculară. Menirea tuturor este aceea de a promova pe acest plan, de înaltă spiritualitate, cultura europeană. România, a cărei **Accademie Romana** a reprezentat între cele două războaie mondiale una din staţiile pilot ale acestei nobile misiuni, este astăzi din nou capabilă să-şi asume acest rol. Deşi strivită jumătate de secol de cleştele dictaturii, ea dispune totuşi de suficiente forţe de a şi-l recăpăta cu demnitate şi cu competenţă.

(Desenele aparţin lui Eugen Drăguţescu)

UNFPA
United Nations Population Fund

Concurs de afişe

Fondul Naţiunilor Unite pentru Populaţie anunţă lansarea concursului internaţional de afişe cu tema „Familiile noastre în lume". Concursul se adresează copiilor şi tinerilor sub 25 ani şi se va desfăşura cu sprijinul Direcţiei Învăţămîntului Preuniversitar din cadrul Ministerului Învăţămîntului şi al unor organizaţii neguvernamentale: Asociaţia Română Anti-SIDA (ARAS), Fundaţia „Tineri pentru Tineri" şi Societatea de Educaţie Contraceptivă şi Sexuală (SECS).

Cei cinci cîştigători la nivel naţional (cîte unul pentru fiecare categorie de vîrstă) vor participa la faza internaţională a concursului, ce se va desfăşura la New York.

Relaţii la numerele: 211.07.16; 211.94.22.

FEY LÁSZLÓ

Integrare sau izolare?

Izolarea comunităţii maghiare a început în timpul comunismului

Integrarea în societate a unei persoane sau a unui grup de indivizi ţine nu numai de domeniul economic şi politic, dar înseamnă şi o atitudine psihică, sentimentală, ceea ce imprimă noţiunii şi o notă subiectivă. Din această cauză, vorbind de integrarea minorităţii maghiare în societatea românească, îmi permit să vorbesc la persoana întîi. Deşi nu-mi arog calitatea de a fi reprezentantul maghiarimii din România, cred că majoritatea acestei comunităţi simte şi gîndeşte ca şi mine în această problemă.

Din 25 ianuarie 1990, cînd preşedintele – pe atunci provizoriu – Ion Iliescu a folosit expresia de „separatism" în legătură cu minoritatea maghiară, această acuzaţie a fost des folosită în sensul de „răpirea Ardealului", „sfîrtecarea teritoriului patriei".

Este de prisos să mai aducem argumente şi dovezi în plus că o asemenea primejdie nu există – în 1990 era vorba doar de restabilirea limbii de predare în şcolile în care aceasta a fost desfiinţată de Ceauşescu –, totuşi trebuie să recunoaştem că, în privinţa integrării minorităţii maghiare în societatea românească, mai sînt multe de făcut. Într-un anumit sens, putem vorbi dacă nu de un separatism voit, dar de o relativă izolare, parţial impusă, bazată pe un sentiment de neîncredere şi teamă.

Fenomenul are rădăcini istorice îndepărtate, dar să ne întoarcem doar la trecutul apropiat. Regimul lui Ceauşescu, în pofida lozincilor despre „internaţionalismul proletar", a promovat o politică naţionalist-şovină. Condiţiile statului-partid centralizat au făcut posibil ca, la obţinerea locurilor de muncă şi mai ales a posturilor de conducere, să se facă discriminări. S-a strangulat învăţămîntul în limbile minorităţilor, folosirea lor a fost limitată în fel şi chip. Deşi legile în vigoare erau corecte, acestea nu erau respectate, domneau arbitrarul şi dispoziţiile telefonice. Ne iritau atacurile şovine din articolele şi cărţile de „istorie" scrise de Ilie Ceauşescu, Ion Ardeleanu, Mircea Muşat, respectiv din „operele" lui Ion Lăncrănjan, Romulus Zaharia şi ale multor altora.

Din şcoală cunoşteam şi apreciam operele autentice ale culturii române, dar despre prezentul acestei culturi mulţi dintre noi şi-au format o imagine nefavorabilă pe baza celor amintite, precum văzînd şi nivelul megakitschurilor de tipul „Cenaclurile Flacăra" ale lui A. Păunescu şi „Cîntarea României".

Dacă falsul naţionalism patriotard a avut şi mai are priză în păturile sociale mai puţin culte ale populaţiei româneşti, fiindcă le stimulează amorul propriu, o asemenea propagandă primitivă a stîrnit doar ilaritate şi repulsie în rîndul naţionalităţilor. Noi ne-am dat seama imediat de ridicolul articolelor lui Adrian Păunescu, în care el a omagiat „marile genii române" ca Ştefan Odobleja, care, chipurile, ar fi elaborat bazele ciberneticii înainte de Norbert Wiener sau pe impostorul Ion Mânzatu, cu a sa „apă vie" şi al său „cîmp fundamental energetic-informaţional". Despre cultura românească autentică ajungeau la noi doar frînturi: cîte o poezie de Ana Blandiana, cîte un articol în *România literară*, o analiză politică inteligentă la Radio Europa Liberă, dar numai puţini au luat cunoştinţă de aceste sporadice semne pozitive. Dacă pentru un român presa oficială era doar incoloră şi insipidă, faţă de maghiari ea era dușmănoasă.

● Ceauşescu, în pofida lozincilor despre „internaţionalismul proletar", a promovat o politică naţionalist-şovină ● Articolele şi cărţile de istorie scrise de Ilie Ceauşescu, Ion Ardeleanu, Mircea Muşat şi „operele" lui Ion Lăncrănjan şi Romulus Zaharia erau pline de atacuri la adresa noastră ● Megakitschurile de tipul „Cenaclul Flacăra" şi „Cîntarea României" au contribuit şi ele la imaginea nefavorabilă pe care o aveam despre cultura română ● Din cultura românească autentică ajungeau la noi doar frînturi ● În decembrie '89, am simţit pentru prima dată că tricolorul găurit este şi steagul nostru şi că îndemnul „Deşteaptă-te române" ni se adresează şi nouă ● În ciuda atacurilor şovine care au continuat, comunitatea maghiară a început să se apropie de societatea românească ● Ne-am dat seama că românii au reprezentanţi valoroşi, la care am început să ne gîndim ca fiind „de-ai noştri" ●

Revoluţia din decembrie '89 a fost şi revoluţia noastră

Multiplele trăsături negative ale societăţii române de atunci şi atitudinea şovin-naţionalistă a celor de la putere a determinat ca minoritatea maghiară să se înstrăineze de această societate, să se izoleze de ea sufleteşte, cu atît mai mult cu cît Ungaria lui Kádár era „baraca cea mai veselă" din lagărul CAER, chiar liberală în comparaţie cu cea a lui Ceauşescu, cea mai dictatorială, tristă şi săracă. Deşi am auzit de personalităţi minunate ca Doina Cornea sau Paul Goma, aveam o părere proastă despre „mămăliga care nu explodează", despre „poporul vegetal" care tolerează dictatura, pe cînd ungurii au făcut revoluţie în 1956. Ce e drept, noi, maghiarii, sîntem un popor orgolios şi sîntem înclinaţi să ne complăcem într-un sentiment de superioritate.

În acele mîinunate zile din decembrie '89 s-a produs o revoluţie şi în inimile noastre. Românii care au ieşit în stradă să înfrunte dictatura au devenit fraţii noştri; prima dată în viaţă am simţit că tricolorul găurit este şi drapelul nostru, îndemnul „Deşteaptă-te, române" ni se adresează şi nouă. Cu toţii credeam că problema naţională se rezolvă peste noapte şi definitiv; cei care au luptat împreună pentru libertate la Timişoara, Bucureşti, Braşov, Cluj, Sibiu, Tîrgu-Mureş nu vor mai putea fi instigaţi unii împotriva altora.

Decepţia a venit repede. Acuzaţia amintită de „separatism", lozincile pline de ură ale „Vetrei Româneşti", conflictul sîngeros înscenat, din martie 1990, la Tîrgu-Mureş, atacurile şovine din presă şi din Parlament (R. Ceontea, Gh. Dumitraşcu, I. Gavra, A. Păunescu, C.V. Tudor, R. Vulpescu, P. Ţurlea şi mulţi alţii), minidictatura etnocratică a lui Gh. Funar la Cluj au arătat că sîntem încă departe de spiritul european. Era decepţionant să vezi că în jurul puterii se îmbulzesc toţi „foştii" şi promovează aceeaşi propagandă xenofobă pe care au făcut-o şi sub Ceauşescu. În Parlament s-a votat o Constituţie ambiguă în privinţa naţionalităţilor, s-au adoptat legi restrictive, a devenit legal ceea ce ordonaseră anterior cabinetele 2 şi 1, fără bază legală. În aceste împrejurări, minoritatea maghiară s-a retras din nou în tranşee, în poziţie de apărare, s-a închistat. Nu prea vedea mîna întinsă din partea românilor.

Bariera psihică între „noi" şi „ei" a dispărut

Şi totuşi s-a schimbat ceva, a început integrarea comunităţii maghiare în societatea românească. Am început să citim ziare româneşti – bune, rele, cum au fost. Ascultam emisiunile radio şi TV de la Bucureşti, acestea ne interesau mai mult decît cele de la Budapesta. Pe cînd în trecut nu cunoşteam nici numele principalilor progatonişti politici, fiindcă erau figuri şterse din spatele paravanului „monolitic" de partid, acum pe arena politică au apărut personaje cu păreri şi caractere distincte. În presă şi pe micul ecran au apărut – pe lîngă lichele – şi cîteva personalităţi strălucite: sociologi, politologi, istorici culţi şi inteligenţi, necunoscuţi nouă pînă în '89. Etnicul maghiar care era înclinat să desconsidere intelectualitatea românească şi-a dat seama că românii au reprezentanţi deosebit de valoroşi, chiar dacă nu sînt prea mulţi şi nu sînt în poziţii decizionale, ci în opoziţie. Astfel s-a produs cèea ce anterior era de neimaginat, sau cel puţin sporadic: a dispărut bariera psihică între „noi" şi „ei"; ne gîndim la aceşti români ca fiind de-ai noştri; începe să se risipească neîncrederea, suspiciunea. Acest proces a căpătat un puternic impuls în campania electorală din '96, cînd au apărut pe scenă mulţi oameni politici remarcabili, de factură europeană. Deschiderea comunităţii maghiare spre societatea românească a fost favorizată şi de încheierea Tratatului de bază şi în special de participarea UDMR la guvernare.

Desigur, încă nu putem vorbi de rezolvarea totală a problemei naţionale. Schimbarea mentalităţii este doar parţială şi în fază incipientă; ea a afectat în primul rînd păturile mai educate ale comunităţii maghiare, pe cei care citesc reviste şi cărţi româneşti de valoare, care au acces la posturile private de televiziune şi la TVR 2. Conştiinţa socială se schimbă încet şi greu; prejudecăţile nu se risipesc peste noapte. Mai sînt de ambele părţi forţe care nu doresc apropierea între cele două popoare. Gh. Funar se opune vehement chiar şi faţă de redeschiderea consulatului ungar la Cluj. Mulţi gazetari şi politicieni vehiculează în continuare scenarii despre pretinsul „pericol maghiar". La rîndul lor, radicalii din UDMR îşi exprimă nemulţumirea şi nerăbdarea faţă de rezultatele obţinute. Izolarea încă nu este lichidată complet.

Vorbind de tendinţele de izolare, acestea au un dublu sens: pe de o parte, încercările naţional-şoviniştilor români de a-i izola pe maghiari, prezentîndu-i ca fiind duşmani sau cel puţin suspecţi; pe de altă parte, ideea de închistare din partea unor maghiari, de a-şi forma un mod de viaţă aparte, separat de societatea în care trăiesc, ceea ce nu este posibil, dar nici nu este de dorit. Interesul ţării, atît al românilor, cît şi al maghiarilor, este ca 1,7 milioane de cetăţeni români de naţionalitate maghiară să se integreze cît mai organic în viaţa economică, politică şi socială a patriei noastre comune. Dar pentru aceasta este absolut necesar să li se acorde deplină egalitate în drepturi şi în şanse, garanţii pentru ca integrarea să se realizeze cu păstrarea identităţii naţionale. Intensificarea legăturilor economice şi încadrarea în structurile euro-atlantice va avea un efect hotărîtor, dar procesul trebuie înlesnit şi prin alte mijloace.

Necesitatea dialogului

Se spune că presa este a patra putere în stat, ea formează în mare măsură conştiinţa socială. În această privinţă putem observa că maghiarii îşi spun păsurile, părerile, argumentele în presa maghiară, acestea nu ajung la publicul român; atunci cum să-i înţeleagă? La rîndul lor, românii îşi publică articolele în presa română, pe care nu toţi maghiarii o citesc (puţini îşi pot permite să se aboneze la două sau mai multe publicaţii). Schimbul de păreri în limba celeilalte etnii nu este frecvent nici în Ardeal, unde traducerea, respectiv corectarea textelor nu ar fi o dificultate insurmontabilă. Lipsă gravă! Un asemenea dialog ar trebui încurajat şi în emisiunile de radio şi TV. Ar fi de dorit să se realizeze propunerea d-lui Emil Hurezeanu de înfiinţare a unui canal de televiziune bilingv la Cluj, astfel ca emisiunile să fie subtitrate sau traduse şi în cealaltă limbă. Această idee ar putea fi îmbrăţişată şi de posturile deja existente, inclusiv de cele private.

Apropierea între cele două etnii este încurajată şi prin activitatea unor organizaţii civice, nonguvernamentale, ca Asociaţia de Dialog Interetnic, Fundaţia „Pro Europa", Asociaţia „Pro Democraţia", precum şi mai multe Asociaţii de Prietenie Româno-Maghiare din Aiud, Beiuş, Bucureşti, Cluj, Miercurea Ciuc, Odorheiul Secuiesc, Timişoara şi altele în curs de organizare. Noi, cetăţenii României, indiferent de naţionalitate, sîntem interesaţi să trăim nu numai alături, dar să muncim împreună în cea mai deplină armonie.

(Subtitlurile aparţin redacţiei)

ANTET Cartea care te citeşte!

S-a deschis
librăria ANTET
Adresa: str. Sfânta Vineri, nr. 10, vis-à-vis de Sinagogă.

Numai în luna martie veţi găsi aici cărţile ANTET cu o reducere de 20%

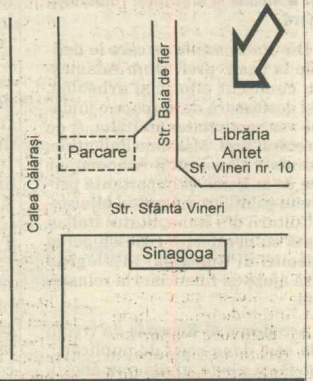

Editura ANTET
Pentru difuzare: str. Miron Costin nr. 9A, sector 1, Bucureşti; Tel: 6175332
Comenzi cartea prin poştă: C.P. 22-285, Bucureşti

ceARTă

ERWIN KESSLER

Foc rece

Expoziţia Theodor Pallady (pictură, desen, gravură), Muzeul Naţional de Artă, decembrie 1996–martie 1997

Cu excepţia avangardei istorice (fenomen estetic deviant, niciodată complet asimilat în arta românească), doar doi artişti tipic modernişti au mai fost înconjuraţi, metodic, cu acea inextricabilă ţesătură de adulaţie şi obtuzitate ce maschează indiferenţa. Aceştia sînt Pallady şi Brâncuşi. Dacă uneori Brâncuşi este proclamat, abuziv, drept inspiratorul sculpturii contemporane româneşti, Pallady a rămas însă întotdeauna un accident stilistic; perfectul sincronism al artei sale cu arta apuseană a timpului l-a plasat în afara cursului firesc al artei româneşti. Pentru contemporanii săi (Tonitza, Şirato, Camil Ressu, Ştefan Dimitrescu şi alţi făuritori ai „şcolii româneşti" de pictură) problema crucială rămînea conturarea „specificului naţional" în artă. Într-un asemenea context, Pallady a devenit una dintre puţinele enclave de modernism şi, implicit, o contestare activă a pornirii artei autohtone către „retragerea din istorie", către promovarea unei iconografii şi a unor şabloane estetice corporatiste.

Un reper

Pallady devine mai semnificativ ca reper la ora actuală tocmai din cauza reiterării conjuncturii culturale interbelice; şi acum, ca şi atunci, problema „specificului naţional" îşi pune amprenta asupra majorităţii marilor „fapte" culturale. Ideea unei arte aflate în conjuncţie astrală cu semnul zodiacal al naţiei este acreditată filozofic, social şi politic. Arta este văzută ca izbucnind imperios dintr-un preaplin spiritual şi sufletesc, din faptul că artistul se simte în largul său în lume, în lumea naţiei sale, constituindu-se într-o diafragmă cosmică, elastică şi permeabilă, prin care simbolismul datelor matriciale naţionale infuzează lent în masa subiectului colectiv român al mileniului trei.

Pallady recuză acest model exaltat al artistului „genial" (sechelă romantică ce handicapează cultura română, în special în vremuri sărace ca acestea); el nu mai este nici personalitatea apolinică, vizionară, nici artistul tragic, damnat, chinuit de propria-i creaţie, dar capabil – tocmai de aceea – să ofere o paradigmă copleşitoare naţiei sale. Opera lui Pallady este rece şi seacă, de-o neutralitate iritantă, realizată parcă de un mizantrop, funcţionar al propriei vocaţii, uneori neglijent în serviciu, alteori pedant pînă la maniacalitate, dar întotdeauna suspicios faţă de elanurile sentimentale şi dramatice. Convergentă cu anti-retorica, cu dezlocuirea afectivă şi spirituală, textura picturii sale nu are acea suculenţă, acel caracter mustos ce stimulează secreţia estetică autohtonă, de la Tonitza la Ţuculescu şi pînă în zilele noastre. Pictura sa pare ternă, prăfoasă, ţinîndu-se pe pînză într-un reziduu de materialitate, incapabilă să emită altceva decît o ideaţie evanescentă, fadă; ea nu are nici simboluri „tari" (religioase), nici carnalitate plenară, sănătoasă. E o gimnastică suedeză pentru naturi statice. Originalitatea ei în contextul artei autohtone tocmai în aceasta rezidă, în refuzul „tăriei" retorice, în refuzul grandilocvenţei româniste esenţialmente calofile. În arta românească, seducţia pentru „frumos" şi pentru „semnificaţie" a condus la perpetuarea unui idiom iconografic vicios şi la cultivarea unui îndoielnic gust artistic comunitar; la noi, pînă şi tragicul are un iz dulceag de calofilie – nu e de mirare că idealul local de suferinţă artistică, Ştefan Luchian, a pictat cu înverşunare, între viaţă şi moarte, doar flori, flori frumoase, străine de durere şi cruzime. Împotriva acestui standard de trăire extatică, panteistă, împotriva acestei situări necondiţionat afirmative, în orizontul vieţii s-a impus, treptat, opera lui Pallady. Zgrunţuroasă şi searbădă, ea lasă să răzbată o anxietate subţire, lucidă dar post-semnificativă, nefrematătoare, atît de contemporană în datele ei fundamentale.

Traseul

Pallady n-a fost întotdeauna astfel, dar a devenit, treptat, artistul posac şi sever din autoportrete (unde întotdeauna pare sugrumat de gulerul tare, scrobit), autorul unei picturi în surdină, al unei picturi vătuite, acoperită parcă cu un strat de vată termoizolantă, de sticlă, prin care nu trece căldura, afecţiunea ori sensul. Studiile sale de tinereţe – ***Studiu pentru Sapho*** (1903), ***Cap de femeie*** (1900) – au acea perfecţiune academică imitativă şi inexpresivă pe care o aduce ambiţia de a rivaliza cu maeştrii (aici, probabil Mantegna). Mai tîrziu, ecourile prerafaelite şi secesioniste se împletesc în lucrări precum ***Ofelia*** (1904) şi ***Toaleta*** (1912), în timp ce grafica sa (aquaforte) se resimte de influenţa gravurii expresioniste germane (***Nud ghemuit***, ***Pe gînduri I***, ***Nud punîndu-şi pantoful***, toate din 1916–1917). Tot în această perioadă lucrează din ce în ce mai multe nuduri în ulei pe carton (tehnica favorită de-a lungul întregii sale cariere), tern sau chiar prost pictate, banale, prea „reale" (***Nud*** şi ***Nud la fereastră***, din anii 1917–1924). Acestea sînt vizibil marcate de prima fază de creaţie a lui Matisse, atît în ceea ce priveşte poza (corpul fiind plasat într-un chip propice jocurilor luminii, care îi dau contur şi materialitate, săpînd formele pe fundalul inert al cărnii), cît şi în ceea ce priveşte tehnica de lucru (haşurile groase, ca nişte benzi de umbră colorată, ce reliefează abdomenul şi sînii modelului). Peste aceste căutări se suprapun reverberaţii expesioniste

Theodor Pallady: ***Autoportret***

tîrzii, precum în ***Femei în peisaj*** (1919–1920), unde elansarea şi totodată înţepenirea nudului într-o poză rigidă (specifică pentru **Die Brücke**), îi vor furniza lui Pallady acel necesar corectiv la expansiunea curbilinie, prea seducătoare, a nudurilor lui Matisse. Astfel încep să apară nudurile caracteristice pentru Pallady: riguroase, colţuroase chiar, pozînd adesea în poziţii inconfortabile, cum este ***Nudul culcat cu draperie verde*** (1919–1925), pus aşa de anapoda încît i se simt membrele amorţite (genunchiul stîng fiindu-i înfipt în pulpa dreaptă, ce alunecă amenin-ţător peste marginea canapelei, într-o cădere neconsumată, suspendată). Aceste nuduri devin marca picturii lui Pallady; în lucrări precum ***Nud in fotoliu – Rigo Dias*** (1936–1937), ***Nud pe fotoliu*** (1939–1940), ***Pe gînduri*** (1939–1940), ***Ciorapii gri*** (1940) sau în ***Toujours du Baudelaire*** (1939), un ecou la ***Somnul*** scandalos al lui Courbet), se insinuează tot mai mult o vagă senzaţie de perversitate domestică, golită de senzualitate, combinată cu inexplicabilul aspect de imund şi repugnant pe care îl comportă trupescul şi surprinderea dezgolirii în derularea ei. Toată această scoptofilie repulsivă lipseşte la Matisse, pentru care nudul feminin a însemnat, întotodeauna, o luminoasă epifanie a frumosului. Echivocul raportării lui Pallady la modelele sale reclamă şi impune un tip feminin propriu; femeile sale sînt ţepene, fără apetenţe pentru a poza – ele sînt femei „deux-pièces", sînt făcute să umble, şi de aceea par să-şi poarte taiorul chiar goale fiind. Femeile sale trapezoidale, ca o lamă de ghilotină, adînc înfiptă într-un fotoliu, taie în cădere elanul erotic al oricărui bărbat şi în primul rînd pe acela al pictorului; pe conturul corpurilor lor, sugestia plăcerii se prelinge ca o ceţoasă aluzie culturală (Beaudelaire, Mallarmé etc.), lucru subliniat de poza cea mai frecventă, cu capul sprijinit pe-o mînă, reflexiv, nesenzual, femeia sustrăgîndu-se astfel din chiar propria-i prezenţă trupească. Privind femeile pictate de Matisse, ai senzaţia că n-ar fi în stare să articuleze o vorbă; dimpotrivă, femeile lui Pallady par că tocmai s-au oprit dintr-o discuţie searbădă, de după-amiază, şi-i pozează pictorului din plictis. Femeile lui Matisse par trupeşe gospodine ce pozează în grabă (există un neastîmpăr în şederea, chiar în etalarea lor), dezbrăcîndu-şi capotul de bucătărie cam pe la ora 10–11, înainte de prînz, în timp ce femeile lui Pallady, astenice şi lipsite de expresie, îşi coboară ciorapii de mătase de pe picioarele ciolănoase cam pe la ora ceaiului, lipsite de chef şi de interes pentru ele însele, pentru pictor, pentru privitor. Interesul provocat de aceste tablouri de Pallady este însă justificat tocmai de faptul că ele ocolesc locul comun al nudului „frumos" şi neconcludent, pictat pentru a perpetua o carne trecătoare. Nudurile sale poartă o întreagă mecanică socială, culturală şi vizuală în care, chiar dacă lipseşte plăcerea, prisoseşte puterea de sugerare a relaţiei alienante, inhibitorii. Departe de încîntarea tradiţională în faţa nudului, Pallady găseşte în ele încă un motiv de a fi încurcat în lume, constrîns, crispat şi agresiv. Dar tocmai pentru că lumea sa nu se află în conjuncţie imediată (şi fericită) cu realitatea exterioară, tocmai această ruptură şi scindare în raport cu viziunea majoritară, cu bucuria şi calmul în faţa minunilor lumii, îi conferă operei sale noutate şi o putere de evocare maximă, chiar dacă ea arată exaltările sucite şi idiosincraziile unui alergic.

Ariditate şi ardoare

Sursa acestei anti-voluptăţi sistematice este universul sufocant, lunar şi prăfos al unei existenţe hoteliere: locul în care pictează, interioarele sale, la fel ca şi femeile sale, sînt reci şi ostile, străine. Interioarele pictate nu intră niciodată în interioritatea (incognoscibilă) a pictorului; el pare să picteze mereu femei necunoscute în camere străine, o lume pe care o înfruntă cu dîrzenie. Inventarul iconografic al interioarelor sale, deşi intelectualist (cărţi, ustensile de scris, ceasuri, ochelari, reviste de artă, cesti de ceai), este privat de palierul simbolic real; obiectele nu mai sînt „semne" (cu un ermetism inerent) ale unei lumi culturale ce simbolizează prin toţi porii, ci „lucruri" oarecare din universul cotidian, care, prin forţa împrejurărilor vieţii sale (ca om, nu ca Pallady), este infestat de cultură, de virusii acesteia (cărţi, reviste etc.). Simbolismul lui Pallady este un simbolism îmbătrînit, regresiv, ros pînă la urzeala sa culturală, din el rămînînd doar purtătorul semnului, obiectul afazic şi rece, prins în ansambluri quasi-alegorice. Piesă în geometria naturilor statice, volumul de Baudelaire revine adesea, ca un jalon ambivalent trimiţînd atît la un topos uzat precum „ut pictura poesis", cît şi la reversul său, „ut poesis pictura", fără să-l angajeze în mod decis nici pe unul, nici pe celălalt), în timp ce oglinda, fructele şi florile, ca alegorii ale simţurilor, se insinuează drept simple marcaje, semne de circulaţie culturală pe un parcus creator lipsit de repere fixe, de un sistem iconografic programatic (la Pallady nu se regăsesc nici ţăranii, nici peisajele pitoreşti, nici simbolica religioasă din pictura „specificului naţional", ce a adus, şi-n vremea sa şi-n vremea noastră, o rezolvare facilă a dilemei iconografice majore: **ce să pictezi?**). Astfel, interioarele lui Pallady se transformă într-o universală natură moartă, ce se întinde alene peste viaţa de zi cu zi, nivelînd toate asperităţile, carnalul pulpelor feminine şi carnaţia merelor tăiate de cuţit, redate, toate, într-o tonalitate palidă, stinsă, dis-pasionată, în care fruct şi carne, om şi lucru sînt prinse în mortifianta expansiune către gri. Aceasta este mecanica sordidă a camerelor de închiriat, în care privirea ştearsă a pictorului înjghebează o viaţă fără suflare, simplă compoziţie plastică. Niciodată banalul acestor obiecte depersonalizate nu cochetează însă cu smerenia de extracţie metafizică (zen-ortodoxă). Banalul lui Pallady este un banal neted, plat, fără ascunzişuri, nu e banalul fătarnic în care se strecoară hoţeşte mîndra umilinţă creştină, aşa cum fiorul mistic pătrunde în muşcatele lui Bernea. Cotidianul la Pallady (la fel ca la Matisse) nu este o trambulină către vreo divinitate, ci doar poteca îngustă, întortocheată şi egală cu sine a interminabilului prezent. Desigur, la fel cum Camil Petrescu nu este neapărat un „proustian", nici Pallady nu este un „matissean". Dar fără Proust şi Matisse nu am fi avut la îndemînă categoria estetică şi paradigma perceptivă prin care să-i înţelegem (chiar şi prin contrast) pe Camil Petrescu şi pe Theodor Pallady. Iar paradigma aceasta este modernismul, atît de aclamat şi continuu refulat în cultura autohtonă de ieri şi de azi.

VICTOR IVANOVICI

Cîteva neînţelegeri de risipit

De la urgenţa „repatrierii“ la trufia contrariată

Articolul de faţă a fost scris la scurtă vreme de la alegerile din noiembrie, la solicitarea unei reviste a aşa-numitei „Stîngi alternative“ (ecologiste şi culturale) din Grecia, interesată de semnificaţia schimbării ce tocmai se produsese la Bucureşti. În versiunea originală, l-am intitulat: **„Cîteva neînţelegeri de risipit şi unele lucruri pe care trebuie să le aflaţi despre România“.** Pînă aici, nimic curios. Întrebările care (mi) se vor pune, poate, ar putea suna, în ordine, după cum urmează: 1) **Ce rost are ca un text ce colportează elementar date informative arhicunoscute să ni se „servească“ tocmai nouă, care ne-am aflat în chiar miezul evenimentelor?** 2) **De ce autorul, care timp de patru ani a tăcut politic aproape cu desăvîrşire, „recidivează“ în publicistica de acest gen tocmai acum?** şi 3) **De ce o face cu un articol avînd tocmai acest destinatar?**

Voi căuta să vin în întîmpinarea celor trei „tocmai“, începînd cu al doilea; răspunsul meu se ambiţionează astfel să furnizeze publicului din ţară **explicaţia datorată**. Textul propriu-zis, care vizează **neînţelegerile de risipit**, se adresează desigur altui public, însă, în contextul explicaţiei, sper să nu rămînă cu totul lipsit de interes pentru cititorul român.

Pentru mine, ca pentru mulţi alţi intelectuali care am străbătut paranteza totalitară strîngînd din dinţi şi întorcînd spatele realităţii, perioada imediat următoare miraculosului (în ciuda tuturor ambiguităţilor) decembrie 1989 a fost una de frenetică militanţă. Se amestecau aici, în doze diferite, stimuli fără doar şi poate comuni întregii categorii sociale: de la bucuria că ni s-a redat în fine ţara furată la urgenţa „repatrierii“ – fie şi simbolice – a exilatului extern sau intern; de la redescoperirea dimensiunii civice la dorinţa de a compensa fără întîrziere prea îndelungul absenteism; de la frivola (de ce n-am spune-o?) fascinaţie a unei „jucării“ noi: politica, la iluzia că, relegat atîta amar de vreme în sfere private, discursul nostru ar putea avea acum o priză publică, dar şi (din nou, de ce n-am spune-o?) la trufia că am fi cei mai îndreptăţiţi şi calificaţi să dobîndim o asemenea audienţă... Cînd însă, în întortocherile istoriei postdecembriste, „jucăria“ politică şi-a pierdut noutatea şi angajamentul nostru civic, transparenţa, cînd viaţa şi-a luat, deci, sarcina de a reduce drastic iluziile noastre narcisiace, la mulţi dintre noi trufia contrariată s-a concretizat într-o reacţie aricească şi/sau într-o (nouă) izolare îmbufnată, repede tradusă – la unii – în cinismul de rigoare şi... „de tranziţie“. Puţini doar: cei mai buni, sau măcar cei mai puternici, mai puţin labili intelectuali români au găsit în sine resursele de generozitate necesare pentru a depăşi „sindromul nerăbdării“ şi a îmbrăţişa programul „luminist“ schiţat cîndva de Gabriel Liiceanu, angajîndu-se în acţiunea de durată a edificării şi educării unei societăţi civile, unde voinţa de schimbare să prindă mai întîi rădăcini solide, pentru ca abia ulterior – aşa cum s-a întîmplat în noiembrie trecut – ea să poată da în sfîrşit roadele aşteptate.

Cum am părăsit în 1992 publicistica militantă

Ca să depun aici şi o mărturie personală, eu unul am părăsit terenul publicisticii militante în momentul în care, după alegerile din 1992, cu rezultatul lor cunoscut, m-am surprins schiţînd un (veninos) pamflet cu titlul: „Bravos Naţiune! Halal să-ţi fie!“. Mi-am dat deodată seama că eram pe punctul de a mă supăra „ca proasta pe sat“, atunci cînd, dimpotrivă, un elementar simţ al decenţei ar fi trebuit să dicteze exilatului ce mă aflam că politica românească se face în România şi că, deci, nu mie îmi incumbă să dau lecţii electoratului din ţară. Păstrîndu-mi convingerile şi angajamentul de partea opoziţiei, am realizat că, de aici de unde mă aflu, rolul meu nu putea fi decît unul de „secundant“ al acesteia, contribuind – în măsura forţelor şi posibilităţilor mele – la dialogul ei cu opinia publică şi cu societatea civilă din ţara în care locuiesc de mai bine de zece ani. Acum, cînd propriile-mi opţiuni sînt în acord cu cele ale majorităţii românilor, simt că îmi pot permite o „recidivă“ în publicistica politică românească, fie şi numai în chip de dare de seamă despre misiunea pe care singur mi-am asumat-o.

Am considerat necesar (şi cu aceasta încerc să răspund la prima întrebare) ca, în dialogul cu exteriorul – de a cărui importanţă sper că nu mai e nevoie să conving pe nimeni –, să încerc a mă situa într-un punct de observaţie tot exterior, adică în acela din care publicul căruia mă adresam ar putea percepe procesul socio-politic şi realităţile din România.

Argumente contra sinistrofobiei

Dincolo de utilitatea pedagogică, socot că acest gen de demers are o valoare euristică şi pentru noi înşine, ajutîndu-ne să ieşim din pielea proprie, uneori prea strîmtă, şi să depăşim obsesiile identitare „omfaloscopice“, purtînd pecetea „pitorească“ a unui arhaic „exotism“ balcanic, din ce în ce mai insuportabil pentru cei ce iau în serios cerinţa repatrierii noastre în spaţiul modernităţii (şi al normalităţii).

Una din laturile demersului respectiv constă în orientarea mesajului pe lungimea de undă a receptorului, ceea ce înseamnă selecţia unui segment prioritar, al publicului potenţial. Or, din raţiuni istorice, în a căror analiză nu pot intra, în Grecia – ca şi în alte cîteva ţări occidentale – bună parte a opiniei publice continuă să reacţioneze pozitiv la argumentele Stîngii. Iar dacă ne vom putea suspenda o clipă stereotipele „sinistrofobe“ (o altă trăsătură „exotică“ la care e urgent să renunţăm), vom vedea că în zona respectivă a spectrului ideologic discursul totalitarist de sorginte comunistă se află de mult marginalizat, în favoarea umanismului pragmatic social-democrat al dezvoltărilor critice ale marxismului (incluzînd şi o critică a marxismului) sau a puseului libertar al „Noii Stîngi“, ieşite din comoţia socio-culturală a anului 1968. Toate acestea reprezintă tendinţe în care gîndirea civică şi democratică pe cale de constituire în ţările din Centrul şi Estul Europei trebuie să-şi caute interlocutori. Cu atît mai mult în România, unde – după cum rezultă cu claritate din analizele lui Vladimir Tismăneanu – tocmai lipsa unei tradiţii critice de stînga a fost aceea care a împiedicat constituirea unei adevărate disidenţe antitotalitare.

Cine a cîştigat alegerile în 1996 în România

Recenta victorie a fostei opoziţii în alegerile parlamentare şi prezidenţiale din România a dat noi prilejuri de „lamentaţii“ profesioniştilor celor „două unităţi de măsură“ din Grecia (de la „orfanii“ Stîngii şi pînă la neo-ortodocşi). Este vorba de aceia care, de la bun început, au căutat prilejuri de a întuneca imaginea schimbărilor politice în curs în ţările „socialismului real“ de altădată, neîncetînd, pe de altă parte, să sprijine tot timpul (cînd discret şi cînd cu insolenţă) pe diverşi „neo/postcomunişti“ (categorie ce include de la criminali de drept comun – ca Slobodan Miloşevici, în Serbia – pînă la admiratori paranoici ai lui Hitler – ca Lukaşenko, în Belarus –, şi de la „domnişori“ ai *nomenklaturii*, ca bulgarul Jean Videnov, pînă la bătrîni „vulpoi“ ai acesteia, ca românul Ion Iliescu). Desigur, atunci cînd interlocutorul e vădit de rea-credinţă, orice apel deontologic devine cu desăvîrşire inutil şi nu merită cîtuşi de puţin osteneala. Se întîmplă însă ca şi persoane de bună-credinţă (provenite sau nu din rîndurile Stîngii) să fie influenţate de atari interpretări unilaterale şi deformatoare. Pentru aceşti destinatari naturali m-am simţit ispitit să aştern pe hîrtie mesajul următor, în speranţa de a le lămuri unele neînţelegeri şi de a restabili cîteva adevăruri despre România.

1. Alegerile din România le-a cîştigat cu adevărat Dreapta?

Nu, şi aceasta rezultă dintr-un sumar examen, atît al identităţii politice a partidelor şi formaţiunilor ce alcătuiesc coaliţia guvernamentală, cît şi al programelor pe care le-au propus publicului pe durata campaniei electorale.

După cum se ştie, în al doilea tur de scrutin al prezidenţialelor, s-au coalizat, spre a zădărnici o a treia realegere (neconstituţională) a lui Ion Iliescu, precum şi în vederea unei viitoare guvernări comune, cele două mari formaţiuni ale opoziţiei: **Convenţia Democrată din România (CDR)**, condusă de actualul preşedinte Emil Constantinescu, şi **Uniunea Social-Democrată (USD)**, avîndu-l ca lider pe Petre Roman (şef al primului guvern postrevoluţionar, 1990–'92, actualmente preşedinte al Senatului).

„Dreapta“ versus „stînga“?

Fără îndoială, vechile concepte de „geografie“ politică, precum opoziţia „dreapta“ *versus* „stînga“, au devenit astăzi şi inoperante, şi lipsite de sens şi de conţinut istoric real. Cu toate acestea, nu trebuie ignorat faptul că actualul „nucleu dur“ al **CDR**, şi anume **Partidul Naţional-Ţărănesc Creştin-Democrat (PNŢCD)**, între cele două războaie mondiale, era considerat ca aparţinînd mai degrabă zonei de stînga a spectrului partidelor burgheze din România (în poziţie oarecum analogă cu aceea a „radicalilor“ francezi sau a „populiştilor“ balcanici, ca, de pildă, „agrarienii“ lui Stamboliski în Bulgaria sau „sociologii“ lui Papanastasiou în Grecia). În această calitate, de altfel, a şi fost asiduu curtat de comunişti în epoca Fronturilor Populare. După ce a fost prigonit, pus în afara legii, iar liderii istorici i-au fost exterminaţi de către regimul stalinist de după al doilea război mondial şi după ce s-a reconstituit în ilegalitate – cu care prilej a şi aderat la Internaţionala Creştin-Democrată –, **PNŢCD** a reapărut pe scena politică legală în 1989, cu un profil ceva mai conservator, dar, în tot cazul, conform standardelor unei democraţii de tip occidental; componenta „creştină“ a ideologiei sale îi conferă chiar un plus de sensibilitate socială. Din **CDR** fac parte de asemenea unele partide mai mici, cum este cel **Ecologist (PER)**, şi organizaţii nonpartinice, precum **Alianţa Civică (AC)** (amintind de „Forurile“ active în Cehoslovacia şi Germania Răsăriteană în 1989); este vorba deci de formaţiuni politice care cu nici un chip nu ar putea fi calificate „de dreapta“. Cît despre **USD**, această alianţă este alcătuită din **Partidul Democrat (PD)** al lui Petre Roman, care reprezintă stînga „luminată“ cu origini comuniste, care însă a îmbrăţişat cauza reformei democratice radicale şi structurale (de tipul socialiştilor conduşi de Gyula Horn în Ungaria), şi din **Partidul Social-Democrat din România (PSDR)**, unul din întemeietorii istorici – în 1889 – ai Internaţionalei Socialiste.

Programele electorale ale celor două formaţiuni (cunosc mai bine „Contractul cu România“ al **CDR**) menţionează ca prioritară necesitatea paşilor hotărîţi în direcţia economiei de piaţă şi a integrării ţării în „structurile euro-atlantice“; nu ignoră însă costul social al reformelor şi menţionează necesitatea ajutorării păturilor sărace ale populaţiei (care, într-adevăr, se află într-o stare de neînchipuită pauperizare). Sînt, deci, propuneri ce se situează foarte departe de filosofia dreptei economice; deloc întîmplător, de altfel, singurul segment al opoziţiei care n-a izbutit să atingă pragul de 3% necesar reprezentării în Parlament a fost **Alianţa Naţională Liberală (ANL)**, cu un program neoliberal „pur şi dur“. (Personal, aş fi preferat să văd profilîndu-se la orizont o perspectivă ceva mai îndrăzneaţă de schimbare, de tipul „terapiei de şoc“ aplicată economiei poloneze, însă, firește, de aici de unde mă aflu, nu sînt eu cel mai îndreptăţit să judec asemenea opţiuni.)

În fine, un gest politic recent al fostei opoziţii româneşti este grăitor pentru fizionomia democratică a acesteia. De pe poziţii de putere, coaliţia **CDR-USD** a invitat **Uniunea Democratică a Maghiarilor din România (UDMR)** să facă parte din Guvern, deschizînd astfel drumul unei reconcilieri sincere între români şi importanta minoritate a ungurilor din Transilvania (estimată numeric de la 1,5 pînă la 3 milioane de locuitori).

PDSR – partidul ce a transformat nomenklatura în mafie

2. „Regimul Iliescu“ a fost unul de stînga?

Nu, judecînd după profilul **Partidului Democraţiei Sociale din România (PDSR)** (fost guvernamental) şi al aliaţilor lui, şi îndeosebi după anumite metode şi acţiuni la care a(u) recurs pe perioada celor şapte ani cînd s-a(u) aflat la cîrma ţării.

PDSR, partid ce se declară „social-democrat“ (fără a fi recunoscut ca atare nici pe plan intern nici extern), e în fond o alianţă – ori mai degrabă o conspiraţie – de interese, în scopul ca (după imolarea rituală a cuplului dictatorial în chip de „ţapi ispăşitori“), pe de-o parte, să se garanteze impunitatea marilor criminali ai regimului trecut, iar pe de altă parte, să se asigure transformarea eşalonului II şi III al *nomenklaturii* într-o atotputernică Mafie, care să

controleze şi să administreze tranziţia la economia de piaţă (fenomenul a fost calificat în România drept „directocraţie". Pentru atingerea acestor obiective, PDSR s-a aliat cu alte trei partide, ce reprezintă segmentele cele mai reacţionare ale aceleiaşi *nomenklaturi*: 1) **Partidul Socialist al Muncii (PSM)**, formaţiune a „nostalgicilor" nedisimulaţi ai comunismului (de tip Ziuganov), în frunte cu un impenitent şi incalificabil bard al dictaturii ceauşiste, „poetul" Adrian Păunescu; 2) ultranaţionalistul **Partid al Unităţii Naţionale a Românilor (PUNR)**, care incită pe faţă la „curăţenie etnică" împotriva maghiarilor, avîndu-l drept lider pe Gheorghe Funar, „pitorescul" primar al Clujului, implicat personal în scandalul „jocului de întrajutorare" Caritas; şi 3) **Partidul România Mare (PRM)** – fascistoid, antisemit şi xenofob – care propăvăduieşte „revizionismul" istoric în chestiunea Holocaustului şi revendică public figura generalului Ion Antonesu, dictator prohitlerist al României în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, partid condus de un alt „poet de curte" al Ceauşeştilor, Corneliu Vadim Tudor (pe care Iliescu însuşi, într-un moment de sinceritate, l-a comparat cu Jirinovski).

Crimele „regimului Iliescu"

„Regimul Iliescu" (cum a fost numită guvernarea ţării de către PDSR, datorită poziţiei-cheie deţinută de preşedinte, care, oficial, nu făcea parte din partidul de guvernămînt) n-a fost doar unul dintre cele mai corupte din întreaga istorie a României (care totuşi, ţară balcanică fiind, dispune de o veche şi bogată experienţă la capitolul cu pricina), ci se face vinovat de o serie întreagă de obscure crime, ce vor trebui odată şi odată (fie ca aceasta să se întîmple cît de curînd) elucidate. Menţionez selectiv:

– chestiunea faimoşilor „teroriştii", cărora li se atribuie cele mai multe dintre victimele Revoluţiei din Decembrie 1989, şi care, cu diverse diversiuni (ca cea de la Televiziune), au ţinut mulţimea revoltată pe străzile Bucureştilor, exact pînă ce Iliescu, la loc sigur, a terminat de împărţit cărţile puterii;

– ciocnirile sîngeroase de la Tîrgu Mureş, între români şi unguri (martie 1990), care – nu mai e un secret pentru nimeni – au fost provocate de grupuri ale (oficial dizolvatei, însă deloc dispărutei) Securităţii, spre a se justifica astfel reactivarea poliţiei secrete, în chip de „Serviciul Român de Informaţii";

– repetatele „mineriade" – incursiuni în Capitală ale pretorienilor iliescieni –, pentru intimidarea Opoziţiei, pentru reprimarea revoltei tineretului din Piaţa Universităţii sau pentru răsturnarea guvernului legal al lui Petre Roman, vinovat de a-şi fi luat prea în serios misiunea reformatoare.

Să judece deci fiecare în ce măsură „regimul Iliescu" are dreptul de a revendica o culoare politică de stînga (mai ales morală).

3. Există vreun pericol de revanşism din partea noii conduceri româneşti?

Într-o ţară unde unul din zece locuitori devenise (fie şi numai formal, din raţiuni de supravieţuire) membru al Partidului Comunist, sperietoarea epurărilor sau a prigoanei împotriva foştilor comunişti, agitată de cei pînă mai ieri la putere, a constituit multă vreme o frînă în calea progresului fostei Opoziţii.

Astăzi este însă limpede lipsa oricărei intenţii vindicative din partea ei. Dacă nu altceva, profilul biografic al celor trei „oameni-cheie" ai noii conduceri – preşedintele Emil Constantinescu, preşedintele Senatului Petre Roman şi premierul Victor Ciorbea –, legaţi, într-un fel sau altul, într-o măsură mai mare sau mai mică, ca de altfel milioane de alţi români, de structuri şi instanţe ale vechiului regim, dovedeşte că, pentru învingătorii din noiembrie, ceea ce contează cu adevărat nu este trecutul, ci angajamentul personal al fiecăruia de partea viitorului ţării.

Rămîne, desigur, pe tapet cerinţa de a se efectua un „Nürnberg al comunismului", cu clarificarea că aceia care o formulează înţeleg prin aceasta un proces moral, şi nu unul penal, în scopul unei *katharsis* colective prin recuperarea memoriei colective. Iar dacă se va ajunge şi la penalizarea unor indivizi, ei vor fi chemaţi să plătească pentru crime, şi nu pentru opţiunile lor ideologice. Anumite personalităţi ale societăţii civile – cărora „regimul Iliescu" le-a creat faima de „maximalişti", dacă chiar nu de extremişti – revendică traducerea în fapt a punctului 8 al „Proclamaţiei de la Timişoara" (1990): interzicerea accesului la funcţii publice a celor mai proeminenţi membri ai *nomenklaturii* şi ai foştilor agenţi ai Securităţii (şi nu pentru totdeauna, ci pentru o perioadă determinată de timp). Aceasta e tot ce cer, drept compensaţie a chinurilor dantesti pe care le-au îndurat, victimele „Holocaustului roşu"!

(Subtitlurile aparţin redacţiei)

VALENTIN FEYNS

Gînduri la moartea lui Dan Aftalion

Sînt oameni a căror amintire îţi evocă evenimente majore, întîmplări personale, fapte, vorbe. Cînd mă gîndesc însă la Dani Aftalion, îmi sună în urechi rîsul lui vesel de copil mare, de suflet bun. Rîdea clipind repede din ochi, rîdea cu umerii, uneori cu tot trupul. Dani rîdea aşa cum trăia: cu poftă.

A murit acum cîteva săptămîni la Paris, unde plecase ca adolescent şi unde a lucrat timp de cîteva decenii la televiziunea franceză, urcînd treptele recunoaşterii profesionale.

Ne-am cunoscut la vremea cînd jucam fotbal cu nasturi şi cînd desenele cu ***Arthur le fantome justicier*** din *Vaillant* erau una din puţinele dovezi că exista şi altă lume în afara celei cenuşii în care trăiam. De-a lungul anilor, am vorbit şi ne-am văzut mult prea rar. Dacă mă gîndesc bine, îl căutam aproape numai atunci cînd aveam nevoie de ceva, dar asta nu mă împiedica să-l găsesc întotdeauna. Ultima oară i-am telefonat înaintea alegerilor din noiembrie, cînd strîngeam semnături pe urările de succes pentru opoziţie pe care ni le-a publicat *„22"*. Faptul că era deja îngrozitor de chinuit de boala care avea să-l ucidă în cîteva luni nu l-a împiedicat ca în 24 de ore să-mi faxeze o listă cu zeci de nume de români din Franţa.

Celor care l-au cunoscut, nu trebuie să le explic de ce la moartea lui trebuie să păstr îm un moment de reculegere. Celor care nu l-au cunoscut, nu pot decît le sugerez că Dani îşi merită momentul de recunoştinţă pur şi simplu pentru că România pentru el nu a încetat niciodată să existe. Asta nu e nici puţin, nici de la sine înţeles. În primăvara lui 1994, încercînd să-şi explice prezenţa la Sinaia a unor „oameni de ştiinţă români din străinătate" invitaţi la un meeting de un regim pe care majoritatea dintre ei îl disprețuiau, Gabriela Adameşteanu scria: *„Probabil că nu ajunge o viaţă ca să uiţi România"*. E foarte frumos spus şi adevărat pentru mulţi. Dar nu pentru toţi. Şi nu e vorba numai să nu uiţi. Mai e şi ce-ţi aduci aminte şi ce faci cu amintirile după ce ţi le-ai disciplinat.

Dani nu uitase. Pentru el, prieteniile, ataşamentele, convingerile nu erau pe termen, nu erau negociabile, nu trebuiau justificate sau explicate. România era parte din viaţa lui şi relaţiile lui cu România erau un subiect pe care în general nu era dispus să-l discute şi de care nu făcea caz, dar cînd venea vorba de România nu era niciodată ocupat sau obosit, iar ajutorul lui nu era niciodată drămuit sau de mîntuială. Dacă te „adopta" Dan Aftalion, asta îţi deschidea multe uşi, de la cea a apartamentului lui la cele ale unor personalităţi politice franceze marcante sau ale studiourilor televiziunii pariziene. Şi nu îşi ajuta numai prietenii. Printre cei care s-au bucurat de asistenţa lui s-au numărat şi reprezentanţi, direcţi sau indirecţi, ai regimului Iliescu, pe care îi accepta cu politeţe corectă şi distantă drept reprezentanţi ai României, dar despre care vorbea rîzînd şi clipind des. Putea să-şi permită să rîdă. Sînt mulţi cei care, de la Regele Mihai la Coposu, la preşedintele Constantinescu, ar fi putut să depună mărturie că inima lui era on *the side of the angels*. Sînt imortalizaţi în colecţia lui de fotografii, pentru că Dani strîngea, păstra, colecţiona ca unul pentru care trecutul risca să se evapore dacă nu poţi să pui mîna pe el din cînd în cînd. Ultima oară cînd ne-am văzut, mi-a arătat *Monitorul Oficial* din 11 iunie 1948, care înşiruia întreprinderile proaspăt naţionalizate, o listă care începea cu Uzinele Malaxa şi sfîrşea cu boiangeria Aftalion. Spera să-şi ia terenul înapoi, la intersecţia bulevardului Carol cu Calea Moşilor, şi să-l doneze pentru construirea unui cămin de studenţi.

Pe scurt, Dan Aftalion era un membru de elită a ceea ce din 1989 unii numesc „diaspora românească".

Am pus expresia între ghilimele, pentru că mă înfior de cîte ori o aud sau o citesc. Poate pentru că asociez noţiunea de diasporă cu catastrofe naţionale care se vindecă în sute sau mii de ani, sau nu se vindecă niciodată, şi pentru că – în ciuda hemoragiei umane cumplite care durează de zeci de ani şi nu dă semne că vrea să se oprească – sper să nu se aplice României, aşa cum s-a aplicat evreilor sau armenilor sau africanilor.

Indiferent însă cum i-ai numi pe românii care trăiesc în străinătate – diasporă, exil, emigraţie –, nu există nici un dubiu că au adus cu ei de acasă năravuri şi răni, cicatrizate sau nu. Cumplita luptă de supravieţuire şi adaptare la o viaţă nouă nu i-a făcut să se apropie, dincolo de un cerc restrîns de rude şi prieteni. Nu au găsit o istorie de organizare şi nu au ştiut sau nu au vrut să înceapă una, iar relaţia exil-ţară nu era decît o sursă suplimentară de dezbinare. Comuniştii au otrăvit relaţia cu „diaspora" şi între membrii ei, cu aceeaşi perseverenţă cu care au distrus acasă societatea civilă, iar parodia de democraţie care s-a instalat la putere în România după 1989 a provocat în „diasporă" sentimente de dezamăgire, disperare neputincioasă şi diverse grade de resemnare. Ca rezultat, exilul românesc e atomizat şi otrăvit de suspiciuni şi atavisme, e o masă amorfă presărată cu indivizi de excepţie, o masă apatică cu momente de entuziasm impresionante dar încă infantile, o masă amorfă care probabil nu se va cristaliza fără impuls din ţară. Cei care se întorc din cînd în cînd cu faţa spre România o fac dintr-o multitudine de motive, dar o fac în cea mai mare parte pe cont propriu, unul cîte unul. Ţesătura dintre noi e aşa de străvezie, de parcă am trăi într-o veşnică vară, cînd de fapt trăim într-o iarnă întreruptă de dezgheţuri şi ne aducem aminte unii de alţii numai cînd vrem să intrăm în NATO sau în mai ştiu eu ce.

E uşor de înţeles de ce actuala conducere a României nu are încă timp pentru „diaspora". Cînd o să aibă, nu trebuie să uite că relaţia exil-ţară nu e o stradă cu sens unic, că o relaţie se construieşte şi se menţine şi că, în general, ceea ce poţi să „iei" dintr-o relaţie e direct proporţional, calitativ şi cantitativ, cu ceea ce ai investit în ea. Argumentul unora că România nu e în situaţia să „dea" „diasporei" e penibil. Numai indivizii lipsiţi de imaginaţie nu au ce da.

Cu aceeaşi înţelepciune şi perseverenţă cu care şi-a cîştigat electoratul intern, actuala administraţie – şi prin ea Noua Românie – are capacitatea să-şi recîştige conaţionalii exilaţi, în aşa fel încît nimănui, niciodată, să nu-i mai treacă prin cap să vorbească despre o „diasporă românească". Şi sînt semne că intenţionează să o facă. Unul din semne este că, la înmormîntarea lui Dan Aftalion, doi militari în uniformă de gală au depus o jerbă de flori din partea lui Emil Constantinescu. România, prin preşedintele ei, şi-a onorat în moarte un copil care n-a uitat, nu şi-a întors faţa şi a fost prezent cînd a fost nevoie de el.

Neamurile, ca şi oamenii, ar trebui să risipească numai din ceea ce le prisoseşte. Din păcate, risipim din ce nu avem niciodată destul. Neamurile – oameni, oamenii – prieteni.

Washington, martie 1997

Expoziţie de pictură

Miercuri, 12 martie a.c., ora 13, la sediul Fundaţiei Culturale Române va avea loc vernisajul expoziţiei de pictură „Imagine în imagine" a artistului german de origine română **Horia Roşca**.

Artistul, născut în 1948 la Bucureşti, a absolvit Institutul de Arte Plastice „N. Grigorescu", secţia de pictură de şevalet, la prof. Gh. Saru, în anul 1974. Între anii 1975 şi 1979 a lucrat ca restaurator la Muzeul de Artă al României. Între anii 1981–1982 a beneficiat de o bursă în Italia, iar din 1983 trăieşte şi creează în Germania. Pictorul Horia Roşca a fost premiat în 1972 la concursul „Musée 2000", desfăşurat la Luxemburg; în 1979 a obţinut premiul al II-lea la concursul de grafică „Voroneţiana"; în 1982 i s-a acordat premiul UAP pentru Artă Monumentală, iar în 1993 a fost premiat la concursul „Automobilul în Artă", desfăşurat în cadrul Salonului Internaţional al Automobilelor de la Frankfurt/Main. În anul 1996 a fost premiat al concursului „Essen-Kaltemberg-Beisen".

Între anii 1976–1979 şi-a expus picturile în şase expoziţii în România – la Bucureşti (patru expoziţii), Braşov şi Craiova. Dintre expoziţiile personale le amintim pe cele din 1982, de la Galeria Gabiano din Roma (Italia), din 1984, la Galeria Gogol, din 1988 de la „Künstlerverein Malkasten", ambele din Düsseldorf (Germania), din 1989 şi 1990 de la Langenfeld (Germania).

A participat la numeroase expoziţii colective: la Salonul de Toamnă de la Paris în 1983, 1988, 1989, 1990 şi 1992, la expoziţia „Grandes et Jeunes d'aujourd'hui" de la Paris, în 1984, la „Grosse Düsseldorfer Ausstellung" în 1985, la „Inter-Art" de la Moscova ş.a.

Lucrările sale se găsesc în Colecţiile de Stat din Bucureşti, la primăria Langenfeld, Hôtel de Ville Paris, Luxemburg, precum şi în colecţii private din România, Germania, Franţa, Belgia, SUA, Canada.

Expoziţia care va fi vernisată pe 12 martie la Bucureşti este prima din 1979 în România.

CRONICĂ DE TEATRU

IRINA COROIU

Teatrul UNU la debut

Ca un mecena poet (**Gheorghe Cojocaru**: *„În acest loc din Europa Orientală, Teatrul UNU, ca miracol, este miracolul de a ne simți împreună"*), cu un director artistic tînăr pedagog și regizor cu program (**Dragoș Galgoțiu**: *„Gestul de atitudine și radicalitatea mijloacelor de comunicare vor constitui criteriul constant în alcătuirea repertoriului și specificității acestui teatru"*), cu o secretară literară teatrolog eficient (**Alina Moldovan-Massaci**: *„Teatrul UNU încearcă să definească o nouă morală teatrală, să reinstaureze în teatru simțul organicității sincretismului, să transforme spațiul exclusiv teatral într-un spațiu spiritual"*), o echipă de 15 foarte tineri actori (**Ioana Abur, Anca Androne, Otilia Caba, Mihai Baranga, Emil Hoștină, Gabriel Spahiu, Medeea Marinescu, Gabriela Curpăn, Florin Grigoraș, Marius Cordoș, Mircea Drîmbăreanu, Mihai Răzuș, Vlad Jipa, Andrei Rusu, Sorin Tofan**) s-a lansat în aventura unei alternative neconvenționale și nonconformiste, menită să revitalizeze relația creator-spectator-experiment-eveniment-practică-teorie în modalități insolite, generate de tipul de receptivitate actuală.

În racord contemporan, **Anca Maria Colțeanu** propune *Un tramvai numit Dorință* (1947) *musical* (autorul partiturii **Marius Popp**, songurile **Chris Simion**, coregrafia **Varvara Ștefănescu**), o virtuală acoladă între repere universale (1927 – ***Funny Face*** de George Gershwin, 1957 – ***West Side Story*** de Leonard Bernstein) și autohtone (***Orpheus Descending***,în regia lui **Adrian Pintea** la Teatrul Româno-American). Cîmpiile Elizee ale unui New Orleans impregnat de îndrăcite ritmuri jazzistice i se refuză eroinei mitomane, hărțuită de amintirea *dancing*-ului unde i s-a sinucis soțul homosexual. Vertijul patologic al exasperantei sale insatisfacții sexuale este amendant drastic de o opinie publică la rîndu-i tarată, gravitînd opacă în aburii alcoolului și beției jocurilor de noroc. Volutele subconștientului deopotrivă individual și colectiv sînt circumscrise repetitiv cu ajutorul turnantei din mijlocul scenei (pe care se află și pianul tapat de **Cristian Moldoveanu**), soluție scenografică perfect adecvată ineditei viziuni regizorale care punctează fluxul umoral prin fluid sonor și gestual, marcînd convertirea stridențelor naturaliste într-un crepuscular existențialism ce anunță anti-forma teatrului absurdului. Știut fiind că Tennessee Williams a avut intuiția iraționalismului ilustrat printre alții de Samuel Beckett.

Forța motrice a experimentului perpetuu, caracteristic dramaturgiei contemporane, constituie și punctul comun al acestui spectacol cu prima premieră a Teatrului UNU, ***Așteptîndu-l pe Godot***, în regia lui **Dragoș Galgoțiu**. Eliminîndu-se dimensiunea clovnescă a textului, sînt căutate acele „sunete fundamentale" despre care pomenea însuși Beckett, care a preluat în sintagme personale o temă heideggeriană de sorginte kierkegaardiană și anume tema fugii de realitate prin perorație. O zguduitoare imagine plastică a alienării prin iluzionare – în condițiile anihilării individului redus la neființă încă din viață – este potențată prin multiplicarea perechilor cvasi-antagonice de protagoniști-vagabonzi ai existenței. O existență derizorie consumată sub bicîul dependenței de o autoritate absentă, într-un subsol al dejecțiilor materiale și verbale (decorul **Eva Szantai**) – astfel este materializat acest arhicunoscut text reprezentativ pentru teatrul nihilismului. Nihilism atît de actual prin care se verifică inautenticitatea sentimentelor umane pozitive – amiciție, compasiune, remușcare – aflate la concurență cu servitutea, obediența, ura. Limbajul și comportamentul, cele două modalități existențiale esențiale, sînt subsumate unei întregi game a termenilor negativi, de la insignifianță și irelevanță la incongruență, incomprehensibilitate și ireversibilitate.

Finalul – cu acea lumină orbitoare care coboară strivitor peste azilanții întunecatei nopți a actualei ebuliții expectative – pecetluiește categoric soarta prezentului: mîntuirea prin damnare!

O reprezentație care sugerează marca unui stil interpretativ (conform coregrafiei trupei, **Varvara Ștefănescu**): *„un suflu de inexprimabilă taină rămîne întotdeauna între cuvînt și mișcare, în balansul de «du-te vino»". Du-te vino* – poem vizual de Samuel Beckett – urmează să fie a treia premieră a Teatrului UNU.

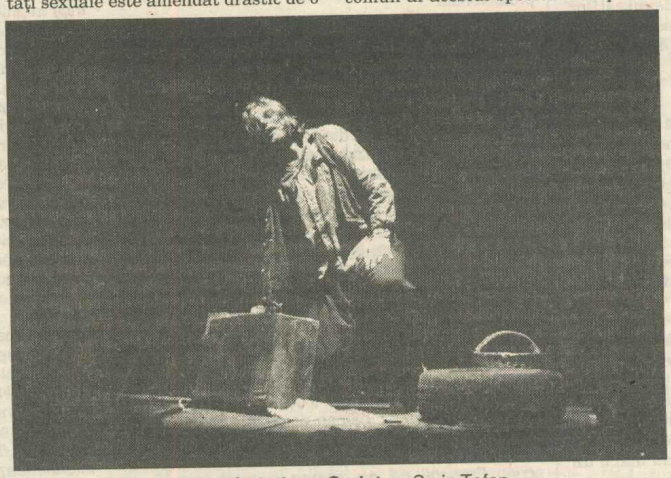

Așteptîndu-l pe Godot, cu Sorin Tofan

Premiile UNITER

Premiul de excelență: Silviu Purcărete

Premiul pentru întreaga activitate: Leopoldina Bălănuță (actorie), Radu Beligan (actorie), Liviu Ciulei (regie), Ion Popescu-Udrișteanu (scenografie), Ion Toboșaru (critică).

Cel mai bun spectacol: ***Danaidele*** după Eschil, Teatrul Național Craiova & Fundația pentru Teatru și Film TOFAN, regia: Silviu Purcărete.

Cel mai bun regizor: Cătălina Buzoianu, pentru spectacolele ***Șase personaje în căutarea unui autor*** și ***Copilul înghețat*** („Bulandra"), ***Chira Chiralina*** (Teatrul Dramatic „Maria Filotti" din Brăila) și ***Penthesileea*** (Teatrul Dramatic din Constanța).

Cel mai bun scenograf: Dragoș Buhagiar și Irina Solomon pentru ***Frații*** (Teatrul „Sică Alexandrescu" din Brașov) și ***Chira Chiralina*** (Teatrul „Maria Filotti" din Brăila)

Cel mai bun actor: Victor Rebengiuc pentru rolul „Dodge" din ***Copilul înghețat*** („Bulandra").

Cea mai bună actriță: Mariana Mihuț pentru rolul „Halie" din ***Copilul înghețat*** („Bulandra").

Cel mai bun critic: Cristina Dumitrescu.

Premiul special „Interferențe" al Fundației Culturale Române pentru merite de excepție în integrarea culturii românești în cultura universală: Tompa Gábor.

Premiul pentru cea mai bună piesă a anului, acordat de Fundația Principesa Margareta: ***Capricii*** de Olga Delia Mateescu.

Cel mai bun debut: Velica Panduru – pentru costumele la ***Conu Leonida față cu reacțiunea*** (Teatrul Mic), ***Lecția*** (Theatrum Mundi și „Nottara") și ***Penthesileea*** (Teatrul Dramatic din Constanța).

Cel mai bun spectacol – teatru TV: ***Șarpele***, scenariul Adrian Rogovschi și Viorel Sergovici, după Mircea Eliade, regia artistică: Viorel Sergovici.

Cel mai bun spectacol – teatru radiofonic: ***La Punta*** de Yvette Z'Graggeri, regia artistică: Leonard Popovici.

Diploma pentru producțiile școlilor de teatru: ***Bine mamă, da' âștia povestesc în actu' doi ce se-ntîmplă-n actu'-ntîi***, spectacol al clasei prof. univ. Dionisie Vitcu, de la Academia de Arte „George Enescu" din Iași.

Program european de cooperare în domeniul cercetării și tehnologiei

Premierul Victor Ciorbea s-a întîlnit în data de 4 martie a.c. cu Misiunea de evaluare a Programului European de cooperare în domeniul cercetării și tehnologiei – EUREKA. Misiunea a fost condusă de Roy Williams, reprezentantul Marii Britanii, care deține în prezent președinția acestui organism. La întîlnire a participat ministrul Cercetării și Tehnologiei, Bujor Bogdan Teodoriu.

Programul EUREKA își propune să pună în circulație pe piața continentală produse, servicii și tehnologii de înalt nivel. Vizita Misiunii în România are ca scop aprecierea modului în care România satisface criteriile pentru a deveni membru EUREKA. Pentru că apreciază valoarea cercetătorilor români care participă deja la patru proiecte, Roy Williams a declarat că va recomanda primirea României în acest organism european. Decizia finală va fi luată de Consiliul de miniștri al EUREKA în luna iunie a.c.

INSTITUTUL EUROPEAN

Corneliu Bîrsan
Maria Gaiță
Mona Maria Pivniceru

DREPT CIVIL. DREPTURILE REALE

Lucrarea propune o analiză a dreptului de proprietate și a celorlalte drepturi reale – instituții esențiale ale dreptului civil – dintr-o perspectivă teoretică și, mai ales, dintr-una practico-judiciară.

ISBN 973-586-042-2
232 pag. 26 500 lei

Comenzi și informații la sediul Editurii, în Iași:
Str. Cronicar Mustea nr. 17
C P 161
cod 6600
Tel 032-127311
Tel-fax 032-230197

În colecția *UTILIS*

va mai apărea:
M.M. Pivniceru, P.Susanu, D.Tudorache
CONTRAVENȚIA. TEORIE. PRACTICĂ JUDICIARĂ. LEGISLAȚIE UZUALĂ

Din numerele viitoare

• *Interviuri cu* ***Alexandru Beldiman****, președintele Uniunii Arhitecților,* ***Alexandru Ioan Herlea****, ministrul Integrării Europene, și cu* ***Leon Volovici****, cercetător la Universitatea Ebraică din Ierusalim •* ***Magda Cârneci****: despre expoziția lui Horia Bernea •* ***Dan Danielopol****: „Fascinația biologiei" •* ***Andrei Marga****: „Globalizare și universalizare" •* ***Pavel Câmpeanu****: „Proiect pentru elaborarea unei istorii a TVR" •* ***N. Rădulescu Dobrogea:*** *„Fosta guvernare și mediul ambiant din România" •* ***Aurelian Crăiuțu****: „Liberalismul inevitabil" •* ***H.-R. Patapievici****: despre „Jurnalul" lui Mihail Sebastian •*

DANIEL VIGHI

Literatura şi ideea

● „Vine vremea literaturii" ● Creaţia valabilă artistic presupune şi o interpretare a literaturii ● Nu ştiu dacă e bine ca peste o sută de ani critica criticii să ia locul criticii, iar critica literaturii să devină literatura însăşi ● În lume, tot mai mulţi explică bine literatura şi tot mai puţini o fac bine ● Întotdeauna literatura încurcă, nu descurcă ● De aceea, Platon o izgoneşte din cetate ●

Rîndurile care urmează mi-au fost sugerate de afirmaţia lui Mircea Cărtărescu, care zicea că *„vine vremea literaturii"*, adică nu a literaturii despre literatură, ci a **literaturii bătrîne**. A prozei, a teatrului, a poeziei. Şi eu cred în treaba asta. Pînă atunci, însă, ar trebui reabilitată literatura în ochii propriilor ei cititori. Iată, bunăoară, în mediile universitare filologice nu este acceptată creaţia în proză sau poezia ca argument al preocupărilor ştiinţifice, în acele „curricula". Se consideră că nu ar exista nici o legătură între creaţia propriu-zisă şi interpretarea ei, ca îndeletnicire „ştiinţifică". Or, o creaţie valabilă artistic, care nu este mimetică, presupune implicit şi o interpretare a literaturii, chiar este aşa ceva. Cînd scrii literatură, scrii de fapt **şi despre** literatură. Dacă sîntem obligaţi să interpretăm numai într-un anume fel literatura, nu vom mai avea timp fizic să scriem literatură. O creaţie artistică bine făcută este şi dobîndirea unei **ştiinţe despre cum se face aceasta**, or, faptul acesta nu ar trebui nici marginalizat şi nici, mai rău, neluat în seamă. Îmi dau seama de imposibilitatea depăşirii acestei prejudecăţi, sînt la mijloc şi obligaţii didactice, numai că n-am înţeles şi nu voi pricepe niciodată de ce, bunăoară, Liviu Rebreanu, pentru romanul ***Ion***, nu ar fi meritat titlul de doctor în litere. Chiar aşa, post-mortem.

O altă capcană a **bătrînei literaturi**, cum i-am spus, este fascinaţia filozofiei. La asta se adaugă filozofia interpretării literaturii şi interpretarea propriu-zisă. Într-un scenariu *science-fiction* ne-am putea închipui cum cea din urmă ar putea să ocupe treptat locul literaturii. Nu ştiu dacă ar fi de dorit ca, peste o sută de ani, critica criticii să ia locul criticii, iar critica literaturii să devină literatura însăşi, odată ce se spune, nu fără temei, că explicarea literaturii este tot literatură. Am impresia, poate iluzia, că, în lumea largă, tot mai mulţi explică „bine" literatura şi tot mai puţini o fac „la fel de bine". Ca să scăpăm din primejdia acestei fascinaţii, ar trebui să relativizăm dominaţia aceasta exclusivă a filozofiei interpretării, a filozofiei istoriei, a filozofiei politicului. E prea mult. Putem să-i reproşăm filozofiei moderne (chiar dacă riscăm patetic) că nu mai este dragoste de înţelepciune, ci dragoste de idei. Iubim atît de mult ideile, încît le ideologizăm. Asta facem. Ideea (cu majusculă) este o reducţie şi o generalizare a lumii, de aceea este fascinantă. Este, în fapt, un mai puţin care ne dă iluzia că stăpînim mai mult, plasîndu-ne într-o postură privilegiată. Asta este iluzia ideii, drogul, orgoliul, fascinaţia ideii: fiind o formă de dominare şi de subordonare clasificatoare, ideea este (şi) o formă de colaborare cu propriul orgoliu. A clasifica şi a (sub)ordona – iată superbele noastre iluzii. Răzmeriţa împotriva ideii încape tot în marginile unei idei. A evada din marginile ideii este tot o idee. Din această capcană nu putem ieşi decît prin literatură, prin vetustaţea prozei, poeziei, a teatrului. Literatura este una dintre puţinele îndeletniciri omeneşti, alături de muzică şi artele plastice, care scapă din dictatura ideii, este idee şi mai mult decît atît. Pentru că are pretenţia că explică lumea, filozofia a generat discursul ideologic şi a motivat tiraniile sau a fost folosită ca alibi de acestea (pentru că tiraniile sînt şi ele o formă de orgoliu, se nasc din orgoliu). Dictaturile au nevoie de hermeneutica filozofică pe înţelesul tuturor, adică de ideologie, au nevoie de explicarea lumii şi de reducţionismul care se naşte de aici. Întotdeauna alibiul dictaturii este o idee. Aceasta are în ea sămînţa dictaturii, pentru că, în raport cu ea, există doar includerea sau excluderea, acceptarea sau respingerea. Şi cine altcineva putea oferi toate aceste facilităţi sistemelor totalitare, cine altcineva, dacă nu filozofia, cu pretenţia ei de a se explica lumea, de a o pune în ordine, ca borcanele de murături în cămară?

Literatura încurcă ideea, îi strică socotelile, o poate azvîrli în criză. În ***Republica***, Platon izgoneşte literatura din cetate, ca să nu-i strice planul. Întotdeauna literatura încurcă, nu descurcă; nu explică, implică. Dictaturile nu îl iau de martor pe Don Quijote sau pe prinţul Mîşkin, pentru că aceştia nu ştiu ce vor, sînt nişte abulici, nişte zăpăciţi care nu clarifică raporturile noastre cu lumea, ba dimpotrivă. Dictaturii nu-i plac nici personajele negative, ambiţia ei este binele, numai că nu oricare, ci ideea de bine. Atît de mult iubeşte dictatura „ideea de bine", încît nu-i sînt pe plac nemernici de felul fraţilor lui Alioşa Karamazov. Dictatura iubeşte literatura utopică, numai că aceasta nu este literatură. Este cel mult o literaturizare a ideii. Literatura nu literaturizează idei, nu li se subordonează, le subordonează. Nu „se întîmplă" în vederea ilustrării (explicitării) unei idei, ci, altfel, ideea devine parte a operei literare, nu este opera toată. Se poate spune că opera literară aparţine generic ideii de literatură. Numai că ăsta este un mod de a vorbi neserios. O scriere literară performantă artistic conţine în ea toată literatura şi ceva pe deasupra. Din chiar acest rest provine încurcătura. Ce este acel ceva ce nu este idee în opera literară? Se poate răspunde ştiinţific la această întrebare, se pot elabora concepte atît de bine articulate ideatic, încît să nu lase loc nici unui dubiu. Problema iscată de ideea literaturii-altceva-decît-ideea poate fi rezolvată (încarcerată) în perfecţiunea unui sistem de argumentaţii atît de logic şi de subtil, încît nu lasă loc nici unei îndoieli. Numai că asta e problema care mă irită. De ce să nu lase loc nici unei îndoieli? La această întrebare se poate răspunde (s-a şi răspuns), vai nouă!, tot cu o idee: este mai bine să întrebi decît să răspunzi. Întrebarea este o formă de afirmare a deschiderii, răspunsul este una a închiderii. Răspunsul este dogmatic, definitiv, tiranic. Dictaturile au răspuns la toate. Întrebarea este altfel. Ce minunată îndeletnicire să răspunzi la întrebare cu o alta.

Aşa şi cu literatura, şi ea răspunde la întrebări prin întrebări. Din păcate, şi asta este o idee despre literatură: fascinantă, fără îndoială, numai că tot o idee. Ceea ce este şi prea mult şi prea puţin, ca orice idee care se confruntă cu literatura. Din chestiune nu putem ieşi decît asumîndu-ne prostia unui răspuns „prost" (adică fără precauţii, fără argumente, fără prudenţa unor necesare trimiteri la exegeză): literatura mare este şi altceva-decît-idee, pentru că are doza ei de ignoranţă. Ea este şi altceva-decît-idee, întrucît hermeneuţii se îndeletnicesc cu descifrarea ei în felul acelor antropologi care studiază din dosul copacilor cutare trib din pădurile amazoniene, care şi-a păstrat neschimbate obiceiurile. Dacă ne-am închipui comunitatea hermeneutică în felul unui sat, atunci am putea zice că scriitorul tradiţional (poetul, prozatorul, dramaturgul) este „prostul satului", iar opera, „prostia" care îl defineşte ca atare.

Fundaţia Soros pentru o Societate Deschisă
anunţă organizarea următoarelor Şcoli de Vară – 1997

CREDINŢĂ ŞI ŞTIINŢĂ
Tescani, 7–21 septembrie

Profesori: Horia-Roman Patapievici, Andrei Pleşu (director al şcolii), Andrei Scrima, Gheorghe Stratan.

Aplicanţii trebuie să fie studenţi aflaţi cel puţin în anul trei de studiu sau absolvenţi ai unei facultăţi, dar fără să fi depăşit vîrsta de 28 de ani. Solicitarea trebuie să cuprindă un curriculum vitae, o lucrare de o pagină care să motiveze interesul pentru tematica şcolii şi o descriere de o pagină a proiectului la care lucrează în prezent.

Termen limită de depunere a solicitărilor la sediile fundaţiilor Soros: 30 aprilie.

DEMOCRAŢIE ŞI DIVERSITATE
Cracovia, 13 iulie–2 august

Subiecte: Cetăţenie şi continuitate în politici democratice, Naţiune, Identitate şi comunitate, Politici culturale în regimurile liberale şi represive, Masculin şi feminin în cultură.

Pot candida studenţi (minim anul trei de studiu) la sociologie, jurnalism, politologie, drept, litere, cercetători şi cadre universitare sub 35 de ani.

Cunoaşterea limbii engleze este indispensabilă.

Termen limită de depunere a dosarelor: 17 aprilie.

METODE CANTITATIVE DE STUDIU ÎN CADRUL CERCETĂRILOR SOCIALE
Ann Arbour, Michigan – SUA, 23 iunie–15 august

Subiecte: Modele Lisrel, Modele logit şi log-lineare, Modele de ecuaţie simultană, Analiza de regresie, teme pentru avansaţi (Resampling techniques, Jackknife and Bootsrap, Graphical presentation, Missing data analysis, Data visualisation).

Pot concura studenţi la sociologie (minim anul trei de studiu) şi cercetători care activează în domeniul ştiinţelor sociale (cu o vîrstă maximă de 35 de ani). Cunoaşterea limbii engleze este indispensabilă.

Termen limită de depunere a dosarelor: 17 aprilie.

ÎN PREMIERĂ SE ORGANIZEAZĂ O COMPETIŢIE PENTRU ORGANIZAREA UNOR ŞCOLI DE VARĂ.

Concursul se adresează universităţilor şi instituţiilor de cercetări care doresc să organizeze şcoli de vară. Cerinţe obligatorii: Bugetul să nu depăşească 8.500$ (echivalent lei), să se organizeze în ţară, să aibă un număr de maxim 4–5 profesori.

Termen limită de depunere a dosarelor: 23 aprilie.

Informaţii suplimentare şi formulare (cu excepţia Şcolii de la Tescani) se pot obţine de la sediile Fundaţiei Soros:

❑ **Bucureşti**: Calea Victoriei 155, bl. D1, sc.7, et.3; tel.: 659.74.27; 659.13.21; 659.07.20

❑ **Cluj**: Str. Ţebei 21; tel. (064) 420.470

❑ **Iaşi**: Str. Moara de Foc 35, et.7; tel.: (032) 252.920; (032) 252.922

❑ **Timişoara**: Str. Semenic 10; tel.: (056) 221.470; (056) 221.471

❑ **Centrul de informare Soros Arad**: Bd. Decebal 2–4; tel.: (057) 284.000

DAN PAVEL

Alte motive pentru extinderea NATO

Amenințarea fundamentalismului islamic

Arătam într-un articol anterior că principalele motive geopolitice ale extinderii NATO sînt dictate de pericolul dezintegrării imperiului multinațional rus; spuneam că atîta vreme cît nu își poate asigura propria securitate, favorizînd chiar destabilizarea unor zone imense ale planetei, instabila Rusie provoacă reacția în lanț a redefinirii identităților locale, naționale, regionale sau culturale. Prin urmare, orice țară (inclusiv România) își poate susține pledoaria intrării în NATO printr-un discurs mai larg decît cel al invocării intereselor ei naționale. Motivele următoare sînt cel puțin la fel de importante, întrucît se referă la necesitatea transformării NATO într-o structură de securitate mult mai extinsă, eventual colectivă, dacă nu chiar globală.

1° **Islamul amenință trei continente și cîteva culturi cu „Războiul Sfînt".** Oricît l-ar blama diletanții pe Huntington, opera sa recentă reprezintă răspunsul unui profund gînditor politic (un anti-Fukuyama) la provocările lumii în care trăim. Una dintre tezele sale irefutabile pornește de la observația că pretutindeni unde Islamul se învecinează cu alte culturi sînt conflicte. Granițele Islamului sînt însîngerate de conflicte, războaie, terorism la frontierele cu următoarele culturi: slav-ortodoxă (Bosnia, Cecenia, Cipru, Armenia), hindusă (India, Pakistan), africană – de natură mixtă, catolică și tribală (în Sudan, cu implicații în Etiopia și în alte țări învecinate), creștin-occidentală (atentatele islamiste din Franța, SUA etc., chineză (lupta secesionistă a popoarelor islamice nonchineze). La acestea se adaugă conflictul întregii lumi arabe cu Israelul, precum și amenințările pericolului islamist din fostele republici sovietice din Asia Centrală, din Indonezia, Filipine. Un capitol special îl reprezintă potențialul terorist al statelor islamice fundamentaliste (Iran, Sudan, Afganistan). O serie de state arabe și musulmane sînt amenințate serios de pericolul fundamentalist interior (Algeria, Turcia, Maroc, Tunisia, Egipt). Întregul bazin mediteranean, Orientul Mijlociu, Asia Centrală, unele state din sud-estul Asiei, nordul și centrul Africii, sud-estul Europei se află într-o continuă presiune, iar alianțele americane cu țările arabe și islamice prietene nu constituie o garanție, mai ales dacă SUA își mențin sprijinul moral (cu consecințe geopolitice fundamentale) pentru Israel. Războiul din Golf a marcat angajamentul de securitate al NATO pentru o serie de țări din zonă (Arabia Saudită, Kuweit), care se adaugă celui anterior pentru țările aflate în topul american imediat după țările Alianței nord-atlantice (Israel și Egipt). Un anumit tip de lărgire a NATO – diferit de cel anterior – dincolo de granițele culturii creștine occidentale (precedentul l-a reprezentat admiterea Turciei), ar fi crucială în contrabalansarea pericolului fundamentalist islamic.

China – o nouă putere mondială?

2° **China amenință să treacă de la statul de putere regională la cel de putere globală**. Acumularea de putere economică a sporit potențialul de șantaj al Chinei, care amenință cu represalii pe oricine întreține relații diplomatice sau de altă natură cu Taiwanul sau ridică problema ocupării ilegale a Tibetului (vezi războiul tragi-comic al declarațiilor împotriva studiourilor Walt Disney din Hollywood). Este oarecum firească împotrivirea Rusiei la extinderea NATO, însă împotrivirea Chinei naște semne de întrebare. Un eventual Parteneriat (serios) pentru Pace între NATO și Rusia ar reprezenta pentru China, ca și pentru fundamentalismul islamic, un echivalent al doctrinei strategice *containment* (formulată de Kennan, în timpul Războiului Rece). Ca și în timpul Războiului Rece, cînd – datorită abilității lui Kissinger – China și-a trădat fratele comunist de la Moscova pentru a sprijini SUA în anumite chestiuni, mergînd chiar pînă la contribuția la alianța eterogenă în sprijinul mujahedinilor din Afganistan, Beijingul continuă să practice un joc ambiguu și derutant. Dacă l-am analiza formal, am vedea că poate fi descris la fel de bine prin operatorul logic nici/nici, cît și prin operatorul și/și. O istorie atentă a relațiilor diplomatice ale Chinei, în ultimele decenii, cu statele occidentale și cu cele arabe, cu Rusia și cu India, demonstrează că de 2.500 de ani China urmează preceptele tratatului ***Arta războiului***, al lui Sun-Zu (cine are îndoieli poate consulta, dintr-o largă bibliografie, o carte tradusă în românește la editura Nemira, cea despre serviciile secrete chineze). Este dificilă anticiparea rezultatului convergenței dintre supertehnologiile moderne, economia de piață și gîndirea confucianistă hibridată de ideile comuniste maoiste (ar fi poate instructiv să ne reamintim că Hegel considera că gîndirea chineză nu se ridică la rangul de filosofie, din pricina neglijării individului sau a echivalentului său cognitiv, subiectul). Ca și Rusia însă, China este un gigant cu picioare de lut, iar analiștii apreciază că moartea lui Deng Xiao Ping ar putea să transforme această putere într-o altă sursă de destabilizare geopolitică.

3° **Reduplicarea centrului mondial al afacerilor și comerțului din Atlantic prin centrul Pacific nu a fost urmată de un proces analog al dublării structurilor de securitate**. Una dintre erorile curente emanate din mințile unor analiști a fost previziunea cu privire la deplasarea centrului economic de greutate al lumii din zona Atlantic în Pacific. Ea se baza pe explozia economică a „tigrilor" și „dragonilor" sud-est-asiatici, ce a anticipat „miracolul" chinez. Eroarea provine din subestimarea Europei, care se află din nou în situația de a stimula decisiv dezvoltarea unei zone economice imense, din care aspiră să facă parte nu numai țările central-europene sau fostele republici sovietice, dar și țările descătușate din conflictul israeliano-arab sau cele din Africa mediteraneeană și chiar fostele colonii ale țărilor europene. Această eroare relevă ignoranța în materie de *Realpolitik* a analiștilor cu pretenții futurologice. Prin urmare, nu s-a produs o decentrare a lumii dinspre Atlantic spre Pacific, ci doar o lărgire a arealului geografic al prosperității mondiale. Într-un fel, este un proces paralel celui de extindere a culturii politice democratice moderne, numit de Huntington „al treilea val al democratizării". Dacă afirmăm despre NATO că a fost și este

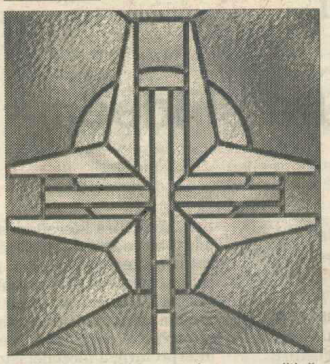

doar o structură de securitate geopolitică, riscăm să uităm funcția ei de încurajare eficientă a prosperității economice și democrației liberale. În concluzie, nu există în perioada post-Cold War o structură de protecție geopolitică a cărei extindere să coincidă cu noua geografie a prosperității economice și democrației liberale.

Nevoia unei structuri colective de securitate

Iată cum, în pragul secolului XXI, revin în actualitate proiectele renascentiste și iluministe ale „păcii mondiale" sau „păcii veșnice", care au obsedat mințile unor gînditori politici precum Erasmus, Lebiniz și Kant. Necesitatea unei structuri mondiale sau colective de securitate este cu atît mai urgentă cu cît formula Națiunilor Unite s-a dovedit a fi un semieșec. Este o axiomă a eficienței instituționale imposibilitatea de a obține vreun impact politic din partea unei organizații care strînge la un loc țări și grupuri de țări radical diferite prin valorile etice și politice care le ghidează. O lume fără conflicte este o utopie. Realist este însă proiectul extinderii umbrelei de securitate asupra unor țări care nu urmăresc scopuri agresive, ci doar țeluri economice precum prosperitatea și politice precum egalitatea și libertatea. Este un fapt istoric că între țările occidentale care au intrat în NATO nu au mai existat conflicte armate (spre deosebire de Pactul de la Varșovia, de pildă, unde hegemonica URSS își invada aliații de cîte ori a fost nevoie; sau spre deosebire de țările islamice, între care comunitatea religioasă nu a acționat ca un scut protector pentru intențiile imperialiste sau de jaf reciproce).

În fața haosului natural-istoric și a absurdului existențial, spiritul uman a ieșit mereu din impas prin răspunsuri raționale și/sau morale. Una dintre urmările acestui efort este că trăim într-o lume a analogiilor semnificative. Din acest motiv, gîndirea strategică poate copia modelul cititorului implicit, propus de teoriile hermeneutice sau semiotico-structuraliste ale lecturii: opera își construiește un orizont al așteptărilor, își prevede receptorul ideal, în stare să-i înțeleagă mesajul. Gînditorii politici și politicienii care le pun în aplicare ideile sînt azi în situația că pot face ceea ce trebuie, adică să edifice un sistem strategic capabil să-și construiască o lume dispusă a-l accepta. În prelungirea firească a epocii ecologiste, în care omul a început protejarea mediului înconjurător, a naturii, am inaugura astfel o nouă perioadă. O **epocă a antropologiei strategice**, în care omul își protejează societatea din care face parte. Protejîndu-se astfel pe sine de autodistrugere. Ironia face ca abia modernii să ia în serios imboldul înscris de antici pe frontispiciul templului din Delphi (și preluat de Socrate): **cunoaște-te pe tine însuți!**

(Subtitlurile aparțin redacției)

Vizita premierului Ciorbea în Ungaria

Primul-ministru, domnul Victor Ciorbea, va efectua o vizită oficială în Republica Ungară în perioada 12–13 martie 1997. Premierul român va fi însoțit de domnii Ulm Spineanu, ministrul Reformei, Călin Popescu-Tăriceanu, ministrul Industriei și Comerțului, Virgil Petrescu, ministrul Învățămîntului, Traian Băsescu, ministrul Transporturilor, Remus Opriș, ministru delegat pentru Coordonarea SGG și DAPL, György Tokay, ministru delegat pentru Minoritățile Naționale, Dumitru Ciaușu, secretar de stat la Ministerul Afacerilor Externe, Géza Molnár, secretar de stat la Ministerul Sănătății, Eugen Șerbănescu, purtătorul de Cuvînt al Guvernului, și Dan Preisz, consilier de stat al primului-ministru.

În programul vizitei au fost incluse convorbiri între cei doi premieri, primirea domnului prim-ministru Victor Ciorbea de către președintele Ungariei, domnul Árpád Göncz, și primirea premierului român de către președintele Parlamentului ungar, domnul Zoltán Gál. Primul-ministru, domnul Victor Ciorbea, va rosti o alocuțiune în fața Parlamentului ungar.

În programul vizitei oficiale mai figurează și întîlniri cu oameni de afaceri ungari.

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

se pot abona la revista "22" achitînd la redacție (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în conturile deschise la **Banca Comercială Ion Țiriac S.A. București, Str. Doamnei nr. 12**:
(pentru **dolari** în contul 4024009230,
pentru **mărci** în contul 4024009231,
pentru **franci francezi** în contul 4024009235,
pentru **lire sterline** în contul 4024009232,
pentru **franci elvețieni** în contul 4024009233,
pentru **lire italiene** în contul 4024009234) sau (pentru orice fel de valută) trimițînd un cec (**money order**) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România.

Pentru a nu se reține un comision foarte mare de către bănci, rugăm abonații cărora le stă în putință acest lucru ca plățile care se fac prin CEC (nu virament) să se facă prin CEC-uri plătibile în SUA și exprimate în dolari SUA sau prin CEC-uri exprimate în mărci germane și plătibile în Germania.

	1 an	6 luni	3 luni
– Europa occidentală:	80 $	40 $	20 $
	140 DM	70 DM	35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 £	28 £	14 £
	100 CHF	50 CHF	25 CHF
– Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia	40 $	20 $	10 $
– Israel	60 $	30 $	15 $
– SUA, Japonia, Australia:	100 $	50 $	25 $

sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista "22" anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

Redacția: GABRIELA ADAMEȘTEANU **(redactor-șef)**; RODICA PALADE **(redactor-șef adjunct)**; ANDREI CORNEA **(publicist comentator)**; OANA ARMEANU **(șef secție social)**; MARIAN CHIRIAC **(politic)**; IULIAN ANGHEL **(politic, social)**; DAN PERJOVSCHI **(grafician)**; LUCIAN PIUCĂ **(tehnoredactor)**; RADU DOBÂNDĂ, RODICA TOADER, MARA ȘTEFAN **(corectori)**; MIRCEA IONESCU **(șef serviciu difuzare)**; CONSTANTIN SATALLA, ALEXANDRU PETREA **(difuzare)**; MIHAELA CUCU **(publicitate)**; ALINA CORBU **(contabil-șef)**; IULIANA FLOREA **(casier)**; ADRIANA BOBEICĂ **(secretariat)**; LIDIA CRISTESCU **(procesare text, abonamente)**; CONSTANTIN VĂDUVA **(fotoreporter)**.
Responsabil de număr: OANA ARMEANU

Rubrici permanente: ȘERBAN ORESCU, TIA ȘERBĂNESCU, ȘERBAN PAPACOSTEA, ÉMIL HUREZEANU, N.C. MUNTEANU, CRISTIAN PREDA, RADU CĂLIN CRISTEA **(comentariu politic)**, ILIE ȘERBĂNESCU **(comentariu economic)**, H.-R. PATAPIEVICI **(eseu)**, CEZAR BĂLTAG **(istoria religiilor)**, MAGDA CÂRNECI **(cultură)**, DAN C. MIHĂILESCU **(cronică literară)**, ERWIN KESSLER **(cronică plastică)**, DIANA TURCONI **(reportaj, anchete)**.

Corespondenți: FEY LÁSZLÓ, IOAN MUȘLEA **(Cluj)**, DANIEL VIGHI **(Timișoara)**

Consiliul 22: MONICA LOVINESCU, VIRGIL IERUNCA, MIHAI ȘORA, ȘERBAN PAPACOSTEA, VIRGIL NEMOIANU, SORIN ALEXĂNDRESCU, MIRCEA MARTIN, MIHNEA BERINDEI, EMIL HUREZEANU, VLADIMIR TISMĂNEANU, GABRIEL ANDREESCU, SORIN ANTOHI, H.-R. PATAPIEVICI.

Tipărit la FED. Tehnoredactare computerizată: „22".
Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120.
Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08, 614.17.76
e-mail: r22@r22.sfos.ro, http://www.sfos.ro/culture/22/

Manuscrisele nepublicate nu se restituie

ISSN-1220-5761